A free download from www.dertz.in

The Project Gutenberg EBook of Vänrikki Stoolin tarinat, by J. L. Runeberg

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Vänrikki Stoolin tarinat

Author: J. L. Runeberg

Release Date: June 22, 2004 [EBook #12688]

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

0. START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK VÄNRIKKI STOOLIN TARINAT ***

Produced by Tapio Riikonen

VÄNRIKKI STOOLIN TARINAT

Kirj.

J. L. Runeberg

Suomentanut Paavo Cajander

1918 (1889).

SISÄLLYS:

EDELLINEN KOKOELMA

Maamme Vänrikki Stool Pilven veikko Sotavanhus Luutnantti Zidén Torpan tyttö Sven Dufva Von Konow ja hänen korpraalinsa Kuoleva soturi Otto von Fieandt Sandels Kaksi rakuunaa Hurtti ukko Kulnev Kuningas Sotamarski Döbeln Juuttaalla

JÄLKIMÄINEN KOKOELMA

Sotilaspoika Porilaisten marssi Vänrikin markkinamuisto Lotta Svärd Ukko Lode Matkamiehen näky Vänrikin tervehdys Von Törne Heinäkuun viides päivä Munter Von Essen Kuormarenki Wilhelm von Schwerin Numero viisitoista Stolt Veljekset Viapori Maaherra Adlercreutz

Tietoja mainituista henkilöistä y.m. selityksiä.

EDELLINEN KOKOELMA

MAAMME.

Oi maamme, Suomi, synnyinmaa, Soi sana kultainen! Ei laaksoa, ei kukkulaa, Ei vettä rantaa rakkaampaa, Kuin kotimaa tää pohjoinen, Maa kallis isien.

On maamme köyhä, siksi jää, Jos kultaa kaivannet. Sen vieras kyllä hylkäjää, Mut meille kallein maa on tää, Sen salot, saaret, manteret Ne meist' on kultaiset.

Ovatpa meille rakkahat Koskemme kuohuineen, Ikuisten honkain huminat Täht'yömme, kesät kirkkahat, kaikk' kuvineen ja lauluineen, mi painui sydämeen.

Täss' auroin, miekoin, miettehin isämme sotivat. Kun päivä piili pilvihin tai loisti onnen paistehin, täss' Suomen kansan vaikeimmat he vaivat kokivat.

Tään kansan taistelut ken voi ne kertoella, ken? Kun sota

laaksoissamme soi, ja halla näläntuskan toi, ken mittasi sen hurmehen ja kärsimykset sen?

Täss' on sen veri virrannut hyväksi meidänkin, täss' ilon on nauttinut ja tässä huoliaan huokaillut se kansa, jolle muinahin kuormamme pantihin.

Tääll' olo meill' on verraton ja kalkki suotuisaa; vaikk' onni mikä tulkohon, maa, isänmaa se meillä on. Mi maailmass' on armaampaa ja mikä kalliimpaa?

Ja tässä, täss' on tämä maa, sen näkee silmämme; me kättä voimme oijentaa, ja vettä, rantaa osoittaa ja sanoa: kas, tuoss' on se, maa armas isäimme!

Jos loistoon meitä saatettais, vaikk' kultapilvihin, miss' itkien ei huoattais, vaan tähtein riemun sielu sais ois tähän köyhään kotihin halumme kuitenkin.

Totuuden, runon kotimaa, maa tuhatjärvinen, miss' elämämme suojan saa, sa muistojen, sa toivon maa, ain' ollos, onnees tyytyen, vapaa ja iloinen.

Sun kukoistuksen kuorestaan Kerrankin puhkeaa; Viel' lempemme saa hehkullaan Sun toivos, riemus nousemaan, Ja kerran laulus, synnyinmaa, Korkeemman kaiun saa.

VÄNRIKKI STOOL.

Mennyttä aikaa muistelen niin mielelläni vielä; niin moni armas tähtönen minulle viittaa siellä. Ken mua seuraa retkelle nyt Näsijärven rannalle?

Siell' opin miehen tuntemaan, hän sotamies ol' ennen, nyt vänrikki ol' arvoltaan, vaikk' onni näytti menneen. Ties kuinka samaan

talohon satuimme saamaan asunnon.

Mies olin silloin kelvokas, niin luulin, vaikka miksi, Min' olin ylioppilas, mainittiin maisteriksi; hupaasti elin "mensallain", Stool, hän söi armoleipää vain.

Minulla oli "vaakunaa" ja piippu merenvahaa; Stool poltti kototupakkaa, jos häll' ei pulaa pahaa; mut silloin sai vaan sammaleen niveräpiippu täytteekseen.

Oi kulta-aika riemukas, suloisin, armahain, kun nuor' on ylioppilas, ja puutetta ei laisin, ja huolt' ei tuntis ollenkaan, kun viikset vaan sain kasvamaan!

En tiennyt muiden hädäst', en, ilosta sydän sykki; vahv' olin, punaposkinen, ja kaikki suonet tykki. Niin nuori olin, riehakas, ja ylpeä kuin kuningas.

Mut hyljättynä majassaan Stool istui nurkumatta, loi nuottaa, imi piippuaan, meluumme puuttumatta, Tuommoisen suhteen; sen mar ties, min' olin oikein aika mies.

Minusta näky hupaisin ol' ukon käyrä varsi ja kasvot, jäykät liikkeetkin ja vanha vaateparsi, vaan konkkanenä erikseen sangattomine lasineen.

Monasti menin ukon luo ilveilemään suotta, Mik' iloni, kun suuttui tuo, la hältä ratkes nuotta, kun kädest' ukon kävyn vein, ja paikoin väärän silmän tein!

Hän silloin ylös kavahtaa, mun ovest' ulos työntää; sananen, hitu vaakunaa, ja taas hän rauhan myöntää. Ma tulin taas kuin ennenkin ja samoin taaskin ilveilin.

Ett' oli nuori aikoinaan myös ukko kerran ollut, enemmän nähnyt

matkallaan ja kauemmaksi tullut, en sitä silloin huomannut, siks' olin liian oppinut.

En myös, ett' ilomielin hän verensä tuorehimman vuodatti eestä maamme tän nyt mulle rakkahimman, Ma olin nuori, riehakas, hän vänrikki, ma kuningas.

Mut moisiin ilveilyksihin vihdoinkin kyllästyin mä, Kuink' oli, talvipäivääkin lyhyttä pitkäksyin mä; olipa oikein outoa, ei tahtonut se loppua.

Ma tartuin ensi kirjahan, hakien huvitusta, ol' teos tuntemattoman se Suomen taistelusta; armosta vaan tuo kansiton lie päässyt muiden joukkohon.

Mukaani vein sen, käänteli sivuja jonkun hetken, en tiedä, kuin näin esihin sain Savon miesten retken; ma lu'in rivin lu'in kaks, vereni tunsin kuumemmaks.

Näin kansan kaikki koittavan edestä kunniansa; näin sotajoukon voittavan nälissään, viluissansa. Jokaista sanaa, lukeissain, suudella tahdoin innossain.

Vaarassa, tulen keskellä tuon parven urhoutta! Mill' ansaitsit, maa raukka, sä noin suurta rakkautta, noin kallis kuinka olla voit, kun leiväks pettua vaan soit!

Aloille aatteheni mun vei tuntemattomille, uus elo syttyi sieluhun, aavistamaton sille; kuin siivin lensi aikani, kuink' ol' lyhyt kirjani!

Se loppui, samoin iltakin, vaan hehkuvalla miellä mä lisää kuulla halusin ja selvitystä vielä. niin moniin kohtiin hämäriin. Luo vanhan Stoolin läksin niin.

Häll' oli paikka entinen ja työkin samallainen. Vastaani lensi

ovellen jo katse nurjamainen; olipa, kuin ois kysynyt: Vai yökskään ei saa rauhaa nyt?

Mut muuttuneena tulin ma, miel' oli toisenlainen: "Luin Suomen viime sodasta, olenhan Suomalainen. Mua lisää kuulla haluttais, kentiesi teiltä sitä sais?"

Näin lausuin. Silmäns' ihmeissään luo ukko nuotastansa; ne loistavat, kuin seisois hän edessä rintamansa: "Jotakin ehkä tietäisin olinhan sieltä minäkin."

Ma istun olkivuoteellen; sanella Dunckerista hän alkaa, töistä urhojen ja Malmi kapteenista; hänellä kasvot kirkastuu, oi, kuinka hän nyt kaunistuu!

Hän veripäivät nähnyt on ja käynyt surman tiellä, ja voiton nähnyt, tappion, jonk' äityy haavat vielä; häll' on niin paljo muistissaan, maailma mit' ei muistakaan.

Siin' istuin hiljaa, kuultelin, ei sanaa kadonnunna; puol'yö, kun sieltä erkanin, jo oli kulununna; hän saattoi minut ovellen, mua iloisesti kätellen.

Nyt viettää yhdess' aljettiin eloa hauskaa ratki, murehet, riemut jaettiin ja yksin "vaakunatki." Nyt olin vain yl'oppilas, hän suurempi kuin kuningas.

Ja ukon suust' on tarutkin ne, joita laulan tässä. Niit' usein öisin kuultelin pärehen liekinnässä. Ne korutont' on kertomaa, ne ota, kallis synnyinmaa!

PILVEN VEIKKO.

Enempi kuin elämä on lempi, enempi kuin lempi moinen kuolo.

Synkeässä metsäss' oli mökki, salomaalla, syrjäss, aivan tiestä;

missä syksyst' alkain sota liikkui. Vainolaisen silmä sit' ei nähnyt tietä tallannut ei tänne vievää vihamiehen jalka; sanan toi vaan verisistä tappeluista kaarne vaakkuin ilman alla, taikka kotka joka kylläisenä kuusess' istui, taikka hukka, joka hurmehista saalistaan vei korven komeroihin.

Tuvassaanpa pitkän pöydän päässä isäntä nyt pyhä-aatton' istui, huoahdellen arkihuolistansa. Kiinteästi käteen nojaa poski, lujaan kyynärpääkin pöydän päähän, mutta silmä välin syrjään vilkkui, pysymättä hiljaa paikallansa. Tuvass' olijoist' ei tuota nähnyt, perhekunnasta, ei kumpanenkaan, tytär ei, ei myöskään ottopoika; sylityksin istuivat he vaiti, käsi kädessä ja poskitusten, lieden luona aivan huoletonna.

Vanhus viimein loihe lausumahan. Viisahalle sanat oli selvät, vaikka vaan kuin huvikseen hän lauloi, niinkuin virsi vieri, sanat sattui:

"Korven kuninkaaksi karhu syntyy", niin hän lauloi, "kankaan kauneeks honka; mutta ihmislapsesta et tiedä suuruuteenko, voimaan valtaan, vaiko tyhjään turhuutehen syntynevi. Tupaan talvis-iltan' astui poika outona kuin metsän lieto lintu, eksyessään ihmis-asunnoille; pää se paistoi lakin haljenteista, kengän lumist' esiin pisti varvas, rinta paljas nutun riepaleista. Ken ja mistä?--Kysy: ken ja mistä, rikkahalta, joll' on isä, koti. Jokin tuuli kodistani tullee, taivaan pilvi taitaa veljen' olla, lunta vain yön jaloilla ma lienen, jonka pois hän polkee tupaan tullen, jaloilt' yön ei sulanutkaan lumi, tuulen kansa' ei vierryt Pilven veikko, poika jäi ja nuorukaiseks nousi. Ensi vuotensa hän juoksi jouten, toisna vuonna kaskea jo kaatoi, eikä vierryt kesä neljäs vielä, kun jo karhun tappoi, karjan surman. Mutta missä nyt on miehen maine, suurempi kuin seudun muiden miesten? Missä kasvattajan toivo? Tässä kyyryss' istuu vanhus, vuottain turhaan sanan verran sotatöistä kuulla, kuulla, kukistuuko maa vai kestää. Tajua ei voi

hän kotkan kieltä, käsittää ei kaarneen vaakkumista, saloon sanomaa ei vieras tuone; nuorukainen, ainoo tuki, turva, tytön mieltä vaan nyt tiedustaapi.

Niinkuin kesäll' iltasella, milloin luonto vaiti on kuin pyhäpäivä, tuuliainen tulee näkymättä; lentäin nuolena, ja lampeen iskee, leht' ei liiku, eikä havu huoju, jyrkän rannan ruohokaan ei häily, tyynt' on kaikki, syvyys yksin kuohuu niin, kun laulun kuuli, nuorukainen äänet', umpimielin, liikkumatta, kaihdoksissa istui, vaikka verta sydämestä joka sana syöksi. Tytön luona istui kaiken iltaa, läksi levollen, kun muutkin läksi, näkyi nukkunehen ennen muita, mut jo aikaa ennen heitä nousten, kohta aamun ensi koittehella, hiipi tuvasta hän hiljaa yksin.

Taivaan kannelle kun päivä pääsi kaksi vain nyt nousi vuotehelta. Tupa siivottiin ja eine tuotiin, mutta kaksi vain nyt pöytään istui. Louna tuli, kolmatt' ei vaan kuulu. Kirkas oli vielä ukon otsa, vedettömät vielä neidon silmät, mut vaikk' oli pyhä, ruoan jälkeen levolle ei kumpanenkaan mennyt. Kului hetki, hidas kuin se hetki, kunnes pilvi, ilmanrannall' astuin, nousee, puhkee, raehtii ja raukee; lohdutellen sitten ukko lausui: "Kylän tie on pitkä, tyttäreni, suotkin vettynehet satehista, purot portahitta, vaarat jyrkät. Kululle ken läksi koittehelle, tuskin illaks jälleen joutunevi." Näin hän virkkoi, mutta kuulematta tytär istui, kukan kaltaisena. joka yöksi kupuns' umpeen sulkee: mitä mietti, itseksensä mietti.

Mut ei kauan istunutkaan impi, ei sen kauemmin, kuin rauko kasvi kastett' oottaa paahdepäivän jälkeen, niin jo vierähtikin poskipäille kyynelhelmi, ja hän hiljaa lauloi: "Tavannut kun sydämen on sydän, halpaa kaikk' on, mikä kallist' ennen, maa ja taivas, koti, isä, äiti. Enempi kuin maa on sylinsaanti, enempi kuin taivas silmän sini, kuiskekin, tuo tuskin kuuluvainen, enemp' on kuin isän, äidin käsky. Mikä lumoovampi lemmen voimaa mikä paula pitää lempiväistä? Sorsana hän soutaa järven poikki, yli vuorten kotkan siivin kiitää,

palajaa jo ennen puolta päivää kun vast' yöksi tiettiin tulevaksi."

Vanhuksenpa, kun hän virren kuuli, huoli heräsi ja rauha rikkui;
kadonnutta etsimään hän riensi. Vaiti tuvast' astui, vaiti korven
polkuakin puoli-umpinaista; metsän latvoille jo päivä laski,
ennenkuin hän ensi taloon ehti.

Kolkolta, kuin honka kankahalla, mistä tuhoten on kulo käynyt,
näytti talo nyt, tuo rikas muinen; emäntä se yksin tuvass' istui
lastaan nukkuvaista liekutellen.

Niinkuin lintu, äkin kuultuansa pyssyn paukkehen ja luodin lennon,
säpsähtää ja siivet lentoon luopi, niin, kun kuuli oven käyvän,
säikkyi nuori vaimokin, mut kauhu muuttui riemuksi, kun
vanhuksen hän huomas. Vastaan karkas hän ja käteen tarttui, vedet
vieri hänen poskillensa:

"Terve", niin hän virkkoi, "terve, ukko, tultuasi tuskahamme tänne,
kolminkertaisesti terve tuolle kallihille, jonka kasvatit sa avuks
kurjain, turvaks turvatonten! Istu, lepää, uupuneet on jalkas,
ilomielin kuulee mitä kerron: Ankar' oli syksyst' alkain sota, maata
ryösti Suomen mies ja Ryssä, turvatonten toki säilyi henki; vaan ei
vielä päivää siitä, milloin lähipitäjästä parvi seuras joukkojamme
vihollista vastaan. Taisteltiin, ja voitto meni meiltä, harvat
lähteneistä surma säästi, nekin hajallaan on niinkuin lehdet,
Kevättulvana nyt kosto kuohui koko seudun yli: miehet, vaimot,
aseeton ja aseellinen lyötiin. Aamulla jo virta vyöryi meille;
Kirkkoon ensi kertaa soitettaissa tännekin yks tuhon laine läikkyi.
Mutta surutiedot suo mun jättää! Köysissä jo miehen' oli maassa,
verta virtas, väkivalta voitti, hätä suurin, eikä turvaa missään. Kättä
kahdeksan jo mua raastoi niinkuin petoparvi saalistansa; silloin
turva tuli, avun tuoja, Pilven veikko vyörähti kuin myrsky,
väkivallan hääti, häijyt kaatoi. Tuvass' istun ryöstetyssä tässä, katon
varpustakin köyhempänä; iloisempi tok', kuin ennen koskaan onnen

päivinäni, oisin nyt ma, jos tuo urho tulis tervehenä puolisoni kanssa kylän mailta, jonne vihollista vainosivat."

Vanhus viime sanan kuultuansa, nousi, kuin ois levännyt jo kyllin, mutta silmiss' asui synkkä huoli. Viipymään ei viihtyny, vaan suoraan kylään rikkahasen päin hän riensi. Sinisalon taa jo painui päivä kun hän, toivon vaiheella ja tuskan, kerkes asunnolle kirkkoherran. Tyhjä, kolkko oli vankka talo, raiskattu kuin paljaaksi pantu saari järven jäältä nähden talvis-yönä. Tuvass' yksin takan vieress' istui rampa sotamiesi, vanha Miekka. Nyt, kun ovi aukes ja hän vanhan tunsi tuttavan, hän pystyyn katkas, vaikka vaivain, haavain hervaamana. "Vielä", virkkoi; "päivä meille paistaa, polvi uus kun astuu polkujamme, voimaa, miehuutta kun viel' on maassa. Moinen kirkonmeno täss' on ollut, että laps, kun kehdossaan sen kuulee, lapsenlapsilleen sen kertoo vielä. Katso, julmana, kuin petoparvi, tuli voittoriemuin vainolainen, tänne surmaa, turmiota tuoden. Vähemmät nyt jääköot virkkamatta, vaikk' ei nekään muistostani menne; mut kun murhiin muut jo kyllästyivät, ja kun julmimmat vain jälkeen jäivät, silloin kurjuus yli partaan paisui. Kunnon kirkkoherra, siihen saakka vielä säästettynä, sidottiin nyt hurjaan hevospariin, siinä jalan seuratakseen raakaa ratsumiestä. Nopsa tuomio: jo hetkess' oisi käsi turta ollut, jalka herpo, harmaat hapset laahannehet maata. Yksin vanhus seisoi, taivahasen silmä katsoi, niinkuin katsoo silmä, kun on kaikki maassa synkkää, mustaa. Kiitos Herran! Silloin apu joutui; hän mi kankaan karehena syntyi, Pilven veikko lentäen kuin leimaus, maahan iski, sorti sortajamme. Vertaisteni turviss' elän täällä niinkuin murtokuusi muiden päällä, heille kuormaks, inhoks itselleni. Arvo ois tok' elämällä vielä, jos tuo poika palais voittajana tappelusta kirkon tienohilta."

Vanhus, viime sanan kuuttuansa, riensi pois kuin tulen polttehelta; vaan jo vaalennut ol' illan rusko, ennenkuin hän kirkonkylään ehti. Niin nyt savuun, tuleen kylä peittyi, kuni pilveen hukkuu tähtitaivas;

niin nyt kirkko kummullansa siinti, kuni pilvest' yksinäinen tähti;
niin ol' äänetön nyt synkkä seutu kuni kolkko syksy kuutamassa.

Kaatuneiden soturien kesken, ystäväin ja vainoojain, kuin varjo niitettyä vainiota myöten, vanhus kulki. Kuollutt' oli kaikki, hengen huoahdustakaan ei kuultu. Vasta polun polvikkahan päässä, raunioiden kautta raivaellun, tiestä syrjäss' istui nuorukainen verenvuodannosta uupuneena. Kasvot kalvakat taas punehtuivat, vienosti kuin illan valkopilvet, silmä sammuvainen loisti jälleen, kun hän havahtuen ukon huomas. "Terve", virkkoi, "nyt on kuolo helppo, nuorna kaatuen kun saapi kuolla voittajana, maataan varjellessa. Terve sä, maan turvan kasvattaja, mutta kolmenkertaisesti terve tuolle jalolle, mi meitä johti, yksin mahtavampi kuin me kaikki. Sorrettuna joukkomme jo seisoi, hajallaan kuin karja kaitsijatta, toivotonna, kuoloon tuomittuna. Joukon järjestäjää meill' ei ollut, käskyä ei annettu, ei kuultu, kunnes korven komerosta ryntäs poika kerjäläisen, sankarsilmä ja meit' äänens otteluhun käski. Into uusi sydämiin nyt syttyi, pelko poistui, hänet tunsi kaikki, hänen kanssaan miekan melskehesen riensimme kuin ruovikkohon myrsky. Katso kirkkoon päin kuin pitkin tietä vihollist' on kaatuna kuin kortta korren viereen niittomiehen tiellä; siin' on ura sankarin, ma häntä silmin seurasin, kun jalka petti, kuolossakin aatos häntä seuraa." Lausui näin, ja silmä hiljaa sammui.

Hiljallensa sammui myöskin päivä, valju kuu, yön aurinko, vaan yksin matkamiestä kirkkotarhaan näytti. Aituuksen kun sisään vanhus astui, ristein keskellä hän siellä huomaa kansajoukon kolkon, äänettömän niinkuin nurmen alla nukkujatkin. Vanhusta ei vastaan kenkään tullut, tulijaa ei kenkään tervehtinyt, silmäystäkään ei kenkään suonut. Kansajoukkohon kun vanhus astui, kaatuneen hän näki nuorukaisen; verin tahratunkin tuon jo tunsi. Kuni honka, närehikköön kaattu, vielä maassa maaten verratonna, virui

vihollisten keskell' urho.

Vaan kuin ukkosliekin lyömä seisoi kasvoin vaalein, värisevin huulin,
kädet ristissä ja vaiti vanhus, kunnes sanoiksi jo suru puhkes:
"Voi, nyt harja majastani murtui, rae viljan sorti saraltani, taloa nyt arvokkaamp' on hauta. Voi kun tuollaisna sun näen jälleen,
kunniani, vanhuuteni turva, taivaan lahja, äsken suuri, jalo, nyt kuin hiekka halpa, jolla makaat." Tuskissaan näin vaikeroitsi vanhus,
mutta kohta kuului ääni toinen, ääni tyttärensä, äsken tulleen:

"Kallein kaikesta mit' ompi maassa, olit sylihini suljettuna, kahta vertaa kalliimpi nyt vielä olet mulle mullan sulhosena. Enempi kuin elämä on lempi, enempi kuin lempi, moinen kuolo!"

Näin hän virkkoi vaikeroitsematta, astui hiljaa kaatunehen luokse,
laski polvillensa, huivins' otti, luodin lävistämän otsan peitti.
Äänetönnä sankarjoukko seisoi, niinkuin metsä, miss' ei lehti liiku;
vaiti myöskin seisoi vaimoparvi, tuskaa suurta suremahan tullut.
Mutta jalo tyttö virkkoi taasen:

"Jospa joku toisi vähän vettä, veret poskilt' että pestä saisin, vielä kerran päätä silitellä, silmät nähdä, sulot kuolossakin; riemulla nyt näyttää tahtoisin ma Pilven veikon, köyhän kerjäläisen, josta kasvoi kotimaamme turva."

Vanhus nää kun neidon sanat kuuli, turvattoman näki vieressänsä,
taasen äänell' äänsi sortuneella: "Voi nyt, voi nyt sua, tytär parka;
Auvon auvo, turvattoman turva, huolten hoiva, isä, veikko, sulho,
kaikki tuossa kadonnut on sulta, mennyt kaikk', ei mitään sulle jäänyt."

Parkuun tuosta tyrskähti nyt parvi, vedetönt' ei ollut silmää siellä,
mutta jalon immen kyynel kiilsi; kuolleen käteen tarttuen hän lausui:
"Murheell' ei saa muistoasi viettää, ei kuin sen, mi mentyään jää unhoon; sua itkevä on isänmaasi, niinkuin kasteen itkee suvi-ilta,

tyynnä, loistavana, laulullisna, toivoin uuden aamun syleilystä."

SOTAVANHUS.

Hän korkeana nousi pimeessä nurkassaan, viel' oli köyrynäkin
hän kookas varreltaan; mut muuttunut hän oli täll' erää paljonkin,
soturiryhti jalo ukossa nähtihin.

Hän ruoturina muuten eleli vanhoillaan; sodista muinaisista jäi
saaliiks arvet vaan; koditta käytyänsä mont' aikaa eellehen, hän
Röikön torppaan viimein pääs' Alavutehen.

Nyt äkkiä hän nousi, kuin herännyt hän ois, ja päältään arkiryysyt
kaikk' alkoi heittää pois, pan' ylleen pyhävaatteet, mont' aikaa
säästyneet, ja jakoi kahtahalle kähärät valjenneet.

Näin sotamies nyt nähdään valmiina matkallen: jalolta näyttää puku
tuo sinikeltainen, ja vaskihela-hattu on päässä korkea,
muodossa tuonen tyynyys, ja sauva kourassa.

Päiv' ompi Elokuuta seitsemästoista nyt; taas aurinkokin paistaa,
mont' aikaa piileillyt, vesillä, mailla tuuli vain hiljaa henkäilee;
mihinkä kaunis ilma nyt vanhaa viettelee?

Mihinkä tällä kertaa nyt ukon käynee tie? Kotiko hälle kolkko ja
nurkka alus lie? Miks pyhävaatteisinsa pukeunut hän on, olisko
mieli hällä nyt mennä kirkkohon?

Mut Herran huonehessa ei kellot soineet nyt, ja kirkko oli tyhjä ja
ovet teljetyt. Mit' oiskaan temppelissä nyt ollut tehtävää, kun
mikään kirkkopyhä ei ollut päivä tää?

Mut palveltiinpa Herraa tok' äijän mielestä; ja jos ei kirkossakaan,
niin kirkon vieressä: tuoss' seisoi harjanteella ja siitä järvehen
nyt Suomen sankarjoukko maatansa varjelen.

Päiv' ompi Elokuuta seitsemästoista tää, ja pyhäks sitä katsoo
soturi harmaapää. Miss' Suomen lippu liehuu, hän sinne astelee,
nähdäkseen kuin nyt Herraa Adlercreutz palvelee.

Taas miel' on ukon kuulla kalsketta kalpojen, nuo vanhat tutut äänet,
sävelet tykkien, näin muistiin johtaa nuoruus, sen uljuus,
urhakkuus, ja nähdä verityössä kuink' kestää polvi uus.

Näin aikeens' selitellään, niin ehkä olikin, ei mietteit' ukon nähty,
vaan käynti nähtihin: kuink' astui tyynnä aivan ja viimein joutui
niin mäelle kirkon, missä tuimimmin taisteltiin.

Tiepuoleen siihen ukko istahtaa katsomaan uroja Suomen ynnä
väkeä vieraan maan; miss' sota tuimin, siitä ei silmä siirry pois, ja
usein muoto loistaa, kuin kirkastettu ois.

Yhäti luodit lentää sivuitse äijän vaan ylt'ympärillä tuoni nyt
leikkaa viljojaan; mut ukko siinä istuu pelotta, huvikseen, ei
ykskään luoti tohdi kajota vanhukseen.

Ja vaihtelevin vuoroin, kuink' onni milloin suo luo äijän läheneepi
tää joukko taikka tuo; mut kuinka taistellaankin, hän rauhass' olla
saa, Venäjän mies ja Suomen suo hälle kunniaa.

Niin aika kuluu, päivä jo pyrkii maillehen, silloinpa Suomen joukko
jo pääsee voitollen, ja esteet kaikki sortuu, ja Ryssät pakenee,
ja ukon ympärillä taas melske vaikenee.

Kun harjult' alas sitten jo parvi viimeinen sivuitse äijän marssii,
hän nousee seisaallen: "Te Suomen urhot nuoret, täss' onko
ketäkään, ken sanat tahtoo kuulla soturin harmaapään?"

Täst' ilopäivästänsä ei ole koskaan nähnyt hän työtä jalompaa.
Viel' osatahan voittaa, oi, kiitos, Jumala! Viel' elää isäin henki, on
Suomess' urhoja.

LUUTNANTTI ZIDÉN.

Zidén, tuo urhea luutnantti, tavan ainaisen piti tään: etumaisena kulkea tahtoopi. "Hei, Vaasan-poikani, eespäin, nyt joutua vaan kysytään!"

Ens miehenä vaarahan ryntäilee, väen käskevi seuraamaan. Jumalauta, jos joku kuhnailee, kun Zidén on huutanut kerran: "hurraa, pojat, eespäin vaan!"

Näin pient' oli joukkoa neuvoillut miten itse hän parhain ties; äkseerauksista et piitannut, komentonsa se tää oli vainen: "Mars, jäljissäin joka mies."

Ei taakseen katsonut, eespäin vaan, kun vaaraan ryntäsi näin; ja seuraa saiko hän joukostaan, sen harvoin huomasi ennen kuin liekkiin karkasi päin.

Nyt vasta, kun tultua Ryssäin luo rupes lyömähän, hakkaamaan, hän katsoi kuinkahan ehtivät nuo hänen Vaasan-poikansa rakkaat, joko joutuivat kahakkaan.

Jos sattui niin, ett' ympärillään näki nyt koko parvensa, kas silloin huusi hän mielissään: "Hurraa, sepä sukkela temppu, nyt ollahan herroina!"

Mut jos väki käy, kun juosten hän sodan liekkihin ennättää: "Jumal'auta, minkä nyt saan häpeän! Kuin kilpikonnat he käyvät, taas joukkoni jälkehen jää."

Viiskymment' urhoa johti hän näin, kun alkoi taistelu maan; mut joukko se harventui vähittäin, kakskymmentä Vaasan-poikaa nyt jäljellä häll' oli vaan.

Mut suuriko joukko vai pienempi, Zidén mitä siitä ties? Yhä niinkuin ennenkin komensi: "Nyt joutu on tarpehen, pojat, mars,

jäljissäin joka mies!"

Oli Virran tappelu parhaillaan, hänen tuo oli viimeinen, ja kaikki nyt riippui hetkestä vaan, Fahlander, Malm ja Duncker, ne ryntäsi rannallen.

Ei ollut heitä kuin sataa kuus, tuhat miestäpä Tutshkov toi; mut näin tuo uljas Fahlander huus: "Nyt mennähän kolmin joukoin, kuka ensin ehtiä voi?"

Fahlanderin lauseen kuuli Zidén, pian kyllä sen nähdä saa. "Edespäin!" hän huus, "jalat liikkeesen; hurraa, pojat Vaasalaiset, se nyt mies, joka kiiruhtaa!"

Useastipa kyll' oli huutanut näin sekä käskenyt joukkoaan, ei ennen noin toki hurjin päin, noin kiirein Ryssien kimppuun hän rientänyt milloinkaan.

Likikään ei muut viel' ennättänyt, hän kun kolme jo haavaa sai. Hänen voimans' uupui, taakseen nyt hän katsoi, kuinka ne kulki, pojat apuun ehtikö, vai.

Hän vaipui maahan ja katsasti. Mitä nyt! Tämä ihmeeks käy! Vieressään vanha on korpraali, yks ainoa Vaasan-poika, mut toisia vaan ei näy.

Tuli ryntäysjoukko jo kohdallen, Zidén sitä tarkastaa: "Mut tuosta ma mieheni kai tavannen?" Vaan turhaa, ei näy heitä, nyt ei malta hän kauempaa.

"Näen muiden jo voittohon rientelevän, mun miehiän' en vaan nää. Jumal'auta, minkä nyt saan häpeän! Kuin kilpikonnat he käyvät, taas joukkoni jälkehen jää."

Mut silmäns' sammuvan auki nyt luo korpraali, kun kuulevi sen: "Vait, herra, ei paikallaan puhe tuo, häpeästä ei nyt sovi haastaa. te

urhoja johditten."

"Väki muu jos näin olis ryntäillyt, niin monta ei sortunut ois. Joka mieshän meistä on kaatunut nyt, etupääss' oli Vaasan joukko, siis sen tuli korjasi pois."

"Taaks ette te enää silmänneet, kun käskitten: 'edespäin!' mut teitäpä kaikk' ovat seuranneet, eik' ykskään muuten jäänyt kuin urhona kaatuen niin."

Veriseltäpä hiekalta kättään vain luutnantti se nyt kohottaa, näkö kirkastuupi ja riemahtain povi kuolinhetkenä nousee, hän hattua heiluttaa:

"Vai kunnialla he kaatuivat, sekä ehtivät ensiksi, ja jäljissäin mun seurasivat, hurraa, sepä sukkela temppu, nyt kuollahan herroiksi!"

TORPAN TYTTÖ.

Ja päivä laski, suvinen tul' ilta ihanainen, majoille maille valahti jo rusko sammuvainen, väsynyt päivän vaivoista miesjoukko vaeltaa, työn tehtyään se kotihin iloiten palajaa.

Työns' on se tehnyt, niittänyt on viljan kallihimman, vihollisjoukon vanginnut tai lyönyt rohke'imman. Kun päivä nous', se taisteluun jo oli lähtenyt, kun voitto viimein saatihin, ol' ilta ehtinyt.

Lähellä kenttää taistelun, tuon kestävän ja hurjan; tiepuolessa sä töllin näit puol'aution ja kurjan. Tuvanpa portaall' ääneti siin' istuu neitonen, palausmatkaa hiljaista urosten katsellen.

Hän katsoo niinkuin etsivä; mik' ompi huolenani? Kirkkaampi illan ruskoa on hohto poskillansa. Hän katsoo hartaast', ääneti;--jos kuuntelisi hän niin kuin hän katsoo, kuulis hän sydämens' sykkivän.

Mut joukko kulkee kulkuaan, ja tyttö silmillänsä jokaiseen riviin,

mieheenkin lähettää kyselmänsä; kyselmä ujo, kaihtiva ja äänetön on tää, hiljempi huokaustakin, povesta hiipivää.

Miesjoukko siitä sivuitse kun kulkeneeksi saapi, jo loppuu rauha raukan tuon, ja rinta raukeaapi; ei vaikeroi hän, otsa vaan se vaipuu kätehen, ja kyynelvirta kuumalle valuvi poskellen.

"Mitäpä itket? Huoli pois! Viel' ompi toivomista, oi, äitis ääntä kuulehan, ei tyhjää itkemistä; hän, jota äsken joukossa ei silmäs keksinyt. elossa on, sua muisti hän, ja siksi elää nyt."

"Sua muisti hän, ja noutanut hän on sun äitis mieltä, ja, niinkuin pyysin lähteissään, väistäinnyt vaaran tieltä. Ei mielens' ollut sotimaan, pakosta seuras hän, pois meist' ei kuolla tahtonut eik' ilost' elämän."

Vavahtain tyttö heräsi suruisist' unelmista, kuin aavistus ois häirinnyt sydämen kaipaamista. Ei viipynyt hän, katseen loi pikaisen kentällen
ja läksi hiljaa, hiipi pois, hämyhyn kadoten.

Kuluvi hetki, toinenkin, jo yö on ehtimässä, hopeina pilvet hohtavat, mut maa on hämärässä. "Hän viipyy vielä; turha on, oi tytär, tuskasi,
jo ennen päivän koittoa on täällä sulhosi."

Ja tytär tulee, hiljalleen hän astuu äidin luokse; ei enää sulosilmistä nyt kyynelvirrat luokse, mut kylmä niinkuin tuuli yön käs' tervehtivä on ja vaaleampi pilveä on "onki--rusoton. .

"Tee hauta mulle, äitini, jo päättyy päivät multa; paennut taistelua on tuo kurja sulho-kulta; mua muistanut ja itseään, ja sua kuullut vaan,
ja veljein toivon pettänyt ja isiensä maan."

"Kun tuli muut, mut armas ei, hänt' itkin kaipaellen, ma luulin hänen kaatuneen uroona tanterellen; suruni oli suloinen, ei haikea kuin nyt,
hänt' oisin tuhat vuottakin ma surra mielinyt.",

"Voi äiti, yöhön pimeään ma etsin kaatuneista, mut noita armaan kasvoja ei ollut kellään heistä. Viekkaassa tässä maailmass' en viihdy kauempaa, kuolleissa kosk' ei ollut hän, ma toivon kuolemaa."

SVEN DUFVA.

Sven Dufvan isä köyhä ol', viraton kersantti, jo ikämies, kun Kustavin sodassa taisteli; maatilkustansa niukan sai nyt leipäpalasen, ja lasta häll' ol' yhdeksän, ja nuorin niistä Sven.

Älyä kuinka äijällä lie ollut itsellään, jaella lapsijoukolleen, ei tiedä yksikään; mut vanhemmille varmaankin lie liiaks antanut, kun nuorimmalle muuta ei kuin hiukka ripponut.

Pojast tuli kuitenkin väkevä, harteva, kuin orja raatoi pellolla ja kaatoi kaskea, ol' iloisempi, nöyrempi kuin moni viisaskaan, ja töitä teki kaikkia, päin mäntyyn kaikki vaan.

"Miks, Herran nimess', aikonet sinäkin, poloinen?" näin ukko Dufva useinkin saneli tuskaillen. Kun laulu tuo ei loppunut, Sven maltin menettää ja itse käypi miettimään, min parhain ymmärtää.

Kun tuli Dufva kersantti siis kerran jällehen, ja laski vanhaa virttänsä: "voi miksi aiot, Sven?" niin aivan ukko ällistyi, kun poika aukaisi leveän suunsa, vastaten: "he, sotamieheksi!"

Ivaten vanhus hymyili: "Sinäkö nulikka, sinäkö sotamieheksi? he, tiedä huutia!" "Niin", lausui poika, "täällä teen ma kaikki hullusti, ehk' eestä maan ja kuninkaan on kuolla selvempi".

Tuost' ukko Dufva hämmästyi ja heltyi itkemään; Sven, pussin selkääns' ottaen, läks' joukkoon lähimpään. Hän terve oli, mittava, no, muusta huoli viis, rekryytiks väkeen Dunckerin pääs' tinkimättä siis.

Tulipa sotatemppuja nyt Dufvan harjoittaa, se omituist' ol' laatuaan, ja nähdä hupaisaa; korpraali huusi nauraen ja nauroi huutaen, Sven

toimessa ja leikissä ol' yhtä totinen.

Niin uupumaton oli hän kuin tuskin yksikään, hän maata polki tömisti ja astui hiessään; mut käännöstä kun käskettiin, hän pettyi ainiaan, tek' "oikeaan" ja "vasempaan" päin vastoin aina vaan.

"Jalalle pyssy" oppi hän ja "pyssy olkahan", tanahan laski painetin ja teki kunnian; vaan "kunniaa" kun huudettiin, hän laski painetin, kun pyssyn piti jalalle, se olkaan lensikin.

Näin tuli Dufva kuuluksi äkseerauksestaan, ja kaikki, miehet, päälliköt, ne häntä nauramaan. Mut vakaana hän astui vaan ja tyytyi kaikkihin, ja toivoi aikaa parempaa,--niin sota syttyikin.

Kun joukon tuli lähteä, niin miehet miettimään, kyllinkö viisas Dufva lie sotahan lähtemään. Hän antoi heidän hölpöttää ja tyynnä tuumi vaan: "Jos muiden kanss' en mennä saa, tok' yksin mennä saan."

Omasta kohden kuitenkin sai pyssyn, rensselin, leirissä teki rengin työt, sodassa soturin; mut passaukset, tappelut käv' yhtä juoheaan, eik' araks häntä mainittu, vaan hupsuks toisinaan.

Paluuta tehtiin, Ryssä tuo hätyytti ahdistain, ja jokivartta Sandels nyt peräytyi verkkaan vain. Vähäisen matkan päässä siit' on porraskäytävä, ja siinä seisoi miestä vain noin parikymmentä.

Tien korjuu heillä toimena, ja, työnsä tehtyään, etäällä sotain melskeestä pitivät lystiään ja lähitalost' ottivat, mit' irti saivat vaan; Sven Dufva myötä oli myös, hän pantiin passaamaan.

Mut toista tuli törmältä, kun täyttä vauhtia, riens' ajutantti Sandelsin, hevonen vahdossa: "Jumalan tähden, portaallen, aseihin", huusi hän, "vibollisjoukon tiedetään täst' yli pyrkivän."

Päämiehelle hän lisäsi: "te silta purkakaa, jos voitte, muuten

viimeiseen verehen taistelkaa! Hukassa kaikk' on, taaksemme jos Ryssät ennättää; apua saatte, kenraali jo tulla lennättää."

Hän kiiti pois. Mut ehdittiin töin tuskin sillallen, kun Ryssä-parvi täyttävi jo rannan vastaisen. Se laajenee, se taajenee, se tähtää, laukaisee; jo Suomalaista kahdeksan ens' paukaus pyyhkäisee.

Ei hyvä enää viipyä, jokainen häikähtää. Taas paukaus ja jäljelle vain viisi miestä jää. "Kivääri sojoon, taaksepäin!" nyt komennettihin. Sven Dufva yksin hairahtui ja laski painetin.

Käännöskin Dufvan taaksepäin ol' erinomainen, peräymään kun käskettiin, hän hyökkäs sillallen ja seisoi siinä jäykkänä, vakaana, vanhoillaan, kaikille valmis neuvomaan paraita temppujaan.

Ei aikaakaan, niin saakin hän jo niitä osoittaa, kun silta täyteen Ryssiä samassa tuoksahtaa. Yks toisen perään rynnähtää, mut heistä joka mies sai oikeaan ja vasempaan, niin että tempun ties.

Käsinpä tätä karhua ei voitu kukistaa, ja lähin mies se luodilta hänt' aina varjoaa; mut Ryssäin kiihtyy rohkeus, kun toivo heikkenee, nyt Sandels saapuu, huomaapi, kuin Dufva ottelee.

"Hyv' on", hän huutaa, "kas niin sa poika urhoinen. Äl' yli päästä perhanaa, niin vielä hetkinen! Noin Suomalainen taistelee, se vasta soturi. Avuksi, pojat, rientäkää, tuo meidät pelasti!"

Ja Ryssä huomas rynnäkön nyt tyhjään käynehen, vihollisjoukko kääntyi pois, hitaasti kulkien. Kun tyynt' on kaikki, ratsultaan käy Sandels rantahan ja kysyy miestä, sillalla min näki sotivan.

Sven Dufvaa näytetään. Hän on jo loppuun taistellut ja taistellut kuin mies, ja nyt on taisto tauonnut; hän näyttää siihen nukkuneen lepäämään leikistään. Vakaampi ei, mut kalvaampi on paljon entistään.

Ja Sandels silloin kumartuu kuollutta katsomaan ei tuntematon ole tuo, vaan tuttu vanhastaan; mut alla hänen rintansa punoittaa nurmi nyt, on luoti käynyt sydämeen; on veri ehtynyt.

"Se luoti tiesi paikkansa, sit' eipä kieltää voi, enemmän tiesi se kuin me", näin kenraal' aprikoi, "ei kajonnut se heikkohon ja huonoon otsahan, parempahan se pyrki vaan, jalohon rintahan."

Ne sanat sotajoukossa levisi yleiseen, ja kaikki myönsi Sandelsin totuuden lausuneen: "Älyä kyll' ei Dufvalla lie liiaks' ollutkaan, pää huono oli", arveltiin, "mut sydän paikallaan."

VON KONOW JA HÄNEN KORPRAALINSA.

"Ma sinut nostanut olen liejustas tuon tuikan varjon vuoks' sinun kulmillas, ma sulle paikan hankin ja palkankin, tein soturista halvasta korpraalin."

"Ja joka taisteluss' olet seissyt näin kuin vertainen ja kumppali vieressäin; sua nopsaks, urheaks olen kiitellyt." Näin Konow äissään Braskia sätti nyt:

"Sinusta kannett' aina nyt kuulen vaan, sua kaikkialla pöyhkeäks moititaan; paraikaa tähdätessähän miestä lyöt ja ylvästellen mälliä kahta syöt."

Mut Brask hän saarnaa yrmivi majuurin: "Mies halpa arvon sain tosin korpraalin, mut alttiist' uljuudestani sain ma sen ja hurmehesta nousin, mut liejust' en."

"Jos lyönkin joskus, ken sitä kummaksuu? teen niinkuin tekin teette ja moni muu; vaikk' yksin löisittenkin, mä mairetyön suon muiden tehtäväksi ja myöskin lyön."

"Tuon vieruskumppanuuteni kunniaks on kaikkein nähdä mälliä suussain kaks; vaan halpaa jos se kunnia teistä ois, voin toisen

mällin suustani heittää pois."

Ja Konow silmin katsovi säihkäävin: "Mies oiva oot ja saakelin ylväskin. Sun paikkas vastakin mua vierin on, hädässä moisest' on apu verraton."

Koht' alkoi taisto, jääkärijoukollans' von Konow metsään ryntäsi, Braski kanss'. Korpraali oli jylhä, ja majuuri hän, huuli lerpass', ampui ja kiroili.

Jo neljä tiimaa näin oli noituillut, vaan viel' ei ollut taistelu muuttunut. Hän tiellään kaatuneen näki jonkun vaan, puu puulta Ryssä pois veti joukkojaan.

"Hiis", ärjyi hän, "ei käy se nyt ensinkään, männyistä kuoren lentävän kyllä nään, vaan suojass' ompi Ryssä, hän pääsee pois; te tähtäätte kuin silmiä teill' ei ois."

Viimeisen sanan tuskin hän suustaan saa, kun maahan Braskin tuustista kellahtaa; kas siinä vastausta jo liiakskin, moist' ei ois luullut tohtivan korpraalin.

Vihasta kalvistuin kävi kalpaan nyt: "Mit' olet, lurjus, tehdä sä hirvennyt? Nyt perkeleelle luusi ja nahkas möit, kun päällysmiestäs keskellä sotaa löit."

Mut Brask hän seisoi tyynenä vanhallaan: "Pidättäkäätte pamppua hetkeks vaan, siks että palkan tuolle ma maksaisin, jok' ampui teitä, juuri kun tuustaisin."

Näin lausuin Brask nyt tähtäsi pyssyllään; ja pensaan taakse huomasi äkkiään von Konow miehen kaatuvan parrakkaan, noin kaksikymment' askelta heistä vaan.

"Vai tuonko luoti vinkasi korvissain, kun äsken sulta, ystävä, tuustin sain? Kas sepä miehen työt' oli kerrassaan, sen tuskin unhotan minä

milloinkaan."

Brask Konowill' on vuosia viettänyt; he yhdess' aina nähdähän käyvän nyt, useinkin niinkuin ystävät rakkaimmat, mut melkein yhtä taajahan jankkaavat.

KUOLEVA SOTURI.

Lemulla oli verinen jo päivä päättynyt, ja kaatuneitten viimeinen valitus viihtynyt; maa, meri, kaikki pimeni, yö niinkuin hauta vaikeni.

Ja rannalla, miss' oteltiin tää päivä umpehen, soturi vanha huomattiin Suursaaren aikuinen; käs' otsall' on, ja kelmennyt on poski, veri ehtynyt.

Ei hänen jäähyväisiään omainen kuulla saa; maa, jota kantaa verellään, ei ole synnyinmaa. Kotinsa Volgan rannan on, tääll' on hän vieras suomaton.

Hän sammuvan luo katsehen välistä ylöspäin. Hiekalla saman tanteren, kanss' ukon vierekkäin, on nuorukainen kylmennyt; sitäpä ukko katsoo nyt.

Kun sota riehaa, luodit soi, he elon innoissaan toisiinsa vihan tulta loi, mitellen miekkojaan. Nyt nuoren miel' ei sotihin, ja rauhaa pitää vanhuskin.

Kuluupi yhä hetket yön. Mist' airon loiske tuo? Kun tanterelle verityön kuu valoansa luo, vesillä nähdään venonen, ja maalle soutaa neitonen.

Hän käy kuin haamu rauhaton kautt' tuonen niittomaan, ruumiita katsoo, vaiti on ja kyynelehtii vaan. Hiljaista hänen käyntiään, sit' ukko katsoo ihmeissään.

Mut, kulkeiss' yhä neitosen, hymyilee lempeemmin suruinen silmä vanhuksen ja miettiväisemmin. Sydän se aavistanut lie, mihinkä tytön kävi tie.

Hän vartoi: tyttö läheni, kuin sanan saanut ois, niin suoraan, tyynest', ääneti, kuin henki häntä tois, hän tuli. Paistehella kuun nyt silmä sattuu kaivattuun.

Hän näkee, nimen huudahtaa, ei sanaa vastaan soi; hän syliin hälle suikahtaa, syleillä ei se voi; puhkaistu rint' on riutunut, kaikk' ääneti ja kuihtunut.

Kyynelpä silloin sotilaan poskelle vierähtää, hän silloin lausuu sanan vaan, jok' yöhön häviää, ja nousee, astuu askelen, ja kuolee neidon etehen.

Tulkitsematon sana tuo ja katse suruinen, sanoppa, mitä virkkoi nuo, ja vedet silmien? Ja neidon luo kun päästyään hän kuoli, mitä miettikään?

Mielenkö rauhaa kaivaten viel' ääntään koroitti? Sovintoako rukoillen hän neitoon katsahti? Suriko että lapset maan vaan vaivaavat ja vaivataan?

Viholliskalpaa kantaen hän saapui sotimaan; mut hälle, anteeks antaen, ojenna kättä vaan! Eloa kosto tarkoittaa, mut hauta vihan sovittaa.

OTTO VON FIEANDT.

Ristiinasta oli mies, Otto Fieandt, hänpä ties antaa muille käskyjänsä, ollen vanhin veljistänsä.

Sodass' oli tosiaan everstluutnantti hän vaan; armeijass' ois olla suotu, jos ois tottelemaan luotu.

Mut hän piti päänsä ain', omaa tietään kulki vain, totellut ei sanaa toisen, sai siis joukon erikoisen.

Entä näkö? Pukunaan harmaa lievetakki vaan, tehty kotikankahista, villat kotilampahista.

Päässä isän hattu on, kulunut ja nukaton, peru saatu Lappehelta, vaarin kuolintanterelta.

Talvin lammasnahkaset väljät, varsin lyhyet, pikisauma-saappaat kanssa; näin hän johti joukkoansa.

Ei ois urhon näköinen kansan nähdä nykyisen; aika toinen, toinen tunto, syvemmällä piili kunto.

Miekka oli suotta vaan; tokko sodass' ampuikaan yhtäkään hän laukausta, siit' ei ole kertomusta.

Ruudit, raudat, lyijyt, ne huoleks jäivät miehille; ne, ne lauloi, hänpä soitti, ruoska kourass' ukko voitti.

Sillä läimähytti vaan eestä maan ja kuninkaan, niinkuin tammi vankkumatta, leikistänsä uupumatta.

Tapella hän kyllä tais, huoli viis, ken voiton sais, innon vaan pyys' saada voimaan, siihen ruoska valmis soimaan.

Kiireesen ei Suomen mies ole luotu, sen hän ties; miehuutt' ei, vaan tapaa moitti, vauhtia siis auttaa koitti.

Piippu piti olla vaan, muuten hyv' ei ollutkaan; sauhu suussa, voimin kaikin ruhtoi, vaikka selkääns' saikin.

Keskelläkin pauhinaa otti uutta tupakkaa, lähin mies sai viivähdellä, tulta hälle viritellä.

Joukossaan kun sitten hän hiessä ja verissään, sivaltaen ruoskallansa, imeskellen piippuansa,

miehensä sai janahan, pajunetit tanahan, ryntäs joukkoon taajimpahan, oli niinkuin kotonahan,

haastoi vahvaa suomeaan, huusi niinkuin niitullaan, kiitti, laitti, mitä milloin, töliistää ei saatu silloin.

Hyvä nyt ei ollutkaan vihollisten, sanotaan; silloin oli hitonlainen, muulloin aivan moukkamainen.

Niin hän viimein joukkoineen, piippuineen ja takkineen, tapeltuaan raivoisasti, pääsi Karstulahan asti.

Turva Suomen sotijain tämä joukko oli vain, toista tuhatt' tällä kertaa; Vlastov hän toi kolme vertaa.

Leikki oiva odottaa, Fieandt pistää tupakkaa, ruoskaa saappaankorkoon koittaa, ryntäämähän mennä soittaa.

Kuustoist' tiimaa kesti kai, vihdoin selkähänsä sai, täytyi täyttää pakosalle, heittää kaikki perhanalle.

Silloin, niinpä tiedetään, enää ei hän lyönytkään, hatun painoi alemmaksi, muuttui muita lauhemmaksi.

Möttöseen näin ratsasti, Satulaan vaan tuijotti, piti kättä povessansa, muistanut ei piippuansa.

Mitä silloin miettikään, sit' ei tiennyt yksikään, neuvotella yksin mahtoi, väki kulki, kuinka tahtoi.

Lintulahteen tultuaan olkikuvon pyysi vaan, tahtoi unta vaivoistansa, maistanut ei ruokiansa.

Näin hän päätti päivän tän. Aamullapa varhain hän, saatuansa unta vähän, jo on toinen mieleltähän;

taas häll' entinen on pää, ovest' ulos tirkistää, vanhan tuiman muodon saapi, kulmiansa julmistaapi.

Maistoi taskumatistaan, tiuski nuorta veikkoaan, joell' antoi puustin heti, Perhossa jo sauhun veti.

Oli, miten olikaan, sodass' ase tarvitaan, mut ei sukkeluutta vailla sota Fieandtinkaan lailla.

Miehet nytkin lausuvat, vaivojaan kun muistavat, pääarmeijan taantumusta, kotimaansa kukistusta:

"Toisin olin käynytkin, johtaessa kenraalin, jok' ois aikaa arvioinut, tappelussa tupakoinut."

SANDELS.

Sandels, hän Partalass' istuvi vaan, suurustaan huoleti syö. "Nyt käydään Virralla taistelemaan, heti kello kun yksi lyö.-- Olen tänne teitä ma käskettänyt.-- Hyvä pastori, lohtapa nyt!"

"Tää päivä te luonani viipykää, sitä pyydän ja vaadinkin; On teille tuttua seutu tää, Ja sen tietoja kaipaisin. Ei pelkoa! Verta ei haistetakaan.-- Madeerata maistellaan."

"Tutshkov hän suopeast' ilmoittaa välirauhan jo päättynehen. No, mut syökää! Kastint', ah, suvatkaa Kun syöty on, ratsaillen!-- Täss' ottaa täytyvi minkä sai,-- margootahan juotte kai?"

Sana tuotihin nyt, sana kiireinen: "Välirauhamme rikkunut on; Brusin palas pois etuvahtinehen, ja silta on purkamaton. Kakstoist' oli meidän kellomme, vaan yks Ryssäin on, sanotaan."

Sandels hän istuvi herkkuillen, tuost' ei ole ollakseen. "No, pastori, hanhea hiukkaisen! Sitä syö ihan mielikseen.-- Dolgoruki se taasen nyt kiirehtää; hänen terveikseen lasi tää!"

Sanantuojapa virkkavi: "Kenraali, min vastuun viedä ma saan?"-- "Ett' everstillä on patteri, ja siltakin kaita on vaan. Hän tunnin, puolisen kestää saa. Hyvä pastori, nyt vasikkaa!"

Sanansaattaja läks,--meni tuokio näin, joku taas tuli ratsastaen; hän lentävi nuolena kiidättäin, alas hyppävi portaillen; näkö hällä on nuoren luutnantin, ajutantt' on se Sandelsin.

Salihin hän ompi jo kiiruhtanut, hänen silmäns' säihkyelee. "Kenraali, jo verta on virtaillut ja vert' yhä virtailee. Tapellaan, mut uljaammin tapeltais, jos teit' edes nähdä sais."

Sandels, hän huoleti katsahtaa: "Kuin liesi te hohkaatten. Ajo kai väsyttääpi ja hiuvottaa, levätkäätte ja syökäätten! Ken ruokaa, juomaa hylkisikään! Siis, ryyppykö ensistään?"

"Kov' on taistelu", jatkoi luutnantti, "pian ryssä jo sillan saa, etujoukkomme Kauppilass' horjuupi, ylivoima sit' ahdistaa, kaikk' on nurinpäin, väki hämmennyt; min käskyn saan minä nyt?"

"Sen, että nyt käykää istumaan, ja lautanen käskekää ja siten syökää huoleti vaan, ja syötyä ryypätkää, ja juotua syökää uudelleen, se on käskyni ummelleen."

Sydän nuoren kuohahtaa sotilaan, viha silmistä liekehtii, "Kenraali, ma jos toden lausua saan, joka mies teitä halveksii. Sotajoukossa kaikkein mieli on se: oletten pahin pelkuri te."

Sandelsin putos kahveli pois, hän on vait, jopa naurahtaa. "Kuin, herrani, Sandelsko pelkuri ois? Vai niin! Sepä perhanaa! Bijouni, mun ratsuni tuokaa, hoi! Nyt pastori jäädä voi."

On taistoa, ryskyä, paukkinaa tuon Virran äyräällä; savupilvehen peittyy järvi ja maa, tult' iskevi pilvestä, jyly ilmoiss' on kuni pitkäisen, maa järkkyvi hurmeinen.

Tuoss' Suomen joukko se seisoi vaan, se ei vaaroja peljännyt; mut miehestä miehen kuiskaillaan, salanurkua kuuluu nyt "Hän on poissa, hän piilohon taasen käy, kenraalia viel' ei näy!"

Mut hän näkyy, saapuvi, vallill' on, lipun vierehen seisahtuu; vaka silmä; ja kirkas otsakin on, jalo kantavi häntä Bijou, ja hän liikkumatt' istuu, seutua vain näköputkella tarkastain.

Ja kaukaa siinä hän huomaitaan,-- tuhat kaatoi, ken hänet kaas,-- ja tykkien paukkina kiihtyy vaan vihollisten puolella taas, yhä luoteja vinkuvi ympäri pään; hän ei vilkuta silmääkään.

Fahlander urho ei viipyillyt, luo päällikön ratsasti hän: "Kenraali, on vaarassa henkenne? nyt, alas, teihin tähdätähän!" "Alas, kenraali, turmio karttakaa", väki myrskyten huudahtaa.

Sandels ei liikkunut paikaltaan, hän lausui vaan: "Mikä lie tuon joukon, onko se pelvoissaan? Jos se horjuu, surma sen vie. Saa koittaa. Valmiit taistelohon! Heti Ryssät täällä jo on."

Tuo parvi, mi Kauppilass' on otellut, ylivoimaa torjuillen, se urhokkaasti on taistellut, päin rientävi nyt paeten; se jo patterillen on kerjennyt, ohi siitäkin karkaa nyt.

Sandels,--hän on yhä liikkumaton, ylväänä hän istuvi vaan; vaka silmä ja kirkas otsakin on, ja hän loistavi ratsullaan, sotalaumaa silmävi ryntääväin, joka syöksevi vallia päin.

Se jo saapuukin, liki tulvailee, hän vaaraa ei näekään; tuhat pyssyä hänt' yhä tähtäilee, hän siit' ei tietävinään; hän vartoo, katsovi kelloaan, kuin tyyn' olis rauha vaan.

Jopa hetki se löi, jota vartosi hän, ja hän riensi Fahlanderin luo:
"Rivit onko nyt valmis se särkemähän, kuten ennenkin, väki tuo?
Pöyhkeillä ma Ryssien annoin. Haa, takaisin ne nyt viskatkaa!"

Näin lausui hän, oli kylliks tää; ilo kaikuvi ilmoihin. Kuussataa
miestä nyt rynnistää alas Ryssihin ylpeihin; pois parvi parvelta
syöstähän nuo, kunis sortuvat sillan luo.

Sandels, hän luo väen voitokkaan tuli rantahan ratsastaen. Ohi
joukkojen kun veripurpurassaan nyt lens hepo valkoinen, ja kun
riemun hurmoma kenraali urojansa nyt tervehti;

salanurku se kaikk' oli hälvennyt, kaikk" ilkeät kuiskaukset, ilo
myrskyinen vaan kaikui nyt, sekä hartahat kiitokset; tuhat-ääninen
huuto nyt soi: "Hurraa kenraalia urhakkaa!"

KAKSI RAKUUNAA.

Stooli toinen oli, toinen Luodiks nimitettihin; miehuus, voima
yhdenmoinen kumpaisellakin. Yhdess' Saimaan rantamalla ovat
kasvaneet, saman kurkihirren alla veikkoin' otelleet.

Rakuunoiksi sitten tehtiin yhtenä he päivänä; kestävän he aina
nähtiin vaarat veljinä; eipä jättänehet vielä vanhaa riitaa pois,
kilpailivat sotatiellä, kumpi uljaamp' ois.

Miehuudesta joukossansa olivat he mainitut, siinä heit' ei
voittavansa kenkään kerskannut. Kumpikin he korpraaliksi kohta
tehtihin, mutta yhtä riitaisiksi jäivät sittenkin.

Keskenänsä heillä vielä kilpa kesti muinainen, toinen oli sotatiellä
toisen vertainen. Kummallenkin sama rata kulki kunniaan,
Luoti kun saa kunniata, Stoolkin mainitaan.

Jopa vihdoin vastaiseksi Stoolin onni kiekahtaa; Luoti hän jää

terveheksi, Stool se haavan saa. Maata sairashuonehessa saa nyt tuskissaan, Luoti veikon otellessa olla jouten vaan.

Monta kuuta kurjaa siellä näin kun oli viettänyt, sotahan ol' urhomiellä taas hän rientänyt; mut ei ollut joukossansa enää etevin: Luotipa jo rinnassansa kantoi mitalin.

Stool hän näkee ystävänsä onnen uuden, mainion; mitä tuntee mielessänsä, siitä vaiti on, sit' ei sana, silmäykset silloin ilmaisseet.-- Nyt ol' yhdess' ystävykset päivän retkeilleet.

Kylliksi on partioita käyty, aik' on kääntyä. Tomu tuiskuu, kasakoita alkaa näkyä. Luoti lausuu: "Käänny tiestä, muu ei autakaan; veikko, heit' on viisi miestä, meitä kaksi vaan."

Stool hän nauroi katkerasti: "Oikein, jos sa viivyt nyt, vuotais veres, tähän asti vielä säästynyt. Mene, kell' on rinnassansa merkki kunnian, liian hyv' on käymään kanssa heitä vastahan."

Heti miekka kädessä hän riensi kasakoita päin, katsonut ei ystävähän, lausuttuaan näin. Ett' on toinen kiukuissansa, siit' on huoleton; jäikö tuo vai tuli kanssa, hälle yhtä on.

Seisahtua hän ei aio, eteenpäin on matka vaan; maistaa hänen miekkaans' sai jo poika aromaan. Parku, pauke kuuluu siellä, kostoon rynnistää Ryssät nuo; mut Stoolin vielä pystyssä on pää.

Mut on onnellakin raja, voitto väistää voittajaa, ratsuinensa ratsastaja maahan kellahtaa. Taistelee, vaikk' on se turhaa, maassa vielä mies, neljän peitsen vaikka murhaa uhkaavan hän ties.

Surman suu jo aukeaapi, jäljell' on vain tuokio. Mistä apua nyt saapi? Siin' on Luoti jo! Murhaajat tuo kohta suistaa irti veikostaan; ken nyt kaatunutta muistaa, taas kun taistellaan?

Sortui neljäst' yks, mut Luoti silloin hänkin haavoittui; veri virtanaan jo vuoti, käsi hervahtui; voiton toivoa nyt hällen mistäkään ei näy;-- pystyssäpä Stool on jällen, taisteluhun käy.

Loppuun leikki leikiteltiin: taru kertoo vieläkin illall' Luodin tulleen telttiin Sandels kenraalin. rintamerkki kourassansa: "Ellei rahaa saa myöskin Stool nyt rintahansa, tääkin ottakaa."

HURTTI UKKO.

Nuotioll' ei Hurtti vanhukselle jutun puutett' ollut milloinkaan; usein yöhön istui valvehella, kertoellen muistojaan, nysääns' yhä sytytellen vain ja sen kohta taasen unhottain.

Kolmas Kustaa hänest' oli miesi: "Venään rouvaa vastaan ylpeää urheasti taistella hän tiesi; aika toinen se kuin tää; kuningas ol' altis vaaroihin, kallis nyt on henki marskinkin."

"Kunnian ja velvoituksen teiltä jos ei herrat olin väistynyt, käsist` ei ois voitto mennyt meiltä; petos Kustaan surmas nyt Karvaan palkan maailmalta saa, sääli kuningasta uhkeaa."

"Anjalassa puhui leppyisesti kapinoitsevalle joukollen; korpraal' Luoti häntä salaisesti nykäis: 'joko laukaisen?' 'Älä', vastas' suopeasti hän, Malttakaamme, vasta nähdähän.'"

Näinpä laski iloisella miellä tulen ääress' ukko juttujaan, punaisena poski hohti vielä, harmaa oli tukka vaan; nuoremp' oli Kustaan aikoihin. Tullut nyt ol' Oravaisihin.

Yötä hongikossa synkeässä ennen tappelua vietettiin. Harva vaan nyt unta sai, mut tässä Hurtti vaipui nukuksiin; muulloin aina valppain valvomaan ennen muita meni nukkumaan.

Hetken iltaa oli istuskellut hongan juuressa hän levähtäin, nysääns'

sytytellen valitellut sodan käyvän nurinpäin; sanoi ruvenneensa miettimään, kuinka paon saisi päättymään.

Näinpä sanat sattui: "Opetettu kylläks on jo meitä taantumaan. pohjaan päin jo ennen juoksutettu: sinne taaskin samotaan. Kurjaks toivoksemme pako jää, lempo tiesi, mihin päättyy tää."

"Huomenna, kun mennään taistelohon, alkakohon silloin tapa uus. Kellä halu, ajoon suostukohon, Hurtin loppuu mahtavuus; hävettää jo häntä alkaa nyt ettei aikaa sitten väsynyt."

"Vanhoillansa ukko neuvon keksi: ajona ei mieli ollakkaan; paras temppu paon vasteheksi pysyminen paikallaan; ken sen tempun oikein oivaltaa, kaikki juoksemiset jättää saa."

Kädet laski ristiin rinnoillensa ukko, näin kun oli lausunut, hongan juureen nukkui hiljallensa, missä oli istunut, luottain oivaan temppuhunsa vaan, ettei pakenisi milloinkaan.

Suomen joukko, taas kun joutui ilta, viime taisteluns' on taistellut, voima mennyt Suomen sankarilta, toivokin jo rauennut; niinkuin laine luotoon särkynyt, taantumaan käy sotajoukko nyt.

Missä kulki, kuului haike'inta tuskaa, huolta, huokausta vaan; rauhatonna riehui joka rinta, Hurtti vaan on levollaan; missä rivit lyötiin hajallen, siihen vanhus vaipui unehen.

Nukkui, niinkuin muisto Kustavista ois jo mennyt hänen mielestään, nukkui unta nyt niin rauhallista, mit' ei viime yönäkään, luottain oivaan temppuhunsa vaan ettei pakenisi milloinkaan.

KULNEV.

Kun iltaa viel' on hetkinen ja huvitusta muisto suo, mä Kulnevista juttelen, lie sulle tuttu tuo. Sep' oli vasta kansan mies, hän elää ja

hän kuolla ties, mies parhain, missä taisteltiin tai maljaa maisteltiin.

Yöt, päivät kun sai taistella sit' ilonansa piti hän, ja kaatumista kukkana vaan sankar'elämän. Jos mikä aseeks sattuikaan, ol' yhtä, kunhan kaasi vaan, jos miekka taikka pikari, jos joi tai tappeli.

Hän harras myös ol' lempimään, nopeesti kullan valitsi; tulesta tuskin pääsikään, niin tanssit toimitti. Yön sitten armasteltuaan, hän kengän riisui kullaltaan, ja viiniä sen täynnä toi ja lähtömaljan joi.

Ja miehen muodon, näitkö sen? Monella vielä tuvassaan on kuva kummanlaatuinen, paljasta partaa vaan; mut astu liki, näetpä kuin se parran alta hymysuin ja silmin loistaa lempe'in, se kuva Kulnevin.

Mut kylläp, outo vaalistui, kun Kulnev päälle karkasi; ken hiukan hiittä kammoksui, se pelkän häntäki. Viel' enemmän kuin keihäällään peloitti hän jo näöllään, mieluumpi hänen iskunsa kuin musta tukkansa.

Semmoinen hän, kun ratsuaan kädessä kalpa kannusti, ja samanmoinen, sanotaan, kun joskus levähti, kun, lyhyt turkki yllähän, talosta toiseen kulki hän, ja, missä piti parhaana, viivähti vieraana.

Mon' äiti kertoo kauhuaan, kun kursaamatta Kulnev tuo kehdolle astui suorastaan pienoisen armaan luo; mut lisää: "Lasta suuteli hän vain ja nauroi lempeesti, kuin kuvansaki seinällä, jos astut lähemmä."

Se varma, että luonteeltaan ol' ukko Kulnev herttainen; lisäksi juoneen moititaan, syy oli sydämen; ja sodassa ja rauhassa se sydän oli mukana: hän suuteli ja surmasi ain' yhtä hartaasti.

Mont' oli Venään urhoa, joist' aikakirjat kertovat, jotk' ennen sotaa maineessa jo meillä olivat. Barclay, Kamensky, Bagration, tääll' oli tulleet huutohon; ei pelkkä lasten leikki tuo, sen ties, kun ryntää nuo.

Vaan Kulnevist' ei tiettykään, ennenkuin sota lähestyi; kuin myrsky merell' äkkiään hän silloin ilmestyi, niin ankarana, outona kuin pilvest ukkossalama, ja nähtiin koht', ens' lyönnistään, mit' oli miehiään.

Ol' leikist' illall' uupunut niin Suomen mies kuin Ryssäkin. Jo luullen; "kaikk' on loppunut", levossa maattihin; mut unessa kun parhaillaan hopeita, kultaa näemme vaan, "aseihin!" huutaa vartio, ja siin' on Kulnev jo.

Tai Ryssäin teiltä kaukana kun kuormain kanssa kuljettiin ja syötiin, juotiin parhainta ja oikein ahmattiin, paraasen riemuhun yks, kaks saa Kulnev kuokkavierahaks, ja tomupilvi pölähtää, ja keihäät välähtää.

Jos silloin seistiin vankkana ja tehtävämme tehtihin, niin parta kestiss' ukolta se kärvennettihin; mut tuimana jos oltu ei, niin hän se viinat meiltä vei ja lupas lainan kuitata Don-virran rannoilla.

Jos tuiskut oli, satehet, öin, päivin, suvin, talvisin, ne kaikkialla kujehet havaittiin Kulnevin; ja sotarintaan vastakkain kun saatiin rivit armeijaan, niin tunnettiin koht' iskuistaan tuo poika aromaan.

Mut Suomen sotajoukossa ei ollut ainoatakaan, jok' ei ois Kulnev-ukkoa pitänyt vertanaan. Kun huomas tutut kasvot nuo, niin ilost' irvisteli tuo, tuo karhu Saimaan seutujen kasakka-veljellen.

Ja kokemiinsa kämmeniin ilolla katsoi myöskin tää, ja kun hän ryntäs, oli niin kuin maksais yrittää. Sitäpä nähdä kelpasi kun

Suomen mies ja Kulnevi, ne kilvan kamppaelivat, nuo vahvat molemmat.

Kätensä raukes ainiaks, hän kaatui miekan kalskeeseen, mut nimens' yhä kunniaks on hänen kansalleen; ja missä häntä mainitaan, hän "sankariksi" sanotaan; oi kallis sana: "sankari," kun saat sen maaltasi.

Syviä meihin haavoja vaikka usein pisti peitsellään, on rakas meille maineensa, kuin meidän oisi hän; ei lippu niin eik' isänmaa voi veljeyttä vahvistaa välillä sotamiehien, kuin miehuus yhteinen.

Siis Kulneville hurraamme, ei usein mointa löytää voi; jos vuodattikin vertamme, sen sota hälle soi. Vihollinen jos olikin, sitähän mekin oltihin; hän löi, kuin mekin, riemuissaan, ken tuost' ois pahoillaan?

Vihattu olkoon pelkuri, häpeän, pilkan saakoon hän, mut eläköön, ken uljaasti käy sankar'tietähän! Iloinen hurraa, ponneton osaksi kelpo urohon, olipa sitten veljemme tai vihollisemme!

KUNINGAS.

Kuningas Kustaa Aadolf salissaan noussut on, vait'olon lakkauttaa ja alkaa lausunnon. Hänellä kuulijoita on kolme kaikkiaan: Toll marski, Piper kreivi, Karl Lagerbring, ne vaan.

Kuningas silloin virkkoi, vakaana lausui näin: "Suomessa armeijamme käy yhä taaksepäin; toiveemme Klingsporista on tyhjiin rauennut, ja Viapori mennyt, se pylväs kaatunut."

"Olemme ilmestykseen turvanneet yhtenään, pää-enkeli vaan viipyy, sit' ei näy vieläkään. Kuitenkin sodan ryske lähemmäks yhä saa; se meistä, kuninkaasta, on arveluttavaa."

"Siis kuninkaallisesti olemme päättäneet, ja vakaan päätöksemme myös täyttää tahtoneet; me, näätte, tuottanehet olemme puvun sen, min Leijonamme vihki Narvalla taistellen."

"Kahdennentoista Kaarlen nyt kintaat otamme, sen miesnä, kuninkaana me tehdä tahdomme, tuon suuren urhon miekan vyöllemme sidottaa, kuin hänkin hämmästyttää velttoa maailmaa."

"Te Piper, toinen kinnas käteemme vetäkää, ja, Lagerbring, te toista samaten käytelkää. Toll, vanhuus ynnä maine suo teille kunnian sitoa vyötäisiimme tuon miekan voittoisan."

Kuningas juhlallisna, kuin mikä jumala, kahdennentoista Kaarlen nyt nähtiin puvussa. Täll' erää liian ylväs hän oli puhumaan, salissa pitkin astui hän askeleilla vaan.

Kun astuntansa loppui, uus näky nähtihin: hän kintahat ja miekan taas antoi takaisin, loi toisiin katseen, josta ol' leikki kaukana, ja vaiti-olon taaskin lopetti armossa:

"Nyt Lagerbring saa laittaa sanoman Suomehen, puvussa Leijonamme jo meidän ollehen. Toll marski, Piper kreivi, ma teidän kumpaisen todistajaksi kutsun tekoni ylhäisen!"

Ei tiedä aikakirjat, hän saiko muuttumaan teollaan uljahalla asiat Suomenmaan; vaan hämmästyipä kyllä läheinen maailmans', Karl Lagerbring, Toll marski ja Piper kreivi kanss'.

SOTAMARSKI.

Rantsilassa riemu raikui, leiriss' oli juhlan vietto; voitost' oli Siikajoen tullut Cronstedtille tieto; eri seurueissa juotiin isänmaalle rakkahalle, onnen ensi koittehelle, palanneelle kunnialla.

Yhdessäpä siinä nähtiin kaksi everstluutnanttia, ukot Christjernin ja

Lode, kokeneita sankaria. Vertaisena näiden rinnall' Aminoffkin istui siellä, piirin ympärille kertyi parvi nuorempia vielä.

Vapahasti niitä, näitä juteltihin juotaessa, suistaa tarvinnut ei kieltään seurueessa semmoisessa; päällikköiden heikkoutta ilman vaaraa moitittihin, nimist' ylpeist' ennen muita marskin nimi mainittihin.

Aflecht, joka Revonlahdell' urhoretkeilynsä päätti, ilkkui: "Malja Klingsporille! tavat vanhat pois hän jätti; hauska nähdä kuinka nyt hän keikuttaapi niskojansa; vihdoinkin hän seistä tohti, pitkin maata juostuansa."

Cronstedtinpa ajutantti, Reiher luutnantt' tuohon tiesi: "Lemmon valhe että Klingspor seisahtanut on kuin miesi; Adlercreutz ja Hertzen poisti häpeämme kunnollansa; marski, hitto vieköön, matkall' oli vanhaan tapahansa."

Majuur' Furumark hän lausui: "Kuninkahan syy on tässä. Miksi hänen armostansa leikkiin pääs' tuo pata-ässä?" Ladau virkkoi: "Sin' et kelpaa arvostamaan marskin työtä; sull' on sydän, hällä vatsa, sä voit kuolla, hän vain syödä."

Ehrnroth sanoi: "Muistelkaamme missä loisti aikoinahan; makasiinissa ei syty halu harras kunniahan; Klingsporinhan sankar'ura oli komissariati, ihmekö, jos rakas hälle tappelu nyt ei, vaan vati."

Tigerstedt, tuo Suomen poika joka niinkuin Aflecht raukes, kiristeli hampaitansa, kiukust' irti kieli laukes: "Totta, hän on muukalainen, kasvanut ei laaksoissamme, hän ei taida meidän kieltä, eikä tunne tapojamme."

"Mut on meidän maan hän nähnyt, nähnyt on sen saaret, luodot, niinkuin mekin vuoriltamme tuhanten sen järvein muodot.

Sydämettä, Jumalatta se on, jok' ei hartahasti innostuisi puoltamahan tätä maata kuoloon asti!"

Christjernin nyt katsoi Lodeen: "Nuoriapa kuule, veikka, hampaiss' on taas Klingspor heillä, sepä onkin vanha seikka. Onneamme kiittää saamme, vaikka veriin kaatunemme; toista se kuin mit' on suotu meidän marski raukallemme."

Vanha Lode, jäykkä herra, oli vaiti istununna; nyt nousi ukko seisaallensa, kasvoiltansa punastunna, lasin täyden joi hän pohjaan, voimalla sen pöytään laukas, hatun pisti kainaloonsa, suuttuneena suunsa aukas:

"Pois ma joukostanne lähden, pitäkäätte riemujanne; Klingsporista moitett' aina saapi kuulla seurassanne. Sotamarski, sotamarski, muut' ei ole haastamista; häpeä ett' urhomiehet kehtaa haastaa tuommoisista."

DÖBELN JUUTTAALLA.

Rovasti lausui: "Varman kadotuksen tuo Döbeln uskoton saa kuoltuaan. Ma tulen, neuvon, sanat lohdutuksen, tuon hälle, hänpä, hetken kuultuaan, nouseepi vuotehella ryntäillensä: 'Prelaatti pois' hän huutaa rengillensä, 'ja laita ettei täällä liehakoi.' Näin käykö haastaa kuolemaisillansa? Vaan itse vastatkoon hän onnestansa, ma tein mink' ihminen ja pappi voi."

Näin herkkupöydässänsä haasteleepi rovasti herra, prameudessaan, hän lausuu näin ja siihen huokaiseepi, ja syö, ja leikkaa vielä paististaan. Mut vuoteellaan on Döbeln tuskissansa, ja tauti hehkuu hänen kasvoillansa, raskaana nousee rinta levoton. Väkensä oli Pohjaan kiirehtänyt, ei vuorokauteen kahteen levähtänyt, hän itse Joensuuhun tullut on.

Suonissaan polte on, mut polttavampi, on tulen hehku hänen

mielessään, ja tuska, taudin tuskaa ankarampi, syvältä hohtaa hänen silmistään. Hän hetkiä on lukemahan tarkka, hän kuultelee ja vartoo, silmä arka useesti kääntyy porstuahan päin. Ov' aukenee ja siitä vakavainen kenraalin luokse astuu nuorukainen, ja Döbeln lausuu vieraallensa näin:

"Turhuutta paljon, tohtor', uskotahan, ma lienen vapaa-uskoja jos ken,
mut lääketaitoon sai mun luottamahan tää otsani ja ystäväin
Bjerkén. Siis olen noudattanut tahtoanne, kuin lapsi maannut,
niellyt rohtojanne ja niitä pöydälläni kärsinyt. Te tiedettänne
seuratten, sen tiedän, mut päiviäkö senvuoks maaten vietän? Ei,
rikkokaa, kuin mies, sen säännöt nyt!"

"Se tahton' on, mun täytyy taudin alta nyt päästä, nousta vaikka
haudastain. Haa, kuulkaa! Tykkein jyske Juuttahalta! Siell' arpaa
lyödään Suomen sotijain. Nyt estetyksi tulla joka hetki voi
Adlercreutzin palauksen retki. Kuin käy sun sitten, väki urhoinen?
Ei, tohtor', ystäväni, keino keksi mun sinne päästä, vaikka huomiseksi
ma kivun saisin kymmenkertaisen!"

Sen kuuli lääkär' vastenmielisesti, mut katse kirkastui jo kohdastaan
kätensä laski pöytään tyvenesti ja pyyhkäis siitä kaikki kerrassaan.
"Nyt kenraali, ei estett' ole näissä." Ja puna kirkkahampi
poskipäissä, jo Döbeln nousi jaloin horjuvin: "Suur kiitos, ystävä, ja
suuta sitte! Te selvemmin kuin muut mun ymmärsitte, olette mies,
niin olen minäkin."

Jo tykit Juuttahall' on vaienneina, sielt' ensi viljan tuonen halla vei,
ja Suomen joukko hajan, pirstaleina, on valmis kuolohon, vaan
voittoon ei. Vast' yhden rynnön torjui puoleltansa, Ja Kosatshkovski
sotalaumojansa taas järjestääpi, kaikki murtaakseen. On kolkko
hiljaisuus kuin ukkossäällä, kuin vaaru, paennut jo päämme päällä,
taas salamoineen uhkaa uudelleen.

Jäännökset voitoistamme kallehista, nuo rivit harvat, ken sain kokohon? On voimaa, mieltä, miehuutt' uskollista, mut järjestäjä itse poissa on. Hän vaaroissamme kirkkain toivon tähti, mies, jonka johdoss' urhot Porin lähti satahan verileikkiin ihanaan, hän miestensä ei näkis kaatumista, urosten tyyntä kuoloon astumista, ei hän, mut sattumus nyt ohjais vaan.

Ei unhoon jää ett' olit sinä siellä, jok' ennenkin veit vaaraan joukkoas, sä, josta maamme riemuitsee nyt vielä, vaikk' itki Eek sun kovaa onneas! Mut sä ja ystävän, te urhosasti tapella voitte kyllä kuoloon asti, vaan sairas yksin taisi johdattaa. Sä seisot vaiti, valmihina muuten, Grönhagen miettii, kylmä on von Kothen, Schantz ärjyy vaan, ja Konow kiroaa.

Vait, kuule! Kummulla nyt hurratahan. Mies ratsastavan nähdään. Ken se on? Se vasta ääntä! Mistä riemuitahan, kun miesten hurraa raikuu ponneton? Se täyttää vuoret, vainiot ja loukot, se kasvaa, paisuu, nielee sotajoukot ja vyörykkeenä vierii laaksohon. Haa, hän se tänne rientää ratsullansa, mies pienokainen, vanne otsallansa, se jalo, uljas, armas kenraal' on.

Vaan hiljaa! Kuule kuinka joukollensa hän äsken hajonneelle huutaa nyt! Hän ratsastaa sen luo, ja paikallensa riviinsä joka mies on rientänyt. Tiheessä miestä välkkyy asehissa, ja joukko musta ryysyvaattehissa taas järjestyksessä on hirmuinen. Ei taistella nyt vain aio se koittaa, ei enää kuolla vain, mut myöskin voittaa, uus henki innostuttanut on sen.

Vahvistuneita rivejänsä pitkin nyt rauhallisna Döbeln ratsastaa, jokaisen parven kaikki soturitkin terävin silmäyksin katsastaa. Sen Suomen mies ja Ruotsin saattoi nähdä, ett' aikoi jotakin hän suurta tehdä, hän miettivämp' ei ollut milloinkaan; mut lauheamp' oli myöskin entistänsä, myhäillen usein jonkun nähdessänsä jylseitä, arpipäitä tuttujaan.

Sull' onpi, Kothen, joukossas sen moinen, korpraali Standaar, numro seitsemäs, jalassa saapas-ruoju on, mut toinen on aivan kengättä ja verikäs. Luo tultuansa Döbeln seisahtaapi, hän avoin silmin ukkoon katsahtaapi, käs' otsallaan, ja ensin hän on vait. "Olithan", lausui viimein suuttumalla, "sä Kauhajoella ja Lapualla; tämänkö palkan voitoistamme sait?"

"Kenraali", näinpä lausui vastaan ukko, "täss' antamanne pyssy vielä on. Sen piippu viel' on eheä, ja lukko lyö tulta, siinä kylliks' olkohon. Ei pukuani soimattane vainkaan; ei muilla verho paremp' ole lainkaan, ja miest' ei arvattane vaatteihin. Kengässä taikka ei, ken huoli tuosta; vaan laittakaatte, ett'ei täydy juosta, niin jalka seisoo saappahattakin."

Ja äänetönnä Döbeln hattuansa vanhuksen kunniaksi kohottaa. Luo Brakelin nyt rientää ratsullansa; Larm rumpalin hän siellä nähdä saa.
Hän tämän tunsi Kustaan sodast' asti; nyt ukon käsi liikkui kankeasti, se pärrytykseen tuskin taipuikaan; hän paraateissa harvoin nähtiin myötä, vaan aina, missä tehtiin verityötä. Näin kenraal' loihe hälle lausumaan:

"Jo etkö, veikko, ole kyllästynnä, tääll' eikö löydy miestä nuorempaa?
Täss' olet kaiken päivää köykistynnä, et liikkumaan nyt palikoitas saa." Puhetta kuuli urho mieliharmin: "Kenraali, kyll' ei pärrätä käy Larmin, kuin poikain ei se vanhan solju työ; mut kaks on mulla kättä vahvaa, jäykkää. Jos huudatte kuin Armfelt? 'Päälle käykää!' Larm harvakseen, mut hartahasti lyö."

Lapuan sankar' hymys, antain kättä Armfeltin aikalaisen sankarin. Joelle riensi sitte viipymättä luo vapaajoukon Gyllenbögelin. Siell' äsken maalta tuodun nuorukaisen hän näki muodoltansa kalvakkaisen,
ja ratsultaan hän huusi ärjähtäin: "Ken olet, moukka? Onko sulla selko, kuin miehen kuolla käy, vai liekö pelko sun kasvos, kurja, kalvistanut näin?"

Mies nuori astui kenraalinsa luoksi, avasi nutun vanhan, harmajan, povesta paistoi haava, josta juoksi nyt veri virtaellen hiekkahan. "Kenraali, tuon sain tappelussa hiljan. Kenties se verta vuotanut on viljan ja kasvon' ehkä kalvistanut näin; mut urhoin kanssa vielä käydä voisin, tosinpa kaaduin, vaan nyt koittaa soisin, ma toinnuin taasen, teidät nähtyäin."

Nyt Döbelnillä kyynel kirkas loisti: "Siis taisteluhun väki verraton! Se, minkä näin, kaikk' arvelukset poisti, tää Döbelnin, tää voiton päivä on! On vilja kypsää; ajutantti lentäin, mä'iltä, mailta, metsiköstä entäin, kaikk' käskekäätte niittoon rientämään. Tääll' ei, vaan tuolla miekkaa saamme koittaa uroilla näillä maailmankin voittaa, ei varrota, nyt itse rynnätään."

Ja pitkin linjaa kohta riemu raikuu: "Nyt, pojat, voittoon taikka kuolemaan!" Standaarin ääni ukkosena kaikuu, Larm miehen lailla lyöpi rumpuaan, Ja nuorukainen haavoitetuin rinnoin, veristä kenttää astuu sankar'innoin, heit' etupäässä Döbeln voittoon vie. Ja ennenkuin luo maahan varjons' ilta, on karkoitettu Ryssä kankahilta, ja au'aistuna Adlercreutzin tie.

Ja seuduilt' olivat jo joukot poissa, miss' ensin kohtasivat toisiaan; kentällä, jok' ol' äsken salamoissa, mies illan tyvenessä viipyi vaan. Sidottuansa ratsun vierehensä, hän tappotanterella itseksensä kuolleiden kesken seisoo aatteissaan. Kun tuuli kaukaa voittohuudot tuopi, vakaisen katseen taivaasen hän luopi, tää lause kuuluu hänen huuliltaan:

"Työ tehty on, ma pääsin voittajaksi. Yks viel' on toimi. Vapaaks sanotaan mun uskoni; se mulle kunniaksi: vapaana synnyinkin ma maailmaan. Mut kunne kulloin aatokseni lähti, Sä olit matkan pää, sen johtotähti, Sä, tahdollas jok' ohjaat elämää. Sun puolehes luon silmäni nyt tässä miss' silmä kuolon vaan on näkemässä, Sua kiittää saan täss' ilman näkijää."

"Sä synnyinmaani jälleen annoit mulle, kun yöhön vaipui toivo uupuen. Sä kaikki tiedät, tutki, voinko Sulle mä arvon antaa lahjastas vai en! Työt' orjan olkoon Herraans' imarrella, min' en voi kerjätä, en kumarrella, en palkan toivoss' enkä suosion. Iloisna tahdon etehesi tulla, vapaalla miellä, päällä nostetulla, se miehen suoraa rukousta on."

"Sä voittoon soit mun sotajoukot viedä, mun, joka vaivoistani vapisen; ruumiini raihnas ponnistust' ei siedä, mit' oisin yksin saanut toimehen? Nyt miehill' äsken saarretuill' on voitto, ja Suomellemme vapauden koitto on viritetty toimestani mun; mut voiton, voiman annoit Sinä yksin, Jumala, veli, millä nimityksin Sua maininnenkin, kunnia on Sun."

Näin lausui mies, ja lähti ratsullansa, kun tehty oli toinenkin jo työ; ja kuolon pellon peitti varjollansa ja kasti kyyneleillään kolkko yö. Oi synnyinmaa, mik' osakses lie luotu, iloko lie vai murhe sulle suotu, salattu tuleviin on aikoihin. Mut kuinka riemuinnet tai surret silloin, niin kauniimpaa et päivää muista milloin kuin päivää tätä, päivää Döbelnin.

JÄLKIMÄINEN KOKOELMA.

SOTILASPOIKA.

Mun isän' oli sotamies, ja nuori, kauniskin, jo viisitoista vuotisna hän astui rivihin. Tiens' aina kulki kunniaan, iloisin mielin kärsi vaan hän kylmää, nälkää, haavojaan, mun isän armahin.

Ma lapsi olin, kun hän läks', kun loppui rauha maan, mut uljasta en käyntiään unhoita milloinkaan; hattunsa muistan töyhtöineen ja muodon ahavoittuneen ja kulmakarvat varjoineen,-- ne muistan ainiaan.

Koht' armeija kun etelään taas kääntyi marssien, sain kuulla, kuinka

aina hän ol' uljas, urhoinen. Ristinkin sai hän, kuulin näin, ja toisen kohta jälkeenpäin. "Ah," aattelin ma mielessäin, "ken siellä oisi, ken!"

Ja talvi lähti, suli jäät, näin kevään joutuvan, niin kuulin isän kaatuneen kentälle kunnian. Ma oudoin mielin aattelin, ja huolehdin, ja riemuitsin, ja viikon itki äitikin, niin vaipui hautahan.

Lapuan kentäll' isä kuol' lippunsa vierehen; sodassa, kuulin, vaaleni sen kerran ainoisen. Utilla, eestä Kustavin. mun vaarin' uupui hurmeihin, Lappeella isä vaarinkin, mies Kaarlen aikuinen.

Näin heidän kävi, kaikki sai he vertaan vuodattaa: oi, suloista tok' elämää; suloista kuolemaa! Ken täällä horjuis vanhuuttaan! Ei, nuorna kuolla eestä maan ja kunnian ja kuninkaan, sep' oisi ihanaa!

Ma köyhä olen orpo nyt, syön leipää vierahan, ma turvan, kodin kadotin kanss' isä vainajan; vaan vaikertaako huolisin! Korkeemmaks aina kasvaakin, ma kelpo poika sankarin en joudu hukkahan.

Kun viisitoista vuotta vaan ma kerran täyttää saan, samaanpa käyn mä taisteluun ja nälkään, kuolemaan. Miss' ankarimmin luodit soi, Laajimmin tulta salamoi, en sinne käymätt' olla voi tiet' isäin astumaan.

PORILAISTEN MARSSI.

Pojat kansan urhokkaan, mi Puolan, Lützenin ja Narvan tanterilla verta vuoti, viel' on Suomi voimissaan, voi vihollisen hurmehella peittää maan! Pois, pois, toimet rauhaisat! Jo tulta tuisku, myrsky käy, jo viuhkaa kanuunasta luoti. Eespäin, miehet uljahat! Meit' urhoollisten isäin henget seuraavat. Kas kunnian jo tähti maille hohtaa! Tuttavahan on verityö, mi kohtaa. Eespäin kaikki rientäkää! Vapautemme ikivanha tie on tää. Voittoisa lippu meitä

johtaa, muinahis-aikain taisteluista ryysyinen. Eespäin, sä jalo vaate verinen! Viel' liehuu jäännös Suomen värein entisten.

Suomi, maamme kotoinen, et veren vuotamatta joudu koskaan väkivallan alle, eikä ijäss' ikien tää kansa väisty, vapauttaan hyljäten. Kuolla voipi urho vaan, ei vaaraa väistä, pakene, ei antau hän sortajalle. Kuolo, onni sotilaan, osamme olkoon, taistella kun saimme vaan! Siis miekkahan ja vastaan vainojaamme! Tie kuoleman vie kohden kunniaamme. Viipymättä rynnätkää! Nyt meidän aik' on, kallis elon aik' on tää. Suojelematt' ei jäänyt maamme, harvennut todistaa sen joukko urhokas. Eespäin nyt jalo lippu uljakas! Täss' suomalaiset on sun henkivartijas.

VÄNRIKIN MARKKINAMUISTO.

"Ystäväni, miehet, vaimot, onko tässä kuulijaa, joka vanhan krenatöörin laulun kuulla haluaa?" Näin se alkoi, nuorukainen, laulu viel' on muistossain; kaupungissa käydessäni torilla sen kuulla sain.

Oli markkinat ja täynnä kadut kansaa, kalua, mull' ei katsomahan ollut eikä ostoon halua. Ilman aikojani käyden joutuin kadun kulmahan, missä väen tungoksessa vaunut nähtiin seisovan.

Suottako ne seisattuivat, vaiko pakosta kenties? Kuski piti ohjista, ja kansaa ärjyi vanttimies. Mutta vaunuiss' istui herra, mukavasti nojallaan, suopel-kaulus viitta yllään, tähtirivi rinnassaan.

Katsoin, katsoin. Mennyt aika välähti nyt muistihin; nähnyt olen kasvot nuo, mut milloin, missä, arvelin, Salmellahan Lapualla joukoss' oli urhojen, kapteeni hän oli silloin, nytpä kenraal' ylhäinen.

Kovin oli muuttunutkin, ei niin paljon vanhuuttaan, kuin tuon korskan näön kautta, jonka sai hän arvostaan. Liekö ylpeyttä? Ehk' ei;--olo, käytös, muotokin tyyntä oli, mutta suurta, jäykkää, kylmää kuitenkin.

Sotatovereita aina iloll' olen kohdannut, tuota katsoin ainoastaan, sydän siit' ei sulanut. Loista, pöyhkeile, ma mietin; ennen yhdess' oltihin, silloin verilläsi olit koristettu paremmin.

Nytpä laulu kaikui, sanat, jotka kerroin, särähti, väen hälinässä ääni kimakasti värähti: "Ystäväni, miehet, vaimot, onko tässä kuulijaa, joka vanhan krenatöörin laulun kuulla haluaa?"

Minä olin yksi niitä, yksi hänen lajiaan, ja ma ylpeästi käännyin selin herraan korkeaan, astuin askeletta pari kautta väen tungoksen, saavuin sotamiehen luokse, missä istui laulaen.

Paljainpäin hän portaill' istui, ylevänä ryhdiltään, piti hattukuluansa vasemmassa kädessään; tämä käsi saattoi vielä ottaa suodun antimen, käsi toinen oli poissa, sota oli vienyt sen.

Ja hän lauloi rahvahalle, kutka kuulla tahtoivat. Laulu huono, palkka halpa, halvat myöskin kuulijat; minun kanssan' ystävyksin vieress' ukon seisoi vaan nuori ylioppilas, ja pari poikaa risoissaan.

Mutta muistoista hän lauloi loistopäiväin menneitten, sankareista, urhotöistä aikain unhotettujen, viime taistelusta lauloi isänmaamme armahan, surun, voiton kultapäivist', ajoist' ikikunnian.

"Kuusineljätt' olen", lauloi, "taistelua taistellut, nälät, kylmät kärsinyt ja yöt ja päivät valvonut; sotarinnass' olin miesi, nyt jo olen kelvoton, käsi toinen Uumajall' on, toinen tässä voimaton.

Onko nuoremmissa ketään, joka myötä olikaan, milloin kuului: 'Miekkaan, miehet, rikottu on rauha maan', Silloin miesten mielet hehkui, oli toista kuin on nyt, silloin hehkui tääkin sydän, joka koht' on kylmennyt.

Hämeenlinna, ensikerran kun sun kuutamassa näin Hattelmalan harjanteilta, tuo ei mene mielestäin! Oli myöhä, ilta kylmä, matkast'

olin väsynyt, mut en lepoa, en suojaa minä muistanutkaan nyt.

Ei, sun jäilles, tantereilles mieleni se paloi vaan, siell' ol' enempi kuin suoja, enempi kuin lepokaan, siellä Suomen sotajoukko, nuori, uljas, urhoinen. Meihin silloin Suomi katsoi, ja me kaikki Suomehen.

Kunniata ukko Klercker ijät päivät saakohon! Vanhus, vaivan nähnyt, näytti vielä mieltä urohon. Muistan hänen harmaan päänsä, kun hän ympär' ratsasti ja kuin isä sulosilmin poikiansa katsasti.

Vihollisen vertaisena, pojin kuusin tuhansin, riemuin viel' ois kunnialla käynyt verileikkihin. Poiss' on pelko, epäilyskin, taistella nyt mielitään, toinen luottaa toisehensa, häneen me ja meihin hän.

Silloin Klingspor saapuu, marski, ylpeä kuin kuningas, kaks' on leukaa, yksi silmä, sydäntä vain puolikas. Silloin Klingspor saapuu, ottaa arvollansa komennon, antaa käskyjä kuin Klercker, mutta käskee pakohon.

Tähtiyö, min valvoa ma Hämeenlinnan jäillä sain, aikain viertyäkin vielä kirkkaan' olet muistossain, vaikka siellä miehuus turhaks, toivo tyhjäks' tehtihin, vaikka kurjan raukan tähden unelmaks jäi voittokin.

Milloin saa hän tuomionsa, milloin töistään vastata, siitä että taappäin kulki, kun voi eespäin astua, siit' ett' on hän miehuuttamme, mainettamme häväissyt; että kyynel vuoti, miss' ois verta vuotaa pitänyt?

Horjuimmeko Siikajoella, kun sai koittaa viimeinkin? Jalkoihinko Revonlahdell' luotettiin vai käsihin? Adlercreutz sen virkkaa voisi, Cronstedt myös ja moni muu, mut ne sankarit on siellä, miss' on sanatonna suu.

Jalot lausuin nimet, heille kiitosta ja kunniaa! Monta heidän vertaistansa povehensa peitti maa, Döbeln lepää, Duncker lepää: kysy

heidän aikojaan, niistä tietää, niinkuin tässä, halpa sotavanhus vaan.

Miks en kaatua ma saanut missä monet urhot nuo, missä juhliansa vietti Suomen sankarjoukko tuo, miss' ol' onni meille lempein, maine kirkkaimmallahan, kentill' Alavuden, Salmen, Siikajoen, Lapuan.

Näin ei taas ois ollut pakko rientää Pohjaan kolkkohon, eikä voittoriemuamme vaihtaa epätoivohon, eikä surra tovereita, joita jäätyi tuhansin jäillä Tornion tai suotta Kainuull' alttiiks pantihin.

Raskas ero Suomenmaasta, karvas palkka vaivojen! Meitä tuli pieni parvi Länsipohjan rannoillen; uskollisna kastoin vielä Ruotsin hiekkaa verelläin, nytpä torilla ma laulan, leipäpalaa pyydän näin.

Herra maata varjelkohon! Vähät muusta huolikaan; henki, onni, käsi, jalka sotamiehen menköön vaan! Herra maata varjelkohon, se on ponsi virressäin, sanat muut jos vaihteleekin, loppu aina kuuluu näin."

Ja nyt nousi ukko, läksi palkkiotaan keräämään, jotkut antoi äyrin hälle, useimmat ei sitäkään; niin hän tuli vaunuillenkin, kääntyi herraan korkeaan, syvään kumartuen pisti esiin hattukuluaan.

Kenraalinpa, suuren herran, tähtiin, kultiin puetun, muoto muuttui ja hän tempas ukon hatun oijetun, katsoi häneen, katsoi kansaan,--samassapa heittikin pitkin toria jo kaikki aarteet vanhan soturin.

Vanhus seisoi hämmästyksin, herra loihe lausumaan: "Kuulin laulus, taistellut ma olen eestä saman maan. Muisto tuo ett' elähyttää vanhanakin minua, siitä, näet, ylväs olen, ylvähämpi sinua."

"Tosin verileikiss' usein toivehemme pettyivät, tosin voittommekin pian tappioiksi kääntyivät; mut ei siltä meidän tarvis kumarrella nöyrtyen, hattuni ma pidän päässä; pidä sinä samaten!"

Lausui näin, ja kirkastus nyt hohti hänen kasvoillaan, ja hän hatun miehekkäästi päähän painoi sotilaan; lausui sitten,--vielä ilost' ailahtaapi sydämen', muotoaan kun aattelen ja puhettaan kun muistelen:

"Tasan ei käy onnen lahjat, niin se Luojan sääntö on, minä rikas, arvoss' olen, sinä köyhä, arvoton; yhteistäpä meillä paras: horjumaton alttius, kunto verin vahvistettu, omantunnon todistus."

"Siksi kumppanukset ollaan, siis käy tähän istumaan! Kallihin kun yhteist' ompi, halvemmatkin tasataan. Leipää, suojaa mull' on sulle, kultaakin jos haluat, mulle myöhä ilos säästä sekä laulus ihanat."

Ja nyt vanha krenätööri nousi herran vierehen: kansa, suoden kunniata, antoi tietä vaunuillen; kuulin kuinka kulkivat ne torin poikki kulkuaan, mutta näön multa peitti kyynelkaste sumullaan.

LOTTA SVÄRD.

Yhä vieläkin Lotta Svärdistä puhe syntyvi toisinaan, kun iltavalkean ääressä sotakumppani kohdataan.

Jos kuin on tuo juroluontoinen, heti muoto se kirkastuu, ja hienoiseen hymyn värveesen käy harmaja viiksisuu.

Veriseltä hän voiton kentältä, sota jyskien miss' salamoi, monest' uupuen saapui ja ryyppynsä Lotan telttasen alla hän joi.

Siis laskevi leikkiä mieluisaan hän eukkoa muistellen; mut suuttuu, jos ei naurusi vaan ole vilpitön, herttainen.

Näet, helmi hän oli se eukkonen, ja helmipä kalliskin; jos sietikin naurua hiukkaisen, toki arvoa runsaammin.

Ja oliko nuori ja kauniskaan? Parhaillaan kukki jo hän, kun kolmas

Kustavi Ruotsinmaan piti valtikkaa kädessään.

Ennenkuin Suomessa taisteltiin, tuli morsioksi hän sotilaan; ja Svärd kun lähtöhön käskettiin, hän Lottansa vei mukanaan.

Heleät oli silloin posket nuo sekä suu mitä herttaisin, ja mustien silmien välke tuo näön häikäisi uljaankin.

Mut ei kevät kestä, ei kukkasetkaan, pian Lottakin surkastui: erin kolmin, hiukkasen kerraltaan, sen kauneus kuivettui.

Ens talven pakkanen siit' osan vei, ylen tuima ja aikainen, osa toinen ens kesän saalihiks jäi, sen paahteli päiväinen.

Ja kolmannesta, mi jäljell' ois, ei paljoa hän pitänyt; tuo kyynelvirtahan hukkui pois, kun kaatunut Svärd oli nyt.

Kun taas sota syttyi leimuamaan, ja hän taas tuli meidän luo, jopa tuskin muisti hän kauneuttaan, niin mennyttä kaikk' oli tuo.

Mut kaunis, vaikkapa toisemmin, oli silmissä hän sotilaan, kuten ennen hempeimmälläänkin, ylistettihin hänt' yhä vaan,

jo vaikk' oli ryppyjä siirtäynyt hymykuoppihin pareittain, ja kasvot kaikk' oli mustat nyt, ei silmät ne yksin vain.

Sota-onnea seurata mutkaisaa sepä mielehen eukon tän, ja joukkoa suosi hän harmajaa, rakas meille siit' oli hän.

Ja Svärdin kumppalit vierimmät, nepä muisti hän parhaiten, mitat heille hän kaatoi täydemmät, ja näin tuli maineesen.

Niin kulki hän karskine urhoinens' uljaana ja innoissaan, ja kun pyssyt paukkui ja luodit lens, ei kaukana Lottakaan.

Sill' urheus poikien rakkaitten, sepä hälle riemua suo, ja hän arveli

kun tuli melskeesen: "Etähämpänä ei ole nuo."

Ja teltankin piti seisoa niin, "ett' urhot tilkkasen sais, jos ken tulis taisteluss' uuvuksiin, tai haava jos vaivuttais."

Ja jos teltan tilkkuja harmaita sinä katselit tarkemmin, näit luoteja käynehen vieraina, sitäp' eukko se kerskaskin.

Ma kerron vielä, jos sallit sä, teon, jonka ma viimeks näin.
Oravaisten hurmekentiltä taas käytihin pohjaan päin.

Ja Lottakin myös; sai korjnuseen tavaransa hän vaivoin vaan;
telttansa, kärryn lekkerineen sekä ontuvan hiirokkaan.

Levähdettiin. Hänpä se pauhas taas tapahansa jo tunnettuun, mut poiss' oli teltta, hän ryyppyjä kaas all' uhkean kuusipuun.

Suru hällä on, vaikkapa huulillaan hymyn joskus piilevän näät; suri urhojen huolta, ja nauraessaan oli kosteat poskipäät.

Niin silloin eukon luo läheten tuli teikkari, ratsumies; tuo katseen viskasi röyhkeisen, sekä suutakin soittaa ties.

"Ei hätää!" huusi hän, "viinaa hoi! Tää poika se kustantaa. Hei, kuulen kulta kuinka se soi! Ja veikkoja niitäpä saa!"

Mut Lotta se tiuskasi vimmoissaan: "Sun tunnen jo ennestäin. Olit pantuna äitiäs suojaamaan, mut missä sun tänään näin?"

"Mun luonani, haavojas vinkuillen, rutiraukkana istuit sie. Olit kalpea, nyt olet taas punanen, ja missä ne haavan lie?"

"Älä väitä, ett' äitisi kuollut on, apuas ettei kysy hän; tää maa se on äitisi turvaton, olet pettänyt äidin tän."

"Vaikk' kultia laukkusi täys sull' ois, merikin niit' ammentaa,

Jumal'auta, tuommoiselle en sois, en pienintäkään pisaraa!"

Kupehellaan nyrkkiä vaan hän pui, tapa moinen ol' eukon tään;
rikas öykkäri tuostapa lannistui, liki ei nyt pyrkinytkään.

Mut nuorukaisenpa uupunehen tiepuoless' istuvan näin. Lotan silmä,
kuin lempe'in tähtöinen, välin vilkkuvi sinnepäin.

Nojaten vaan pyssyyn mies levähtää puku yltään hurmeunut; näit,
että hän joukkoa rientelevää oli vaivalla seurannut.

Ja kuin emo lapseen, Lotta se loi hänehen yhä katseitaan, kuin
ryypyt, jotka hän muille soi, ois aikonut hällen vaan.

Mut kun syvemmän yhä vaipui tää suru-untensa heimoihin, ei
eukko se malttanut enempää, pojan luoksehen kutsuikin.

"Tule", eukon ääni se värvähtää, "viel' löytyä tilkkanen vois; juo,
poikani, huolta se lieventää, sitä tarve nyt kaikkein ois!"

"Ujoksut? Mitä vielä! Ma tunnen sun, ei kultia laukussais; salon
töllistä läksit taisteluhun, ja täälläkö kultia sais?"

"Mut et verityöss' ole viimeinen, Lapualla se huomattiin; ens'
miehenä Ruonan sillallen myös ryntäsit, eikö niin?"

"Älä huoli millä sä maksaisit, minä huoleksen' otan tuon; Lapuasta
sa ryypyn ansaitsit, ja Ruonasta kaksikin suon."

"Ja jos Svärdini lempeä, miehuukas. näkemänsä nyt ollut ois kuin,
vaikka jo vuos veri haavastas, sotimasta et luopunut pois,

heti ottais hän sinut hoimeisin omimpana lapsenaan, ja sen arvoista
kahta, sen vannonkin, sais etsiä kautta maan."

Ja saapunehelle Lotta se nyt täpötäyteen kaas pikarin, vähäll' ettei

kukkuraks vierähtänyt pari kyynelhelmeäkin.

Jo on aikaa siitä kun eukon näin, mut en häntä voi unhottaa; hänt' aina ma muistelen mielelläin, ja hän kyllä sen kannattaa.

Niin, helmi hän oli se eukkonen ja helmipä kalliskin; jos sietikin naurua hiukkaisen, toki arvoa runsaammin.

UKKO LODE.

Aina, taisteluun kun mennen ryntökäskyn ilmoittaa, Ukko Lode sitä ennen harmaan päänsä paljastaa. Hartahana, totisena seisoo näin hän hetkisen, niinkuin muinoin pienoisena, vanhana nyt rukoillen.

Pois nyt kaikkein päästä hattu! Tyyni hartaus nyt on. Luodit lentää, välin sattuu viereen, välin joukkohon; miestä kaatuu täällä, siellä, seis! Ei liikahdustakaan! Isämeitä ynnä vielä siunauskin luetaan.

Vasta kun ol' äänehensä rukouksen päättänyt, tuli ukko säntillensä, hatun painoi päähän nyt: "Syösköön vaikka lemmon kansa vastahamme joukkojaan, eipä hätää Herran kanssa, hurraa pojat, eespäin vaan!"

Sitten koitti ryntäystä uskoineen ja miehineen; pelkoa ja epäilystä nyt ei päässyt sydämeen. Ydin nuori, vanha pinta, pilaa, totta vuorojaan, lumitukka, tulirinta, näin käv' ukko kulkuaan.

Väki virkkoi: "Tulimmainen! Nuor' on äijä jällehen; sydämessä veitikkainen vielä asuu entinen. loistaa hänen katseestansa voittoon meitä näyttämään: äidin rukous huulillansa, hän ei pelkää hiittäkään."

Verityöt ol' lopetettu, välin voittamallakin, rukoukset suoritettu, väki palas leirihin. Ilolla se lepäs siellä väsyneenä vaivoistaan. Lode? Kentäll' yhä vielä ukko kummitteli vaan.

Useimmin hän kulkuansa kulki hiljaa yksinään; pari miestä vaan pääs kanssa, parhaat hänen väestään. Miss' ol' ollut pahin pinne, päivä kuumin, raskahin, sinne mieli paloi, sinne hänet nyt vei jalkakin.

Kylliksikö hän viel' ei saanut? Niinkö oli kiihtypyt, että, vaikk' on kaikki laannut, viel' ei veriin kyltynyt! Ihaellako hän mahtoi tuonen työtä kauheaa? Lode? Ei, hän auttaa tahtoi, lähimmäistään pelastaa.

Missä suoni sykki vielä, hengen rahtu havaittiin, siellä viivyttihin, siellä hoidettiin ja autettiin. Kaikki saivat huojennusta, vihamies ja omainen, täss' ei tehty erotusta, veli oli jokainen.

Moni valmis henkeänsä hetken lainaks arvaamaan katsoi hänen käyntiänsä äänetönnä kaukaa vaan, nousi kesken huviansa, että saisi hetkisen vilpitöntä nauruansa nauraa tälle kummallen.

Väki virkkoi: "Hakkaa päällen! ukko huutaa ryntäissään, mutta sitte paikkaa jällen, minkä sattui särkemään. Vaan--se onkin Lode toinen, joka hakkaa, maahan lyö, ei tää äijä hyvänmoinen: hurjan pojan se on työ."

Kunnon poika-veitikkapa, sydämessä piilee tuo; vanha usko, vanha tapa siihen kotiin lämmön luo. Tyyni, vakava on pinta, mut jos silmiin katsahdat, ne kuin peilit kirkkahinta lapsenmieltä kuvaavat.

Nuttu halpa, käytös rehti, niin käv' ukko sotiaan. Tuli rauha. Täytyi tähti rintaan panna toisinaan. Mutta kohta syksykylmiin vaihtui kevät vanhuksen, poika parka, itkusilmin, rinnass' istui väristen.

Kun hän juhlapuvussansa ynseänä seisoi näin, väki kaikki seisoi kanssa unisilmin töllistäin, jotain tempuiss' aina puuttui, käänteet nurin tehtihin, kunne viimein ukko suuttui, kaikki hiiteen heittikin.

Mutta näin vain paraateissa toisinansa tapahtui; muulloin väen harjoitteissa vanhaan tapaan pukeutui. Hei, se oli toinen juttu! Nyt ei unta ollut kai; vanha herra, vanha nuttu, niistä toki selvän sai.

Temput tehtiin rivakasti, riemulla ja innolla, aina paljo paremmasta, kuin hän taisi toivoa. Muut' ei hällä tehtävätä, katsastaissaan miehiään: parrasta vain nyki tätä, tuota huiskas leikillään.

Väki virkkoi! "Tulimmainen! Vielä ukko nuori on. Sydämessä veitikainen vielä asuu vallaton. Aika satoi lunta päähän, ruumis raukes vaivoistaan, mutta katso, pilkistäähän poika silmist' aina vaan."

MATKAMIEHEN NÄKY.

Kenenkä linna se, jonk' äskettäin tien varrell' illan hämärässä näin? Niin komeaa ei tienoill' ollut toista. Mut kolkoksi kuin haudan muistan sen, ja synkäks', autioksi; akkunoista vain valo loisti yhden huonehen.

Ma seisahduin ja katsoin: kartanon salista valo virtas varjoton. Niin tarkkahan, kuin suinkin näkö jaksoi, sielt' ihmisiä etsin silmilläin, mut vaivaa tuskin tarkastus se maksoi, ma haamua vain kaksi siellä näin.

Ol' vaimo toinen, suruvaatteissaan ylevä, vaikka kumarruksissaan; hopeina valui pitkät suortuvansa. Mies toinen oli mustissa myös tää, pää pystyssä, vaikk' ikä lumillansa sen peitti myös; hän kantoi kynttilää.

Mä katsoin vielä. Salin seinähän ol' asetettu kuva; taulun tän likellä näin mä vielä taulun toisen. Kun nainen ehti niiden etehen, kohotti katsantonsa hän ja loi sen kuin rukoellen niiden puolehen.

Ken oli hän? On hetki kulunut: hän mennyt on ja valo sammunut,

kuin kartanossa kaikki oisi maannut. Kenties hän oli haamu rauhaton
tai kuvain kumartaja? Liekö saanut vieraalla maalla vieraan
uskonnon?

Ei, haamu hän ei ollut rauhaton-- min näit, se rauhaisaa ja totta on.
Mut samaa matkaa jos sä kuljet toiste sivutse linnan samaan aikahan,
salista kohtaa sua sama loiste, ja vanhuksen näät siellä kulkevan.

Jo monta ajastaikaa peräkkäin, tään saman palvelijan kanssa näin
hän ennen yötä astuu kaikin illoin. Sen hetken päästä hänt' et nähdä
saa; kun hetki toinen kulkee, hän jo silloin on ottamassa unta
rauhaisaa.

Ne kuvat, joita siinä katsoivat, ne kaksi Ramsay veljest' olivat, he
kasvoivat tään linnan katon alla. Lemulla toinen sortui kuolemaan,
ja toinen heti jälkeen Lapualla, ja kumpanenkin eestä synnyinmaan.

Heist' urhotöitä taru kertoilee, ja Suomen runo vielä laulelee, kuink'
kuoloon nuorna veljespari moinen maan eestä voittain oli lähtenyt,
ykskolmatta kun vuotta oli toinen, yhdeksäntoista toinen täyttänyt.

Vaan vaimo, jonka veljeksien luo näit hiljalleen kuin haamun käyvän,
tuo ol' äiti urho-veljein. Yöt' ei voinut hän käymätt' olla
muisto-aarteilleen: hän kuvia ei siellä jumaloinut, hän hyvää yötä
lausui lapsilleen.

VÄNRIKIN TERVEHDYS.

(Gregori Tigerstedtille Revonlahden tappelun
videntenäkymmenentenä vuosipäivänä).

Tunsitko joskus, joukoss' ihmisten kulkeissas täällä elon tanterella,
kuink' outo voima, pakko sisäinen toist' ihmistä voi toiseen taivutella?
Näet muodon, äänen kuulet, riemastut, vaan et voi virkkaa, miks
niin ihastut.

Mies oli Cronstedtilla väessään, ilolla häntä vielä muistelenki. ma vanhus olin, nuorukainen hän mut kummassakin meiss' ol' yksi henki.
Ma helposti ja paljon unhotan, mut Tigerstedtin muistan ainian.

Sen kaikki näytti, silmä, käyntikin, ett' oli miekkamieheks luotu poika;
häll' oli reipas muoto sankarin, ja varsi kookas, vaikka vielä hoikka.
Hänt' ihastelin minä mielessän', mä hänet tunsin, minua ei hän.

Äänensä muistan, Pohjan kasvatin, kuin pohjoinen se raikui joukon eessä; sanansa lens' kuin luoti maalihin ja sattui, sillä pontt' ol' ääntehessä; tuost' äänestäkin huomata jo voi, ett' urhokkaasta rinnasta se soi.

Tie minne veikään, min sai koittaakaan, kun pako meiltä turvan, toivon poisti, tuo sama tuli hänen katseessaan ja muodoss' aina sama rauha loisti; kuin vaskikirjoitus se vakamoi: viel' uusi päivä kaikki muuttaa voi.

Kun väliin kiihtyi vauhti Pohjolaan, ja vihan tuskast' itkein urhot kulki, hän kiros silloin, puri hammastaan, mut kyyneleet hän sydämeensä sulki; huulilta vaan nuo sanat salamoi: Viel' uusi päivä kaikki muuttaa voi.

Ja päivä tuli, hänen juhlansa. Taas kunnialla liehui lippu Suomen; aseihin kaikui Revonlahdella, ja paenneille koitti uusi huomen. Riemahdus lensi kautta rivien, se hetki se ol' ikimuistoinen.

Mik' ihme! Sammunutta toivoaan virittämähän joukot tuleen rientää,-- tukittu virta; sortain sulkujaan, esteitä vastaan aaltojansa työntää, ja kansa, syösty epätoivohon, maat' isäin suojaamahan noussut on.

Valoksi idän rusko sulaantui, lähemmäks siirtyi päivän sädesoitto, allamme hanki silloin ruskottui, se oli kunniamme aamukoitto: syvemmin, aurinkoisen kohoten, ain' aamukoi tää loisti verinen.

Mut saman päivän ensivartio taas näki sammuksissa sodan palon, ja Siikajoen nuori soitto jo sai tässä kaksoisveljen yhtä jalon. Rivistä riemu kaikui rivihin, näin tulokasta tervehdittihin.

Kentällä seison. Kaikk' on tyyntynyt. Miss' äsken viha riehui, oli rauhaa: jo viihtyi vaino, unta maattiin nyt, sit' unta, miss' ei enää myrskyt pauhaa; jos valvoi ken, ol' ystävä vaan tuo, jok' ystävän jäi nukkunehen luo.

Mit' etsin, löysin nyt, ma tiedon sain, jot' oli yhtä raskas kaipaella riveistä Tigerstedtiä mä hain, mut hän on tääll', ei ole valvehella. Juur voittaessa, leikkiin innostuin, hän tähän nukkui rinnoin puhkaistuin.

Tuo urhokas! Viel' äsken hänen näin, kun nuorna, uljahana rynnäkköhön hän, esteet sortain, riensi eteenpäin kanuunan liekkiin, miekan mittelöhön; nyt kylmänä hän hangell' lepäsi, miss' äsken Ryssäin tulet sammutti.

Mut elon karvan kanss' ei kuitenkaan kadonnut rauha hänen muodostansa, vaaleissa vielä hänen kasvoissaan näin uljuuden, tuon tutun vanhastansa: tuo vakaa muoto mieleen mulle toi: viel' uusi päivä kaikki muuttaa voi.

Ja katso! Uusi päivä tulikin. Hän synnyinmaalle suojaks säästyi vielä.
Ma hänt' en nähnyt enää sittemmin, vaan sä, jos hänet kohtaat elon tiellä, niin terveisiä sano Stoolilta, ja urhotöiltä, Revonlahdelta."

Näin kertoi Stool sinusta, urhokas, sä kunniamme kulta-aikain jäänne.
Terveiset kätki ylioppilas,-- ja harmaapäänä vihdoin esittää ne, vuossataa puoli kun jo siitä on, kun eestä maas näin astuit taistohon.

Se lempees sulje, tervehdyksen tään tuo sulle synnyinmaaskin; rivit luki se niiden miesten, jotka verellään sen muistot, toivot ja sen uskon tuki. Ne harvenneet on hartaammin siis vaan se muistaa

eloon jääneit urhojaan.

Kiitokset saa tuo alttius rajaton; min hehku Pohjan jäälläkään ei laannut, kiitokset kallis verikin, jok' on turvaks vastaisuuden vuotaa saanut, ett' aina sille toivon sanat soi: viel' uusi päivä kaikki muuttaa voi.

Von Törne.

Von Törne ukon maininnutko lienen, tuon miehen Mikkelistä, tuskin tiennen. Uroja hänkin oli harmaita, ja Savon varajoukon johtaja.

Von Törne, näät, ol' aimo Suomalainen, kuin vanha tervaskanto rustokkainen, ei hevin saanut hänest' urakkaa, kysyttiin iskua ja navakkaa.

Hän tiesi sen, uskoi myös, kun lausui kansa, ett' oli rautainen hän luonnoltansa, ett' Törne vanhus piti puoliaan, ol' everstluutnantti tai majuur' vaan.

Ma ukon tunsin rauhan ajoist' asti, hän pyylevänä liikkui vakavasti, ois outo luullut pölkyn puetun kannuksihin ja sotanuttuhun.

Mut pölkyss' oli sydän saastumaton, ja vakaa sydän, sydän murtumaton, joss' aaltoeli veri tulinen, niin, miehen sydän raitis, urhoinen.

Ja synnyinmaata helliä se tiesi; ken tälle arvon soi, se kunnon miesi.
Miks' niin? Hän syynkin tiesi ilmoittaa: se hänen, hänen joukkons' oli maa.

Mä muistan, kuinka kesken tuttujensa hän tuskin tiesi määrää puheillensa maast' tästä, "parhaimmasta päällä maan", ja kansasta sen, "hänen kansastaan."

Hän seisoi silloin hajasäärin, tätä hän mielin käytti tapaa ylpeätä,

kosk' kieltää tohtinut ei yksikään, ett suomalainen majuuri on hän.

Ei vertaa tiennyt tälle kunnialle, hän siitä päätään nosti korkealle; maailmaa vastaan miekoin, miehineen hän käynyt ois ja valtakirjoineen.

Mut joskus, juttu kun tul' oikein vilkas, hän Suomalaisen typeryyttä pilkkas, kuink' ollaan rehdit, mutta tuhmatkin; hän silloin päästi naurun raittihin.

Mut annas, toinen moittia jos tahtoi,-- vait! Moistahan vaan ukko yksin mahtoi. Puhuja viel' ei ollut päättänyt, kun vastuun sai: "Suu kiinni, herra, nyt!"

"Pöyhkääjä, kysyn teiltä, kansaa kussa maailmass' olette tai painetussa kirjassa huomanneet niin ylevää, niin viisast', uljasta, kuin kansa tää?"

"Sen kanssa viran puolest' olkaa kerta, miss' soivat luodit, missä sataa verta, ja sanokaatte, onko, kuka ties, älyä, tulta vailla Suomen mies!"

Kuin rauhan, niin hän sodankin ol' aikaan Mä pääsin luokseen majoittajan paikkaan; monia tunnen hänen tekojaan, Lapuan päivästä nyt kerron vaan.

Me metsää puhtaaks oltiin perkaamassa, kaikk' oli valmiit vaan ja vartomassa, mut vanha herra käski seisomaan, kosk' ampui Suomen mies niin ravakkaan.

"Seis", huus hän, "pojat, saakaa tue puista ja niittäkää, kuin niitetähän ruista; nyt tulee hiiden hauska. Sihdatkaa! Karskisti vaan! Nyt ruokaa korppi saa."

Hälle tuttu oli kaikki väki, ei nimelt' yksin, mutta näöltäki, jokaista tarkkas, jonka nähdä voi, kuin isä kullekin hän sanan soi:

"Karl Hurtti, noin, tuo sattui kelpo lailla, ei luodin saaja liene muuta vailla! Kuin ennen ammut, korpraal' Flink! No kas, jo Pekka Peitsi kaatui, peijakas!"

"Voi, sääli kunnon poikaa tosiansa, nyt isä saakoon torpan Pekastansa." Näin lausui hän, näin johti joukkoaan, hän, suomalainen koko sielultaan.

Tul' Adlercreutzin sana: "Joutuisasti! Väkenne eespäin, käykää kiiruummasti!" Vastuunpa kumman ajutantti sai; ja tyynesti ukko vastas vaan: "Niin vai!"

Voi hauskaa! Lipun luona pyylevänä hän seisoi hajasäärin, ylpeänä, kuin iankaiken aikois seisoa, ja lausuis luodille: "Seis, huutia!"

Mitäpä sanantuoja mokomalle? Tuo poika parka joutui ahtahalle: hän päätäpahkaa oli samonnut, vaan käskyä ei vanhus totellut.

"Majuuri, eespäin!"--"No, no, veikko, malta! Mi täällä näyttääkään niin kamalalta!" "Kenraali käski."--"Hurraan saakohon Karl Adlercreutz, hän kunnon miesi on!"

Ne sanat päässeet juur' ol' äijän suusta, niin naamaan lensi kaarnan pirsta puusta. "Hoh, hoh, sit' odotinkin", lausui hän, "kas, sepä mies on hyvä tähtäämään!"

"Se melkein sattui, eipä paljon vailla; sanoa voin nyt Hannu Klingan lailla, kun kuula pyyhkäis hänen kulmiaan: 'Tuo hiis ei karta miehen naamaakaan!'"

Nää sanat häntä aina huvitteli, taas täyttä kurkkuaan hän hohotteli ja vakaana taas kävi seisomaan, käs' puuskassa ja sääret hajallaan.

Ties hiis, kuin kauan kuhnaillut ois vielä, mut juuri kun hän siin' on tulen tiellä, pau, tuli taaskin luoti lentäen välitse aivan äijän polvien.

Takissaan vanhus huomaa heilahduksen, hän katsoo, näkee läpi ammutuks sen, lievettä nostaa, toista myös--no voi, on reikä molemmissa, lempo soi!

Hän närkästyi ja korvan juurta raapi: "Kas, tästä Räätäli-Matti työtä saapi! Vaan joudu, Juho-kulta, katsos sie, mitenkä takapuolen laita lie!"

Käy vanha Juho renki silmäämässä: "No, hiisi, kahta hullummin on tässä; edessä toki lieve jäljell' on, repale tässä vaan on palteeton."

Nyt Törne suuttui: "Sekös mokomakin, niin ihan piloille kun ampuu takin, jot' olen tuskin päivän pitänyt! Siis, eespäin! Piru vie sen pirun nyt!"

Heinäkuun viides päivä.

"Nyt kesäpäivä loistavi, niin oudoks muuttaa mieleni tää aamu armahainen; jos haluat, niin lehtohon, suvisen ilman sulohon nyt käymme, nuorukainen; tää päivä juhlapäivä on."

Soturi vanha lausui tään, pois verkon laski kädestään ja ääneti muu johti; ja poikki kukkaniittyjen sinisen järven rannallen, mi kastehelmin hohti, nyt kävi kulku hiljainen.

Oi suloutta taivaan maan! Ei vanhus hiisku sanaakaan, vaan katsoo ihaellen. Sai kyynel hälle silmähän, kun käteheni tarttui hän ja kuiskas hymyellen: "Maan eestä kuolisitko tään?"

Vait olin. Sydämellisen vaan silmäilyn loin hänehen. ei vaatinut hän muuta. Ja hetken äänet' oltuaan ja kummult' ihaeltuaan taas seudun ihanuutta, hän ääneen puhkes lausumaan:

"Rannalta tältä palasen maat' ihanaista isien sa näet, nuorukainen: kuin Virtain järvet ihanat on Saimaan sadat lahdelmat, Imatra

pauhaavainen ja Vuoksen aallot vaahtoisat."

"Ja jos käyt Pohjan äärihin, laelle tuiman tunturin, yht' ihanaa siell' oisi; ja jos sa rannan aukean näet Pohjanlahden huuhtoman, niin rakkautta loisi sinulle Suomi rintahan."

"Mut käsitätkö mieleni ja kyynelen, mi vierevi nyt hiljaa silmästäni, ja muistoa miks herättää niin suloista, niin synkeää tää päivä mielessäni? On viides Heinäkuuta tää."

"Koittaapi päivä, loppuun käy; monesta jälkeä ei näy, kuin kulunut on suotta. Vaan tää jäi mulle muistohon, tää viides Heinäkuun, siit' on nyt seitsentoista vuotta; se Dunckerin vei kuolohon."

"Tääll' oli kansa Suomessa, viel' on se; surun tuttuna se kaikk' on saanut koittaa: sen alttius on rajaton, se tyyni, vakaa, jäykkä on, sen miehuus kuolon voittaa; se kansa meidän kansa on."

"Levossaan sinä nyt sen näät, sit' ei nyt häiri synkät säät, mut sitä hellit vainen; ma näin sen koetuksissa, tulessa, hallan kourissa, se ain' ol' yhdenlainen; arvaahan, mitä tunsin ma."

"Ma näin sen verta vuotavan, näin voittavan, näin sortuvan, mut pettäjää en lainkaan; maill', joita päivä pakeni, viel' urho hyinen taisteli, ja väistynyt ei vainkaan, vaikk' ihan toivo raukesi."

"Mik' urhoisuus, mi kestävyys, mik' into, mikä ylevyys ja vakuus vaiheissansa sill' olikaan, jot' ihanoi ja jolle sankar'nimen soi, nää miehet, tämä kansa, ja kuoltuakin jumaloi!"

"Mut kysy, jos sa milloinkaan urhoisan vanhan sotilaan ajalta tapaat tältä: oliko miestä kuitenkin, jok' oli kaikist' urhoisin? Saat vakaan vastuun häitä: niin, herra, tunsin Dunckerin."

"Kodista köyhäst' oli hän, laps saloseudun synkeän, ei suvultansa

suuri, vaan tuli kunniaksi maan, nous' arvoon arvaamattomaan, ol' lujin Suomen muuri, ja muistons' elää ainiaan."

"Ja tämän maineen kirkkahan, sen omaks hälle hehkuvan sydämen lämpö antoi; ja synnyinmaallen armaallen kuin morsiolle, äidillen hän kaikki uhriks kantoi;-- näin saavutti hän suuruuden."

"Hän kaatui; mutta kuolemaa oi suloista, kun kuolla saa noin loistehessa maineen! Ei huku unhojärveen hän, vaan lailla luodon vihreän kohoopi alta laineen; kuoleepi, eikä kuole hän."

"Maa, kukkaisissas loistaos! Suv'aalloissasi nostaos vihanta lehtiranta, rusoittaa vaarojesi suo. ja välkkyelköön virtais vuo, ja kohti taivaan kantta sininen Saimaa-silmäs luo."

"Niin että muisto vastakin, kun mainitseepi Dunckerin, ylpeillen virkkaa saisi: maa kaunis tuo, se hymyllään sai urhon lemmen syttymään; ken sit' ei armastaisi? Hän kuoli eestä kullan tään."

MUNTER.

Hautajaisihin näin kerran-- sekin muisto maksaa vaivan-- Adlercreutzin, jalon herran käyvän hiljaa, vaiti aivan; haudalle hän päästyänsä katsoi, hattu kädessänsä, kuinka sijaa soturille tehtiin, Hannu Munterille.

Mont' ei tullut saattajaksi tälle viime matkallansa: hautaa kaivoi miestä kaksi, neljä kulki arkun kanssa; kunniaksi oli vielä kenraali ja pappi siellä, kolme korpraal'otusta ja neljäs minä, majoittaja.

Koruton ol' laitos haudan; vaatteissansa ryysyisissä välissä nyt neljän laudan Munter makas pintehissä: vakaa oli näöltänsä niinkuin ennen eläissänsä, sama urho vielä, mutta yhtä puuttui--nopeutta.

Majaan näin kun oli mennyt Munter sodan pauhinasta, Buss korpraali haudallen nyt astui, puhui vainajasta: mikä hällä suku, tunto, puhe, sydän, voima, kunto, kuink' ol' urhoks luotu heti-- kuuluviin Buss kaikki veti.

Sanat kävi sydämille, vaiti seistiin, hymyeltiin vainaan ponsilausehille, viiksiäkin väänneskeltiin. Suurta ei se maksa juttu, jokapäiväinen ja tuttu; suonet sitä sentään kuulla, kerrottuna Bussin suulla.

"Miehet, uljain veikko tää nyt, Munter kuuluisa on poissa, takalaitahan on jäänyt, makaa kuolon kammitsoissa; päätti marssit, sodat kaikki, käskyn seista vihdoin saiki, tähän retkeilystään lakkas, ketaransa pystyyn nakkas.

Meillä, jotka siellä kanssa liekiss' oltiin, meill' on selko, kestikö hän paikallansa, vaiko pakoon ajoi pelko, kalpeniko taistellessa, vaiko kuolon uhatessa seisoi tummanruskeana, varsin vaskipatsahana.

Jörömäisenä hän meille saapui tuolta saloltahan, läksi isäin ikiteille hän, kuin hekin, sotimahan; puhe oli harvanlainen, silmä vilkkui poikamainen, sanaa kolme erällensä lausui, vaan ne täsmällensä.

Koko suku semmoisina eli, kaikki yhtä luuta, soti, kaatui alhaisina, miekoin haastoi, säästi suuta; kahdestoista Kaarle kerran yhdestä jo teki herran, korpraaliks se Munter tehtiin; alaspäin taas siitä lähtiin.

Moni virkaan outo vielä kotiin kauan haluaapi, alla päin käy, murhemiellä, kunnes mieheks karkeaapi. Näin ei Munter aikanansa; kun läks sotaan Kustaan kanssa, kohta, vaikka vasta tuotu, oli soturiks kuin luotu.

Joi, ja särki iltasella kiväärinsä iloissansa; vääpelinsä aamusella antoi hälle pampustansa, virkkoi: 'Ällös olko arka, näin on virka,

poika parka! Norjenitko?'--Vastus Hanne: 'Kyllä, kiitos rasvastanne!'

Viinaan tuosta Munter suuttui, ain' ol' uuras, nopsa kanssa. Ensi kahakassa puuttui luoti hänen olkahansa. Döbeln kuulan vinkuvaisen kuuli: 'Pojat, kuka sai sen?'-- Munter olkapäätään kaappas, virkkoi: 'tuostahan se raappas.'

Tuskin lientyi haavan vaivat, taas käv' onni ankaraksi kasakat kun vangiks saivat, juosta sai hän virstaa kaksi kilpaa arovarsan kanssa leve'illä jaloillansa, kunnes uljaat veikot tästä taas tok' auttoi pälkähästä.

Rinta huokui, hiki juoksi, kun hän melkein viimeisillään taas pääs omiensa luoksi; vaan ei tuosta ollut millään. Kumppalit huus ilkkuin vielä: 'Lämpisitkö? Taisi tiellä juoksu käydä keveästi?'-- Munter vastus: 'Välttävästi!'

Kenraal' Armfelt lyötiin kerta; silloin lippuamme likin oli Munter, vuosi verta; hän se lipun pelastikin. Nytpä sai hän vihdoin kanssa rahan rehtiin rintahansa; Munterill' on vanha viisi, virkkoi tuohon vain: 'No hiisi!'

Näin hän vakaast', uljahasti, niinkuin kahakoissa noissa, liikkui viimeisiinsä asti, kasvaen vaan kunnioissa; harmaa ol' jo parraltansa, niukemp' ehkä lauseissansa, vaan kun sauhuun, liekkiin lähtiin, samaks kuoloon asti nähtiin.

Oli muuan kevät-ilta, vanha äiti leiriin tuli, silmä vettyi Munterilta, jäykkyys hältä kaikki suli; ääneti hän aamuun asti katsoi ämmään hartahasti. Täältä kun on poika mennyt, äiti kuollee murheesen nyt.

Munter siinä kaiken yötä hymyillen vaan istuskeli, kuuntel', antoi kaikki myötä, kunnes eukko varoitteli: 'Poika kulta, liiku huolla, väistää paremp' on kuin kuolla!' Näin kun lauloi vanha rastas,

'Eihän toki!' Munter vastas.

Mut ol' luoti hällen tehty, loppu joutui, tuli turma; vaiheissamme
Munter nähty myötä ain' on, nyt vei surma. Karskina viel' eilen eli,
mälliänsä pureskeli vartiona kenraalille, missä oltiin neuvosilla.

Päiväkäsky kertoi juuri, kuinka herrain pöytään kieppas viuhahtaen
pommi suuri, puhevallan ottaa sieppas. Tulen tuttu vanhastansa,
Munter sylkee kourahansa, kiinni koppaa, alkaa tuosta mokoman
kanss' ulos juosta.

Oven sai hän auki sille, sen jo porstuaankin saatti, vaan kun pääsi
portahille, lensi pirstoiksi kranaatti. Siin' ol' äijän töitten loppu,
vaan ei vielä tullut hoppu; maaten siinä mullin, mallin, Munter
virkkoi: 'Hiis vei pallin!'

Vielä hän, kun aamu koitti, oli henkitoreissansa; jo nyt surma
voiman voitti. 'Kas kun pommi äijän karsi: poiss' on toinen
käsivarsi, rintahankin sattui siru!' Munter vaan: 'Se halkes, piru.'

Näin hän kuoli, näin hän eli, miesnä loppuun alust' asti, sanoissaan
hän vitkasteli, vaaroiss' suori nopsahasti. Teki työnsä kerskaamatta,
puutteet kesti nurkumatta, kärsi vaivaa, rasitusta, yhtä vaan
ei,--valitusta.

Maailma jos maksaa voisi kovat päivämme ja yömme,
verikenttämme jos toisi julkitiettäviksi työmme, lippumme jos
kuulla antaa vois, mink' arvon Munter kantaa, moni, jonka kaulus
loistaa, saisi kumarrella moista.

Vielä häntä muistellessa vanha sydämeni paisuu. Surman sarkaa
vakoillessa hän vast' oli varsa raisu; painanut ei pelko mieltä, aina
'Hei!' vaan ja 'Pois tieltä!' rummun jälkeen vaikka mihin, kun vaan
eespäin käskettihin.

Tok' ei ystävää niin varmaa, lujaa, vakaat', uskollista. Niinkuin lapsi, vaikka harmaa, vihas tuskin vihollista. Kourin Munter Ryssiänsä, niinkuin hampain mällejänsä, survoi, vatkas kaikin hetkin, rakkaat toki kumpasetkin.

Kunniata sankarille! Kunnioittuna hän maatkoon! Miehuus, miehen kunto sille pysyväisen muiston taatkoon! Orjan jalka ei saa painaa hautaa, miss' on Munter vainaa. Vanha kantasuku tulkoon suojaks sille! Amen olkoon!"

Laannut korpraali kun on nyt, haudalt' alas käynyt taasen, kenraalipa lapion nyt käteen ottaa voitokkaasen, hiekkaa hiljaa viimeks heittää, Suomen mullall' urhon peittää; sanaa hän ei virka monta, mutta meille verratonta.

Puhe silloin lausueltu, syvään liikutti se mieltä, vaikk' ei pitkä, koristeltu, Munterin vaan omaa kieltä: kunniamme todisteeksi, soturinkin ylisteeksi riitti tuo, kun lausui vainen näin: "Hän oli Suomalainen!"

VON ESSEN.

Hän portahilleen saapuu, häll' lakki nyt on sotilaan, kannukset ja ratsaskaapu; hän aikovi ratsastamaan.

Tuoss' seisovi vanha sorja, uros katseellaan, sävyltään, lumipäinen, kookas, norja-- sen moinen hän on näöltään.

Mut miksipä ukko nyt pauhaa? Miks polkevi jalkaa nyt? Eletäänpähän keskellä rauhaa,-- mikä vimman on synnyttänyt?

Älä huoli, ei vaaraa tässä, älä tuost' ole milläsikään; tavan ainaisen näet tässä, näet Essenin harmaapään.

Jo huutavi raittihisti, syyn virkkavi selvälleen: "Sinä Matti, sen

päiväinen risti, lopun nyt sinust' oitis teen!"

"Vai vartoa näin unes tähden ijänkaiken tässä mä saan! Sinä tietänet, milloin lähden jokapäivä ma ratsastamaan?"

Ja tallista renki se pikaa nyt uljaan tuo orihin; hän ei nukkunut, siinä ei vikaa, heräs ehk' ylen aikaisin.

Pää pystyss', ääneti aivan edes orhin ohjaelee. Jalo ratsu--no leimaus taivaan!-- väriseepi ja vaahtoilee.

Alas portailtaan hän saapuu, asu yllään, kenraali tuo, ja kannukset, ratsaskaapu; nyt orhiin katsehen luo.

Vait on hän, liikkumatonna, ei usko hän silmiään: "Näkö pettikö mun, sano, konna, sun työtäsi näinkö ma nään?"

"Mut jos kudot valheen viekkaan ja mulle nyt syötät sen, niin lähden ja tartun miekkaan ja pääs heti halkaisen!"

Vaan Mattipa, tuo sotamiesi, hätäpoika ei ollutkaan; työn kyllä hän tehneens' tiesi, mut vastasi myös teostaan.

"Kuin?--Valhetellako voisin? Hävettää jo kun epäillään. Isommassakin syyssä jos oisin, ei valhetta sittenkään."

"Kasakan näin tuossa ma tiellä, hän kerskasi virkustaan. Sitä kärsiskö mies? Mitä vielä! Heti läksin mä kilpaamaan."

Von Essen, se vanhus sorja, tuli hehkuva rinnassaan, lumipäinen, kookas, norja, hän kimmosi kiukuissaan.

"Pois", huusi hän, "lurjus, pian, pois tallihin käy takasin, ja myötäsi, ratsun sijaan, heti ruoska sa tuo tukevin."

Tuo Matti on mies, joka tuonaan oli luoteja kestellyt, kuninkaalt' oli

saanut muonan, vaikk' Essenin leivässä nyt.

Ihan ääneti läksi hän alas, mut silmä se vaan salamoi, saman tien hän läksi ja palas, tukevimman nyt ruoskan toi.

Sen laski hän kourastansa: "Sotamies olin myös minäkin; minä ammutess' ampusin kanssa, ja lyödessä löin takasin."

"Jos kuin orhi nyt ruoskaa saankin, kun tein mitä parhaiten, niin potkaisenpa ma vaankin, ja kuin orhi ma potkaisen."

Kenraali kun uhkan on kuullut, taaks' suorana astahtaa; mut ei suutu hän, kuin ois luullut: miest' ääneti tarkastaa.

Ja kun katsovi, suoremmaksi vars' sorja se suoristuu; ja hän vait on, ja kirkkaammaksi yhä katsanto kirkastuu.

"Mies, kuules", huusi hän, "mistä sait moisen sä miehuuden? se on ajoist' entisistä, sikes keskellä hurmetten."

"Ei mulle tuo ole uutta, sen tunnen jo vanhastaan; samanlaistapa urhoisuutta moni ilmaisi kaatuissaan."

"Sen näin mä, kun voiton tiellä liput riemusi liehuillen, näin tappioissakin vielä, näin Pohjolan hangilla sen."

"Ja kuinka, kun urhokkaasti sinä itseäs käytät noin, noin katselet uskaliaasti, sua ruoskalla herätä voin?"

"Jumal'auta, näinpähän vasta en kehtaisi mainitakaan sitä joukkoa urhokasta, jota vein minä taistelemaan."

"Käy kumppali etsimässä, mies reima ja vankkumaton, juo kunniaksemme, he, tässä tukaatti, se palkkas on!"

"Ja kiitos, kun mieleni täytit taas kaunihin muistelmin ja kun näin

sisus yrmeän näytit-- ja nyt mene helvettihin!"

Hän pyyhkäisi silmiänsä, tais käydä ne himmemmäks, ja, yrmistäin näköänsä, pois kääntyi ja sisään läks.

Samaisen tuon urhean herran minä tunsin jo ennestäin, saman tuon von Essenin kerran sotivan Savonmaassa ma näin.

Oli nopsa hän muulloin kyllä, mut nyt tuli peijakkaat. Vilun tähden häll' oli yllä sudennahkat ja vuotikkaat.

Kun näin hän pakkassäässä etumaisena riens tulehen, ja jok' ainoan askelen päässä vajos pohjahan nietosten,

hiki äijän jo otsasta juoksi-- kovin raskas virka on tää; välin kauhean painonsa vuoksi hänen täytyvi viivähtää.

Mut "Eespäin!" vaan tulisella hän innolla huudahtaa, "jos en jaksa ma astuskella, pojat, hoi, mua kannelkaa!"

Nämä kolme äijällä tällä oli murheissaan, iloissaan: miel' ylväs ja luonne hellä, veri kiehuva kuumuuttaan.

KUORMARENKI.

Vanha Speltkö unohtuis? Ei kumminkaan! Ylhäinen ei ollut, kuormarenki vaan; vertaistensa lailla unhottua saiskin, jollei heistä kaikist' oisi ollut laiskin.

Vaivaa maksoi heitä nähdä tosiaan, itse ukkoa ja hänen hevostaan. Josko hintaa kaksijalan askelella, taksaa ollenkaan ei nelijalkaisella.

Asu, ruokko oli vauhdin kaltainen, pörröss' ukon pää ja häntä hevosen: tomunsa toi Harmo kototallistansa, noen nenällään toi ukko pankoltansa.

Viimeisinä näin he aina kulkivat, naurua, arvaa, saivat molemmat; hepo torkkuin astui, unta veti miesi, miten kuormall' ukko pysyi, Herra tiesi.

Hiljaa kuljettihin sentään eteenpäin, pohjoisemmaks yhä tultiin vähittäin: ukko, vaikka puoleen Pohjanmaata ehti, sama on, kuin milloin Uusimaalta lähti.

Matkakin se samaan tapaan tapahtuu: naurua jos kulkee hän tai seisattuu; nauraissa--se tietty--ruoskaa heilutellaan, selkää konin, äijän vuoroin koetellaan.

Vauhti, tyyneys ei muutu sittenkään. Spelt on auttamaton, yhä ennellään; ukon virkanuttuun ruosk' ei pysty mikään, nahka paksu Harmon virassaan niin ikään.

Siikajoellen näin viimein joudutaan, jäljell' isänmaast' on jäinen kulma vaan, tätäkin jo puolustaa on turha koittaa; mut voi vahva murtua, voi heikko voittaa.

Ennen iltaa ensi kerta taisteltiin, paon päivä voiton päiväks muutettiin; aalto ajeltu taas taapäin kuohahtaapi, virta kääntyy, vainottu nyt vainoaapi.

Miehestä käy mieheen sana riemuinen: "Aamull' olkaa valmiit lähtöön jällehen! Väki, kuormat kuntoon illan kuluessa, reippaast' etelähän aamun koittehessa!"

Kaikk' on tehty, yö jo joutuu, nukutaan; nuori Blume vänrikki ei maannut vaan. Innon tuli hehkui mieless' urhoisassa, rauhaa ei hän saanut tuvass' ahtahassa.

Ulos astui. Hiljaist' on ja pimeää, tyynet, kylmät taivaan tähdet kimeltää; koitteen juova vaan, jos katsoit itää kohti, metsän laivoilla jo vaaleana hohti.

Näkyviss' ei ketään, rattaat, kuormat vaan hevositta, pohjaa kohden, paikallaan: muutosta ei laisin, kaikk' on vanhoillansa, niinkuin sama kulku alkais uudestansa.

Eipä--vähän toisin oli sentään nyt, vaikka sit' ei silmä kohta keksinyt: käännettyinä, hepo valjahissa, siellä rattaat perimmäiset seisoivat jo tiellä.

Mies ol' ohjihin jo käynyt kärryin luo. Blume silmiään ei usko,--Speltkö tuo? Spelt, jok' ajoi kautta Suomen kyyryllänsä, päätä korkeampi nyt on entistänsä.

Suora on kuin nuoren ryhti vanhuksen, lumiharmaat hapset valuu harteillen; nenä puhtaaks, leuka sileäks on tullut, kirkkaamp' yöll' on muoto, kuin on päiväll' ollut.

Nuori Blume joutui aivan ymmällen: "Mikä ihme tehnyt on tuon muutoksen? Sinä, kaikkein nokisin ja laiskin muinen, olet ensinnä nyt puhdas, kiiruhuinen!"

Ken on noen, pölyn pessyt kasvoiltas, ken on kamman iskenyt sun tukkahas? Ken--se kumma suurin--valveille sun saanut, jok' et päivälläkään torkkumasta laannut?"

"Nuori herra", vastas ukko juoheaan, "verkkaan kulkee mies, kun jättää oman maan; kansansa kun näkee häpein pakoisilla, maata paremp' on kuin olla valvehilla."

"Miksi kasvoni ma pessyt olisin? Häpy niissä ois vaan nähty selvemmin, tiusketta ja pilkkaa nurkumatta kannoin; surin, siksi nenän noess' olla annoin."

"Nyt on toisin, joukkomme on taistellut, Suomi avaraks on meille auennut; nyt ei mikään tahraa kunniata maamme, otsan kirkkahan ja puhtaan näyttää saamme"

"Rumpu käymään nyt, ja miehet kokohon, yö on kulunut, jo kirkas päivä on!-- Kun tul' levähtää, ei laattu juoksemasta; jalo, nuori herra, nyt on kiire vasta."

WILHELM VON SCHWERIN.

Ja everstluutnantti Drufva hän nyt näin huoahtaa: "Täss' ei sydän kelpaa särkeynyt, se halkeaa. Vihollisten tänne jo käyvän nään monivertaisin joukoin ryntäämään, ja mieheen viimeisimpään mun taistella käsketään."

"Ja jos tykkien luon' edes harjaunut sotavanhus ois, joku mies, jok' on ruutia haistellut, johon luottaa vois; mut ei, vaan poikapa hento nyt siin' viistoistavuotias, kreivi Schwerin, saa vastata patterista-- voiko turvata semmoisiin?"

Luo nuorukaisen jo rientää hän, kätt' oijentaa: "Pian arpa kuolon tai elämän tääll' lankeaa, elon ehkä, jos tarkkaan tähtäätte, mut kuoleman varman, jos horjutte. Eläkää tai kuolkaa,--mutta voi teitä, jos väistytte!"

"Kuin myrskyssä ruoko on hentoinen, niin teillenkin tää outoa leikkiä on, näen sen ja huolehdin. Se leikki se ei ole rattoisaa, siis, kas' sydämelle, ja vastatkaa: rohkeetteko, jos on tarvis, pois henkenne lahjoittaa?"

"Teiss', everstluutnantti, riutunehen jo voiman nään; toki henkenne tarjota rohkeetten maan eestä tään; elon aamu se mulla on parhaillaan-- viistoist' ikävuottahan mull' on vaan-- tuot' enköhän tarjota rohkeis, sitä tokkohan halveksitaan?"

Ukon silmä se säihkyvi: "Raudallen tuo kalskahti! Sana tuo sepä sattui paikallen, kuin sattuiki, siis heikoks teitä en mainita saa, vaan kiittää teistä ma voin Jumalaa: sydän onpi se, ei käsivarsi, joka voimia kasvattaa!"

Tykit paukkuivat, ens-taisteluaan Schwerin kävi nyt; rivit pirstotut väistyi jo, hänpä se vaan ei väistynyt, oli hälle patteri kuin kotilies, sen tulta kuin viisi hän hoitaa ties; kasakoit' tuli parvi, hän niiltä jo parran poltti kuin mies.

Lomahetken sai ja nyt kiiruhtaa paenneitten luo, ja mielet malttuvat, kun kajahtaa vihan ääni tuo. Taas hetki, ja kalkki jo muuttunut on: paenneet taas ryhtyvät taistelohon, ja lieden rakkahan suusta tuli räiskyvi loppumaton.

Sitä Drufva hän katsoi ihmeissään, vaikk' kaukaakin: "Jopa mestarintyöks jalon kokeen tään minä arvaisin. Joka noin heti kunnian saavuttaa, mihin ehtii vielä, jos elää saa? Hänt' auttaos, Herra, hän vielä armeijoja johdattaa."

Sai ilta jo taistelon taukoamaan, palas pois Schwerin; vesa hento ei murtunut ollutkaan sodan hyrskeisin. Kun hän jälleen tykkinsä leirihin toi, hänt' urhot harmajapäät ihannoi, sylihins hänet Drufva sulki, ja huikea hurraa soi.

Nimi nuoren sankarin loistettaan näin varhain loi; kirkkaampaa toivoa milloinkaan ei nähdä voi. Mut voi, pian hältä jo päättyi tie! Kuu tuskin ehtinyt puoleen lie, lähisimpähän hautausholviin hänet matkan määrä jo vie.

Mut ainetta antaa lauleluun jo kerkes hän; läks kerran vieläkin taisteluun ylevimpähän, elo nuori se ennenkuin lakastui, ja jääks veri lämpeä kohmettui, ja kesken sankaritöitään käsi kuolohon hervahtui.

Veripäiv' Oravaisten kun murehin nous' onneton, joka toivot mursi ja voitostakin teki tappion, siell' uljuus häll' oli loistossaan, siell' luoti ei eksynyt ainoakaan, siell' lämpö tykkien kiihtyi, kun hän kasti ne hurmeillaan.

Tykin vierehen vaipui vihdoinkin, makas siinä maass', mut kun vihamies tuli patterihin, ylös karkas taas, huus miehillensä ja hyökkäs päin, avas tien läpi joukkojen piirittäväin, ja kaatui vasta, kun ehti väen riemuvan luokse näin.

Ei ollut hän kuuttatoistakaan, nuor' urho tää, mut ikää siinäkin, työ jalo vaan jos on elämää: moni harmeni kiillossa kunnian, joka seppelehens' olis loistoisan tuon poikasen voitonkruunuun iloll' altis vaihtamahan.

Niin, kuuttatoista ei täyttää hän viel' ehtinyt, kovan kärsinyt joukkopa tuo verissään suri häntä nyt, ja ruutuihin ympäri seisoivat siin' ääneti sankarit parhaimmat; kuink' kallis hän oli heille, sen silloin ilmaisivat.

Valitus ei kuulunut miehuuton, syvä kaipaus vaan, kehuks nuorena kaatunehen urohon ei sanaakaan; elon aamua Vegesack vaan ylistää, ja paaria Adlercreutz silittää, ja Drufvasta harvoin nähty helo kyynel herkähtää.

NUMERO VIISITOISTA STOLT.

Ihanainen päiv' oli päättynyt Lapualla, ja riemuiten von Döbeln voittaja ratsasti nyt, sotarintaans' silmäillen.

Joka joukkoa kiitteli lempeimmin-- sanat suorat ne on sotilaan-- sen kuntoa, miehuutt', intoakin kotimaataan suojelemaan.

Sotarintans' ääreen ehti jo hän, kun päiv' oli laskussans, kävi joukkoa sielläkin kiittämähän, jota johtavi kapteeni Schantz.

Oli harvennut se, hän huomas sen, näki aukkoja paljonkin; mut silmä jo kääntyi toisaallen, mitä mietti, hän lausuikin.

Jo kiittäessään hänen huomattiin yhä syrjähän katselleen:

repaleinen raukka se seisoi siin' ihan ääneti, itsekseen.

Sitä miestä hän viittasi luokseen nyt: "Mies hoi, tule tännemmäks!
Et taannoin syrjässä noin pysynyt, verityöhön kun joukkoni läks."

"Sinä pyssyn--muistatko?--tempaisit kädest' uupunehen sotilaan ja
miesteni jälkehen kiiruhdit sodan löylyhyn kuumimpaan."

"Sukeltaissamme peltoon, ennätit luo, kuni muut sinä myös sukelsit,
ja kun taas näkyviin tuli urhoni nuo, eturinnassa ryntäilit."

"Kylän päälle kun käytihin hyökkäämään, ja ma silmäsin sinnepäin,
etumaisena nuttusi reiäkkään taas patterin harjalla näin."

"Sepä miehen työ, koe semmoinen pian kunnian, mainehen tuo.
Puhu julki nyt vaan, poik' urhoinen, nimes ensin kuulua suo."--

"Min lie nimen pappi se antanutkaan, sitä ihmiset ei kysyneet;
enimmält' ovat aikani kaiken vaan mua Lurjukseks sanoneet"

"Hyvä! Lyö nimi silmihin herjaajan, ja siit' ole vaan suruton. Mut
missäs, mies, kotis, lausuhan, ja missä sun turvasi on?"

Mäkirinteen tiehen viittasi hän: "Tuoss' on kotipaikkani mun": ja
vahvaa näytti hän nyrkkiähän: "Tähän näin minä turvaudun."

"Kotis laatuun käy, hyv' on turvas myös, vaan mist' elatuksesi sait?
Näpistyskö vai kirkkojen ryöstö on työs vai maantierosvous kait?"--

"Jos suurta tai pientä ma rosvoilin, ropo toki on taskussain; ja jos
kerjäläisenki paljastin, eheämp' olis nuttukin vain!"

Tuli säihkyi silmistä Döbelnin: "Schantz, kapteeni, kuulkaahan;
Ken kaatunehist' oli urhoisin urohist' tämän komppanian?"

"Sen pyssy, ja nuttu ja rensseli sen nyt tänne te toimittakaa; nimen

hältä ja sankarikalleuden perinnöksehen tää nyt saa."

Kalut tuotiin; viidennentoistapa nuo, Stolt vainaan on soturin.
Hymysuin von Döbeln katsehen luo oman turvatin ryysyihin.

"Veriss' on tuo nuttu, se mies peloton, ken tohtivi ottaa sen; mut
vertapa, näen minä, paksult' on myös ryysyissä Lurjuksen."

"Univormu sä siis pue ylles, mies, nyt nähdessä komppanian; rivin
eessäpä äsken kulki sun ties, nyt riviin sun asetan."

Puvun muutti hän, posket ne hohtoa loi, kun hän täysiss' ol' aseissaan;
ja Döbeln ääneti miehen toi nyt paikkaan Stolt sotilaan.

"Kas nyt olet oiva ja täys sotilas olennolta ja katsannolt', olet myös
sotaveljemme arvoltas, ja viidestoist' olet, Stolt."

"Sydämeltäsi, mieleltäs ole vaan yhä entisen kaltainen, mut vielä
jos Lurjukseks sanotaan, vedä miekkasi tiuskaisten."

Tähän hetkeen uuden tään soturin povi tyynest' aaltosi vaan; mut
kuultua nyt sanat kenraalin järähtääpi se pohjiltaan.

Ikinään ei riemua ollut hän edes maistanut varkaisin; jo lapsena
kolkkoudess' elämän oli jäätynyt kyynelkin.

Enskertaa miehen nyt sydämeen kevät-aurinko pilkehtii, sulaneista
nyt lähteist' ehtimiseen vedet uhkuen tulvehtii.

"Ja jos murheess', onnessa olla saan mies joukossa sankarien,
sotahan olen valmis ja kuolemaan; sois Herra jo huomenna sen!"

VELJEKSET.

Sua Wadenstjernan nimi kauhistaa? Tarua julmaa tarkoitat, ma
pelkään: kuink' elon myrskyss' etsein valkamaa käy veli, mutta veli

karkoittaa takaisin hänet tuiskuhun yön selkään.

Meneppä Joutsijärven tiennoillen, taloa siellä ikäkoivut varjoo; jos synkk' on yö tai päivä valoinen, majahan käy vain, suojaa vieraallen
Juhani Wadenstjerna vanhus tarjoa.

Totisen uskon, suoran sydämen hänessä huomaat ensi katsannolla, ja hyv' on olla sun, niin rauhainen kuin alla oman kotikatoksen ja oman isän turvissa on olla.

Yht' älä nimeä sä lausu vaan, se muistost' ikipäiviks haihtukahan: hän valmis kaikkea on kuulemaan, mut Viaporia jos mainitaan, on rauha poissa, myrsky valloillahan.

Mik' ennen lumos hänen sydäntään, maa, kansa, kansan kunto, voima, väki, mik' intoon nosti hänen henkeään, tuon vuoren hautaan kaikki häpeään ja pilkkaan, sortoon poljetuks hän näki.

Ja senvuoks vavahtaapi vanhus tää, kun haudan nimenkin vaan kuulla saapi; ja hänen sydäntänsä kirveltää, ja hänen hiuksiansa pöyristää,
jos Viaporista ken muistuttaapi.

On ilta myöhä, kolkko, talvinen. Tää vanhus, jonka omantunnon rauhaa ei syyt, ei pelko katua, hiiloksen edessä huolet' istuu, kuunnellen kuink' ikkunoita piesten tuisku pauhaa.

Hän istuu yksin. Hiljan heittänyt hän turviin Jumalan on armahansa,
kun, herättäin hänt' unelmistaan, nyt ov' aukenee, mies lumeen peittynyt yöks anoo suojaa hänen majassansa.

Hän katsoo katsomistaan. Kauhistuin sydäntä värisyttää hirmu jäinen.
Se vieraita ei ole, veli vain, laps yksien se ompi vanhempain tuo hänen majaans' yöksi pyrkiväinen.

Tää sama veli entis-aikoihin, viel' yhdessä kun kasvoivat he ko'issa,

veljeksist' oli hälle rakkahin, nyt eloss' yksin tää, ja tämäkin yhdeksäntoista vuotta ollut poissa.

Mut syytön muukalainenkaan ei jäis niin oven suuhun, kuin tää vieras jääpi, niin äänet' outokaan ei tervehtäis, niin nöyräst' oottais, niin ei säikähtäis kuin veli veljeään nyt säikähtääpi.

Ei äänt', ei sanaa. Hetken vuorottain saa tulla, mennä niinkuin kuolon mailla, siks kunnes vieras etähältä vain vihdoinkin veljellensä arostain sylinsä avaa rukoilevan lailla.

Juhani kieltä tajus sydämen. Se näyttää hetken liikuttavan mieltä, vain hetken aikaa; kuluttua sen tylynä kääntyy hän ja viitaten avoimen sylin pois hän luotaan kieltää.

Hylätyn ääni vihdoin värähtää kamalan kolkosti kuin huokaus maasta:
"Oi murra, veli, rinnastasi jää, äl' ylenkatso turvan etsijää, ja kuolemaan äl' onnetonta raasta."

"Oon syynpää. Häväistystä kantaa saan ma siitä päivin, jolloin heittäyivät veristymättä miehet Suomenmaan ja, ennenkuin lens' siihen kuulakaan, komean Svean linnan pettäin myivät.

"Mut minäkö voin murtaa sulut lain, anastaa ohjat kohtalon, ma heikko? Minunko esiin nousta piti? Vain sit' etten tehnyt, pidä vikanain, mut--vihall' älä mua sorra, veikko!"

Hän vaikenee, pää painuu rinnoillen, ja kuumaan kyynelvirtaan ääni raukee. On lausunut hän kylläks veljellen, avoinna syli, astuu askelen odottain että veljen syli aukee.

Mut kuohuin povi nousee Juhanin, hänessä kiukku, tuska raivoaapi;
ja seinält' olan takaa vihdoinkin hän tempaa viritetyn pistuolin ja vastineeks sen veljeen ojentaapi.

Näin taru julma näist' on kulkenut viel' ehkä kertomustaan kolkompana, jos sä, jok' olet tätä kuunnellut, kovasti olet kovaa tuominnut, niin lievikkeeksi kuule rauhan sana.

Kun toinen oli mennyt, kerrotaan, silmänsä käsin peitti tyly veli ja unetonna, valveill' istui vaan ja illan itki, yönkin kokonaan ja aamulla kuin laps viel' itkeskeli.

VIAPORI.

Kun päivä oli päättynyt, luon' iltavalkean Stool-ukon kanssa istuin nyt totuttuun tapahan. Iloiltiin, pilaa laskettiin, niin Viapori mainittiin.

Ma mainitsin sen nimen vaan mut ilo loppuikin: "Oletko nähnyt milloinkaan linnoitust' Ehrnsvärdin, Gibraltaria Pohjolan?" Hän synkän alkoi kertoman:

"Se silmää ulapalle päin graniittikatseillaan, ja Kustaanmiekkaans' ylentäin se uhkaa: tules vaan! Ei lyömään laskeu miekka tää, se surmaa, kun se välkähtää.

Äl' uhall' astu saaren luo, kun maassa vaino käy, kun merten kuningatar tuo ei leppyisältä näy: tuhansin kanuunoita soi ja surman tulta salamoi.

Pakohon Pohjan rajoillen väkemme syöstihin, mut vielä väikkyi toivo sen, Ja hehkui intokin. Ei hätääkään, niin arvellaan, kun meidän Viapor' on vaan.

Jokaisen silmä leimahtaa, kun kuulee nimen tään, ei silloin tuskaa, nurinaa, ei kylmää, nälkääkään. Taas Suomen karhu elämöi, pudisti kämmentään ja löi.

Useinkin urhon harmajan etäällä kodistaan tuon nimen kuulin lausuvan, yöt hangell' istuissaan; viluhun lämmintä se loi, se

kodin, kaikki hälle toi.

Mut etelästä kuiskaillen nyt huhu luikertaa, se aseitamme häväisten maanpetost' ilmoittaa; se kaikkialla herättää vaan ylenkatsett' ylpeää.

Ijäti päivä muistetaan, milloinka varmuuden tuo huhu sai, ja kertomaan käv' äänell' ukkosen: maan viime pylväs kukistui, jo Viapori antautui.

Sen kuiluunsako nielaissut on syvyys pohjaton? Ukonko nuoli murskannut sen vahvat muurit on? Ken valleilta sen miehet vei? Kysyttiin,--vastausta ei.

Mut huokaus se puhkes nyt sydämest' urhonkin, ja silmä, harvoin vettynyt, nyt valui kyynelin; olihan kuollut synnyinmaa, sen hautaa kyynel kostuttaa.

Voi miestä, joka juoksemaan tuon saattoi kyynelen! Hän kerran voitti kunnollaan jaloimman seppelen: hän Ruotsinsalmen voittohon johdatti Ruotsin laivaston.

Mut vaikk' ois miekoin maailman hän loistoon nostanut ja auringonkin kirkkahan kiillollaan huikaissut, niin häpeän hän kuitenkin saa työstään haudall' Ehrnsvärdin.

Runoja, muinais-aikaakin rakastat, nuori mies, sen, minkä tässä kertoilin, sa laulatkin kenties; tuo silloin julki musta työ, mut nimen peittäköhön yö.

Suvusta vait! Ei vierittää rikosta sille saa; ei muut, hän yksin häpeää saa työstään kannattaa. Ken kavaltanut maansa on, on suvuton ja lapseton.

Kavala käsi, pantuna tueksi Suomenmaan, häväistys, kammo, kuolema, kirous, patto vaan ne hänen nimens' olkahan, näin

säästät korvaa kuulijan.

Kaikk' ota haudan synkeys ja tuskat elämän, tee niistä hälle nimitys:
surua vähemmän se nimi tuopi kuitenkin kuin Viaporin petturin."

MAAHERRA.

Kasvaako maine tanterella vaan, jot' uljaan urhon veri kostuttaa, ja
eikö aseetonkin toisinaan voi miehuutt' osoittaa?

Syvällä Suomess' oli kätkynyt mies, rauhan mies jo nuorest' ijästään;
rauhassa vanhenneena hoiti nyt maaherranlääniään.

Wibelius nimensä,--se korkean ei suvun ollut, arvokas tok' on: se
hänen nimenään sai kunnian ja nousi arvohon.

Kultaiset päivät vankan miehuuden hän rauhan toimiss' oli viettänyt.
Nyt sota riehui maassa isien, hän vanhus oli nyt.

Saaliina raastettuna ystävän ja vihollisen kesken vuorottain, sai
levon, rauhan antaa alttiiks hän hyväksi voittajan.

Lakia suojella, ja huojentaa maan kuormaa, pyhä tehtävänsä on,
siks ei hän päivin koskaan rauhaa saa siks yökin uneton.

Näin kerran yksin virkahuoneessaan hän istuu kera kahden sihteerin;
hän murtuneelta näyttää, vait on vaan; ja vaiti toisetkin.

Lepoa ois hän suonut, hetkeks vaan; se liikaa on. Taas ovi avaantuu,
ja, aseellinen joukko seurassaan soturi ilmaantuu.

Soturi tuo se Ryssäin voimien pääkenraal' on, ei mikään halvempi;
perällen astuu hän ja uhaten tuiskaisee jyrkästi:

Maaherra, taistelu on päättynyt, tän maan jo meille asevoima soi;
kuin taistella sen miehet vielä nyt riveissä Ruotsin voi?"

"Kas, tuoss' on kynä, tuohon istukaa ja kirjoittakaa käsky ankarin:
se tavaran ja hengen pitää saa, ken palaa kotihin;

mut hurjana ken vielä niskurois herraansa, keisaria vastahan, sen
suku armott' ajetahan pois talostaan, maaltahan."

"Te ymmärrätte, kirjoittakaa niin." Hän päätti, uhkan hymy huulillaan.
Wibelius katsoo tuomar'pöytään, siin' on laki Ruotsin maan.

Kätensä lujaan laskee kannellen, ja silmä, kirjaan luotu, välkähtää:
"Kenraali, niillä, joita uhkaatten, on suoja vahva tää."

"Meill' aarre kallis, turva aseeton se on, kuink' ikään onni vaihettuu;
sen valtiaanne vahvistanut on, se häneen turvaantuu."

"Siin' ikivanhuudesta säädetään: jos rikkoo ken, niin syy on hänen
vaan; ei vaimo vastuuss' ole miehestään, ei miesi vaimostaan."

"Jos rikosta on maataan puolustaa, jot' ei voi kelpo sydän myönnyttää,
miest' aseellista silloin rangaiskaa, laps, vaimo säästäkää!"

"Te voiton saitte. Teill' on valta nyt, siis minun tehkää, miten
miellyttää! Mut laki, ennen mua syntynyt, myös jälkeheni jää."

Näin lausui. Säikähtäen vavahtaa nyt sydän nuorten miesten
molempain; mut kirkkaat silmäns' ukko kohottaa, kenraaliin
katsahtain.

Tuon kasvoist' uhka oli hävinnyt, ja katsanto jo muuttui lempeäks,
hän lujast' ukon kättä puisti nyt ja kumarsi ja läks.

Mut kädet ristissä kuin rukoillen nyt vanhus vaipui tuomar'istuimeen;
hän voittajana ylimaallisen sai rauhan palkakseen.

Ja läsnä olleet todistivat niin-- he kertoivat sen usein innoissaan--

kirkastus ihmeellinen huomattiin nyt hänen kasvoillaan.

Ett' oli valo taivaan ihanin, siit' oli heillä yksi ajatus; mut mistä kaunis kohde syntyisin, siit' eri arvelus.

Sen toinen sanoi loisteeks auringon, mi kirkkaan paistehensa heihin loi; vaan toinen sanoi: "sisäistä se on, sen omatunto toi."

ADLERCREUTZ.

Ken joen rannall' on tuo miesi ylhäinen, jok' yli vetten, maiden katsahtaapi? Jo ryhti, huulten uhka, säihke silmien, kädessä miehekkäässä miekka tulinen urosta, sotilasta muistuttaapi. Hän yksinään on, ilman seuraajaa, mies nuori tullen mennen herrallensa vaan aika ajoin sanaa kuljettaa; mut takana ja eessä kaksi armeijaa veristä surmaa uhkaa toisillensa.

Hän tuossa näkee Siikajoen maiseman niin kolkkona kuin ruumiin laudoillansa, hän Suomen sodan muistaa vielä kolkomman, häpeän, paon, hylyks jääneen kunnian, ja Ryssäin pilkkanaurun takanansa. Se syynä, miks niin synkkä otsa on, miks varjo musta huolihunnun vetää peitteheksi urhon jaloon muotohon hän näkee kuinka Suomi, äiti turvaton, nyt alttiiks jää, kun poikain miehuus pettää.

Ja hänen, tämän hävityksen näkijän, ei tapa tehtävistään horjahdella. Uskollisempaa miestä löytäisitköhän? Hän vaarat koitti, soti, voitti, vertaan hän jo nuorna valoi maineen tanterella. Näät miehen, jot' ei riemut, murheen säät, ei mielet suurimman, ei alhaisimman voi murtaa, taivuttaa, sä hengen näät, min lentohon vaan nosti myrskyn tuulispäät:-- näät Adlercreutzin, urhoist' urhoisimman.

Ja hänen, hänen käskystänsä jällehen on alkava tuo ilme kurjavainen, tuo kulku levoton, tuo retki tuskainen, isänmaan, maineen, kaiken kadottaminen, jot' itkemätt' on epätoivo vainen. Hän, täyttäin mit' on toinen määrännyt, taas pakoon käskee, säästää miesten verta, jo

taisteluun ne oli säädetyt, mut taistella ei saa ne, niiden täytyy nyt taas paeta kuin ennen joka kerta.

Hän näkee sotarinnan taajan, tasapään taas pirstoiksi ja hajallensa menneen. Hän tuntee joka ruodun, rivin väessään, sen toivot toivoi hän, sen liittyi elämään ei yksin tänään, vaan jo kauvan ennen. Hän tietää, ettei mielin tyvenin se häpäisevää askelt' astu tätä, sen rintaa painaa murhe katkerin, sydäntä kalvaa haava tuskastuttavin tuimemmin tuonen miekan iskemätä.

Ja väki tuo! On uljuutta ja voimaa sen hän entis-aikaan saanut koetella, hän muistaa kuin sen kanssa Kustaa kolmannen tulehen riemull' astui, tiensä piirtäen riveihin murtuneihin hurmehella. Väkeä samaa nyt hän johdattaa, polveltaan uutta, vanhaa mieleltänsä, se mitä sois ja vois, hän arvajaa, siis, kun se peräytyy, hän synkän näön saa, ja otsa jalo painuu häpeissänsä.

Jo Döbeln lähtenyt on vihaa hehkuen, jo marssiin Palmfelt joukkons' alkaa viedä, jo vaipuu Gripenbergin miekka voittoinen. On hetket kalliit. Sotalaumat Ryssien jään yli ryntää sulkemahan tietä. Mut Adlercreutz viel' alallensa jää, yks toimi häll' on valvottava vielä: joella viel' yks joukko viivähtää, ei liiku askelta, ei peräydy tää, lippunsa luona vaan se seisoo siellä.

Sen johtaja jo väsyi pakoon, häpeään, kun vaihtoi sotatannert' yhtä päätä, paluunsa päätti hän, nyt vaiti, mietteissään hän joukkons' eessä seisoo, käydä ryntäämään hän tahtoo, muuten siihen paikkaan jäädä. Hän jähmettyiskö Pohjan hankihin? Ei, sodan liekkiin kuolla paremp' oisi. Kaarnaksi jäiskö meren hyrskyihin? Ei, taistella kuin mies ja miesnä kuollakin hän sois, ja joukkonsakin samaa soisi.

Väk' on se Hertzenin. Sen tuntee kenraali, sit ei hän tänne hukkaan henno jättää: nuo miehet hänen kotiseutuns' synnytti, hän kutsuu, käskee, rukoilee,--ne viipyvi, kuin kuolema myös häntä pelkäämättä.

Mik' ihme! Eikö niskoittelu tää sytytä vimmaa? Ei, vaan ihastusta!
Kas, silmä loistaa, otsa selkiää, valloillaan tuli povess' on ja liekehtää, ja kasvoiss' ilmestyy sen kajastusta.

Eik' aikaakaan, niin liekki jo on levinnyt niin kauas leimahtain kuin silmä kantaa; sanoja lentää, uusia taas lähtee nyt, takaisin kääntyy joukot, pois jo käsketyt, ja Hertzenkin jo ryntää vasten rantaa.
Kaikk' esteet sortaa voittokulku tuo, jo katkaistu on sotavoima suuri,
ja avuks Turun urhot rientää luo, ja Gripenberg hän Hämeen poikiansa tuo hurraten, rivit vankkana kuin muuri.

Kas noita! Essen uljas, miekka kourassaan, ja Heideman ja Ramsay kilvoin koittaa. Kas, kuin ne ryntää yli hurmeilevan maan! Ja Lange, Kihlström, Bremer, Bröijer, Nordensvan ja sadat muut, noill' eikö voimaa voittaa? Jo vihdoin heltyy pakko toivoton, vihdoinkin voiton seppel' loistaa kerta häpeä pitkä oli, ponneton, nyt päivä kunnian heille noussut on, työ tehdään, joll' ei ikäkausiin vertaa.

Ja turhaan ponnistaen Ryssät vastustaa, ens kertaa ahdingossa näillä mailla. Rajevskin tulet ei voi enää kauhistaa, pelätty, kuulu nimens' sammua nyt saa, se tenhoaan ja voimaansa on vailla. Mut vielä koitos. Laumat Ryssien ne pakenee, mut uudet sijaan saapi; jo hiiltyy vauhti Suomen urhojen; mut kaukaa, hetki hetkelt' yhä paisuen,
nyt Porin uljas marssi raikahtaapi.

Avuksi Döbeln joutuu. Sanan saatuaan hän väkimarssin tänne riensi kohta. Tutulle nuotille jo, kuules, hurrataan. Hän näkyy.--Adlercreutzpa innostuksissaan nyt hänen kanssaan joukot tuleen johtaa. Viel' leimuu sodan soihtu tuokion, mut kohta sammuu se ja maahan kaatuu; taas Siikajoen tanner meidän on, taas kunniamme verin pesty, tahraton, ja ensimmäinen, suuri voitto saatu.

Hän, joka jäiselläkin hangell' astuen rakasti maataan mieltä palavalla,
jok' iloin sille verens' antoi lämpöisen ja, kaikkein horjuessa,

Suomen mainehen pelasti vielä voimall' urhoisalla, hän lepää. Rauhaan pääsi sankari, maa Svean hänet kätki turvahansa; jalosti sielläkin hän taisteli, ja tuskinpa se päivä koskaan koittavi, kun hänt' ei muista Svean jalo kansa.

Mut sankar'maassa vaikka unhotuksiin jäis tää muisto suurempien muistoin kautta, nimensä jos ei sydänt' enää sytyttäis, ja kuluneine kirjaimineen hyljättäis tuon uskollisen suomalaisen hauta; ei miehen maine kuolis kuitenkaan, ei, henki rientäis ylpeällä miellä laineiden poikki syliin synnyinmaan: tääll' ei hän unhotukseen joudu milloinkaan, tääll' elää hän, vaikk' onkin hauta siellä.

TIETOJA RUNOISSA MAINITUISTA HENKILÖISTÄ JA PAIKOISTA YM.

Adlercreutz, Kaarle Juhana, oli v:n 1808 sodan kunniakkaissa vaiheissa suomalaisen pääjoukon varsinaisena johtajana. Hän oli syntynyt Uudellamaalla lähellä Porvoon kaupunkia 1757. Hän, samoin kuin useat muut "Tarinaimme" sankareista, harjaantui ensiksi sodan urhotöihin ja osoitti miehuuttaan jo edellisessä Ruotsin sodassa Venäjää vastaan vv. 1788-90, kuningas Kustaa Kolmannen hallitessa Ruotsin valtakuntaa, johtaessaan ensin kapteenin ja sitten majurin arvoisena Karjalan rakuunia; silloin kunnosti itseään esim. Porrassalmen ja Pirttimäen tappeluissa. Kun sotaa Venäjää vastaan taas käytiin 1808, sattui niin että 16. p. huhtik. suomalaisen sotajoukon yliajutantti, eräs kreivi Löwenhjelm, joutui Venäläisten vangiksi, ja silloin nimitettiin Adlercreutz hänen sijaansa. Tässä virassa hänen velvollisuutensa olisi ollut pitää huolta siitä, että sotamarsalkka Klingsporin käskyt ja hankkeet nopeasti ja täsmällisesti pantaisiin toimeen, mutta koska Klingspor oli kykenemätön sodan pääjohtajaksi, ryhtyi Adlercreutz toimeliaasti ja urheasti koko sodan johtamiseen. Jo 18 p. huhtik. löi hän Venäläiset Siikajoen tappelussa (katso tarkemmin kertomusta siitä Siikajoen alla), jonka jälkeen sai kenraalimajurin arvon; voitti sitte vielä nuo kauniit voitot Lapualla ja Alavudella, taisteli miehuullisesti joukkonsa etunenässä Ruonassa, Salmella ja Oravaisissa, ynnä muissa paikoissa. Hän osoitti itse aina suurta urhoutta, nähtiin

aina kuumimmassa taistelumelskeessä kehoittavan, tyynnyttävän ja johtavan. Sentähden kaikki soturit hartaasti häntä rakastivat ja ihailivat. Sen jälkeen kun Suomen armeijan uudestaan oli täytynyt peräytyä, jätti A. tammikuun ensi päivinä 1809 päällikönvirkansa ja meni Tukholmaan. Hän oli sitten niiden joukossa, jotka 13. p. maalisk. 1809 vangitsivat tuon ymmärtämättömän hallitsijan Kustaa IV Aadolfin ja panivat toimeen uuden hallituksen Ruotsin valtakunnassa. Sittemmin hän eli vielä muutamia vuosia Ruotsissa ja sai siellä valtakunnan korkeimpia arvoja, mm. ylennettiin kreiviksi; kuoli v. 1815.

Aflecht, Juhana Henrik, synt. v. 1756, oli kapteeni Savon jalkaväkirykmentissä ja sai kuolinhaavan Revonlahden tappelussa 27 p. huhtik. 1808, kohta sodan alussa.

Alavus: Alavudella, aivan lähellä pitäjän kirkkoa, voitti Adlercreutz Venäläiset 17 p. elok. 1808.

Aminoff, Kustaa, synt. Taalain maakunnassa Ruotsissa 1771, oli 1808-09 vuosien sodan aikana Karjalan jääkärien päällikkönä, arvoltaan everstiluutnantti, ja sittemmin eversti, johtaen kunnolla heitä Revonlahden, Lapuan, Alavuden ynnä muissa tappeluissa. Sodan jälkeen hän jäi Suomeen asumaan, oli Kuopion läänin maaherrana 1810-27 ja kuoli Ruoveden pitäjässä 1836.

Anjala, talo Elimäen pitäjässä, lähellä Kymijokea; siinä yhtyi, kun kuningas Kustaa III v. 1788 oli ruvennut sotaan Venäjää vastaan, joukko upseereja niin sanottuun "Anjalan liittoon" vastustaaksensa kuninkaan hankkeita ja pakottaaksensa häntä kohta paikalla tekemään rauhan.

Armfelt, Kustaa Mauri, synt. Marttilan pitäjässä Turun läänissä 1757, oli aikoinaan Ruotsin valtakunnan kaikkein etevin ja loistavin ylimys, kuningas Kustaa III:n lähin suosikki ja ystävä. Sodassa 1788-90 oli hän päällikkönä ja osoitti monesti uljuutta. Nähtyään monenlaisia kohtalon vaiheita hän kuoli 1814. Vuosien 1808-9 sodan aikana hän oli Ruotsissa, mutta muutti rauhan jälkeen Suomen alamaiseksi, ja oli sitten 1811-14 esimiehenä Suomen asiain komiteassa Pietarissa sekä toimitti myöskin jonkun aikaa (1812-13) Suomen kenraalikuvernöörin

virkaa.

Bagration, Pietari, venäläinen ruhtinas, synt. 1765, oli sodan aikana enimmäkseen Etelä-Suomeen sijoitettujen sotajoukkojen päällikkönä, niin ettei ollut itse päätaisteluissa mukana. Sen jälkeen hän taisteli urheasti toisissa Venäjän sodissa ja kuoli 1812 taistelussa saadusta haavasta.

Barclay de Tolly, Mikael, venäläinen ruhtinas ja sotapäällikkö, synt. Liivinmaalla luultavasti 1761. Oli Venäjän huomatuimpia sotapäälliköitä ja otti osaa useihin sotiin, mm. Ruotsia vastaan 1790. V. 1808 hän keväällä ja kesällä kenraaliluutnanttina taisteli Sandelsia vastaan, vei maalisk. 1809 venäläisen sotajoukon jäätyneen Merenkurkun yli Ruotsiin ja palasi takaisin muutamien viikkojen kuluttua. Tämän jälkeen hänestä tuli koko Suomessa olevan armeijan ylipäällikkö. Hän oli Suomen kenraalikuvernöörinä 1809-10. Kuoli 1818 oltuaan vielä ylipäällikkönä Venäjän Napoleonia vastaan käymässä suuressa sodassa 1812.

Bijou (lue: bizuu), Sandelsin hevosen ranskalainen nimi (merk. 'koru, kalleus').

Bjerkén, Pietari af, synt. 1765, oli aikoinaan Ruotsin taitavimpia lääkäreitä. Sodassa hän oli Suomen pohjoisen armeijan ylilääkärinä; kuoli 1818.

"Blume vänrikki"; otaksutaan että Runeberg tarkoitti Mikael Aadolf Blumea, joka syntyi 1785, taisteli vänrikkinä ja sitten luutnanttina Siikajoella, Lapualla, Kalajoella, Juuttaalla ym., eli myöhemmin Ruotsissa ja kuoli 1864. Sodassa oli läsnä myös kaksi hänen veljeänsä, Juhana Berndt ja Mauno Fredrik; viimemainittu, synt. 1779, taisteli Revonlahdella ja kaatui Lapualla.

Brakel, Kaarle Aadolf, synt. 1774, kunnosti itseään jo sodassa 1788-90, oli 1808-9 luutnanttina Porin rykmentissä, kuoli majurin arvoisena 1861. Kirjoitti vanhoina päivinänsä muistiinpanoja sodasta, jotka julkaistiin 1862 ja ovat arvokas lähde sodan historiaan.

Brask, "von Konowin korpraali"; ei tarkoittane ketään määrättyä henkilöä; ei tiedetä urhoollisen korpraalin asuneen Konowin luona rauhan tultua.

Bremer, Iisak Konrad, synt. 1773, kapteeni Porin rykmentissä; kuoli everstinä 1825. Sotaan ottivat myös osaa hänen serkkunsa, veljekset August, synt. 1787, kuoli 1861, ja Josef B., synt. 1789, kuoli 1874; edellinen oli vänrikkinä Turun rykmentissä ja haavoittui Salmella, jälkimmäinen tykistönjunkkarina ja haavoittui Alavudella; hän tuli myöhemmin tunnetuksi tehtailijana.

Brusin, Kaarle Vilho, synt. 1782. Virran tappelun aikana hän oli kapteeni ja teki ajutantin palvelusta (katso Virran tappelu); sodan päätyttyä B. meni Venäläiseen sotapalvelukseen ja ammuttiin kuoliaaksi Dresdenin tappelussa 1813.

Bröijer: joko Kaarle Eerik B., synt. 1749, kuoli 1827, joka oli kapteeni Hämeen rykmentissä, tai Aadolf Juhana B., synt. Asikkalassa 1766, niin ikään kapteeni samassa rykmentissä, kuoli Iitissä 1824 majurina.

Christjernin, Aadolf Ludvik, synt. 1765, oli läsnä sodassa 1788-90. V. 1808 hän oli Karjalan keveän rakuunarykmentin päällikkö, arvoltaan everstiluutnantti. Kunnosti itseään varsinkin Revonlahden tappelussa, samoin kuin muutkin "Sotamarski" -runoelmassa mainitut upseerit. Eli sodan jälkeen Suomessa ja kuoli 1842.

Cronstedt, Juhana Aadam, kreivi, syntyi Tukholmassa 1749. Otti kapteenina osaa sotaan 1788-90. V. 1808 hän oli Savon prikaatin päällikkö ja peräytyi sen kanssa Ouluun, kunnostautui sitten Revonlahdella ja ylennettiin kenraalimajuriksi sekä myöhemmin Lapualla ja Alavudella; viimeksimainitussa paikassa hän rohkeasti hyökätessään pahasti haavoittui. Hän oli urhoollinen upseeri, mutta päällikön taito heikonlainen. Kuoli Ruotsissa 1836.

Dolgoruki, Mikael Petrovitsh, venäläinen ruhtinas ja yliadjutantti, synt. 1780, kaatui etujoukon päällikkönä Virran tappelussa 27 p. lokak. 1808 tykinluodista. Hänen kuolinpaikalleen on pystytetty rautainen muistopatsas. Tämä nuori ylimys oli jo ehtinyt nousta korkeaan arvoon

ja keisarin suureen suosioon. Toinen lähde mainitsee, luultavasti väärin, hänen syntyneen 1766.

Don, iso virta Kaakkois-Venäjällä.

Drufva, Pietari Tuure Gerhard, syntyi Ruotsissa 1767; 1789, Ruotsinsalmen tappelussa, hän joutui vangiksi Venäjälle, josta palasi Ruotsiin seur. vuonna. V. 1808 hän oli erään Uplannin pataljoonan päällikkönä, joka oli läsnä ensin muutamissa vähemmissä taisteluissa, sitten Oravaisissa. Hän oli sittemmin Ruotsissa maaherrana, korotettiin vapaaherraksi ja kuoli 1822.

Dufva, sotilasnimi, merkitsee kyyhkynen.

Duncker, Joakim Sakari, kaikin puolin etevä upseeri, synt. 1774 Ristiinan pitäjässä. Moni urotyö säilyttää hänen muistoaan. Huomatuksi hän tuli ensiksi Pirttimäen taistelussa 1790. V. 1808 hän oli kapteenina, korotettiin sodan kestäessä everstiluutnantiksi. Mainio on se taito, jolla hän maaliskuussa 1808 johti Cronstedtin sotajoukon jälkiosan Mikkelistä Leppävirtain ja Iisalmen kautta Ouluun. Pulkkilan tappelussa 2 p. toukok. hän käyttäytyi niin miehuullisesti, että Sandels siitä syystä lähetti hänet kuriirina viemään voitonsanoman kuninkaalle, jolloin hänet nimitettiin Miekkatähdistön ritariksi. Kuuluen sitten Sandelsin osastoon sai hän Virran tappelussa varsinaisen kunniapäivänsä (katso Virran tappelu). Kaatui 5 p. heinäk. 1809 tappelussa Hörneforsin tehtaan luona, joka paikka on muutama peninkulma Uumajan kaupungin eteläpuolella Pohjois-Ruotsissa. Uumajan kirkkomaalla hautasivat venäläiset, sotilaskunniaa osoittaen, vierekkäin D:n sekä samana päivänä kaatuneen kasakkapäällikön Aerekovin.

Döbeln, Yrjö Kaarle von, (alkusananen "von" äännetään fon) synt. Länsigötinmaalla 1758. Porrassalmen tappelussa 1789 sai otsaansa kiväärinkuulan, jonka tekemä haava ei koskaan oikein umpeen mennyt, vaan toisinaan pakotti; hän piti sentähden aina mustan silkkivanteen otsalla. Mutta senkin jälkeen hän osoitti sotapäällikkönä erinomaista neroa, etenkin Suomen sodassa 1808-9, jossa oli Adlercreutzin jälkeen toisen prikaatin (Porin rykmentin ym.) päällikkönä. Hänellä oli, vielä

suuremmassa määrässä kuin Adlercreutzilla, tuommoinen johtajan neronsilmäys, että keskellä aseitten melskettä yhdessä silmänräpäyksessä käsitti ikäänkuin aavistamalla näki ja käsitti, kuinka tappelun riehunaa oli johtaminen niin, että se voitolla päättyisi. Sotamiesten luottamus häneen oli rajaton. Luonteensa oli vilkas, nopea niin vihaan kuin kyyneleihin; suurin virheensä oli kiivaus. Lapualla, missä monet upseerit ja rykmentit itseään kunnostivat, vei kuitenkin Döbeln ja hänen osastonsa muiden edellä kunniaseppeleen, tekemällä päähyökkäyksen, joka taistelun ratkaisi ("Lapuan sankari"). Samaten hän taisteli Siikajoella ym. ja oli Kauhajoen ja Juuttaan tappeluissa ylipäällikkö paikalla. V. 1809 hän oli kenraalimajuriksi korotettuna Ahvenanmaalla olevien sotajoukkojen päällikkönä. Kuuluisa on se jäähyväispuhe, jonka hän rauhanteon jälkeen, kun Suomi oli Ruotsista erotettu, piti Uumajassa armeijalle ja Suomalaisille sotilaille. Suuressa sodassa Napoleonia vastaan 1813 hän oli erään ruotsalaisen osaston päällikkönä, lähetti omin luvin väkensä eräälle retkeilylle, ja tuomittiin tästä itsevaltaisuudesta ammuttavaksi. Tuomio lievennettiin vuoden vankeudeksi, ja erityisestä käskystä hän päästettiin pikemminkin vapaaksi. Kuoli Tukholmassa 1820.

Eek, Juhana Fredrik, synt. Raumalla 1758, otti Porin rykmentissä uljaasti osaa sotiin, 1788-90 sekä, ensin majurina, vihdoin everstiluutnanttina 1808-9. Sodan jälkeen hän joutui kovaan köyhyyteen, jonka ohessa kävi sairaaksi, ja kuoli kurjuudessa Tukholmassa 1820.

Ehrnrooth, huomattavin tämänniminen osanottaja sotaan oli Kustaa Aadolf Ehrnrooth, synt. 1779 Rantasalmella Savossa. Taisteli majurina Savon jalkaväkirykmentissä ja haavoittui Oravaisissa. Rauhan tultua hän muutti Suomeen, kohosi venäläisessä sotapalveluksessa kenraalimajuriksi ja Suomen joukkojen osastonpäälliköksi; kuoli Loviisassa 1848.

Ehrnsvärd, t. Ehrensvärd, Augustin, Suomessa syntyneen everstin Juh. Jaakko Ehrensvärdin poika, synt. 1710 Vestmanlandissa ja on erittäin merkillinen Viaporin linnan rakentajana. Työn johto oli alusta alkaen hänen käsissään ja vaikka hän pari erää oli ollut poissa, toisen kerran

ottamassa osaa Pommerin sotaan, toisen valtiollisista syistä vuosina 1766-70, johti hän sen jälkeen taasen työtä kuolemaansa asti, joka tapahtui v. 1772 Mynämäen pitäjässä. Kustaa III:n käskystä hän haudattiin Viaporissa.

Essen, Odert Reinhold von, synt. 1755 Hollolassa. Oli sodan alkaessa eversti ja Hämeen jääkäripataljoonan päällikkö; kunnostautui mm. Yppärin, Siikajoen ja Oravaisten taisteluissa, kuoli kenraalimajurina Porvoossa 1837. Hän oli, niinkuin häntä runossa kuvataan, vielä vanhuksenakin kiivas, mutta hyvänsuopa ja lämminsydäminen kunnon ukko.

Fahlander, Kustaa, synt. Ruotsissa 1764. Oli mukana vv:n 1788-90 sodassa ja seuraavassa sodassa Sandelsin prikaatin kykenevimpiä upseereja. Ylennettiin Pulkkilan taistelun jälkeen everstiksi. Hän oli Sandelsin lähin mies päällikkyydessä Virralla. V. 1809 hän vielä taisteli Pohjois-Ruotsissa. Korotettiin samana vuonna aatelisarvoon ja sai silloin nimen Edelstam; eli sitten Ruotsissa, oli maaherrana ja kuoli 1825. Hän oli urhea, jalomielinen ja tunnollinen mies.

Fieandt, Otto Henrik von, (lue: fon fiiant) synt. Ristiinassa Savossa 1762. Hänen luonteensa kuvailemiseksi runo kyllä riittää; kärkäs hänen kätensä tosiaankin kuuluu olleen ruoskaan tarttumaan, kun joku vain ei osannut puhua niinkuin piti. Sodan alkaessa hän oli Hämeen rykmentin majuri. Kesällä 1808 tämä omapäinen upseeri johti menestyksellisiä partioretkiä. Karstulassa hän kovan taistelun jälkeen joutui tappiolle ylivoimaista vihollista vastaan. Kuoli everstinä Viipurin pitäjässä 1823. Hänen Lappeenrannassa ("Lappehella" s. 51, vuonna 1741) kaatuneeksi mainittu esi-isänsä Juhana Henrik Fieandt (synt. 1683) oli ollut mukana monissa suuren pohjan sodan vaiheissa, mm. puolustanut sankarillisesti Kajaanin-linnaa. Fieandtin osastossa palveli myös hänen nuorempi veljensä luutnantti Yrjö Mauno v. F., synt. 1777, kuoli 1840.

Furumark, Juhana Henrik, synt. Suomessa 1770, taisteli Revonlahdella, nimitettiin everstiluutnantiksi, haavoittui Karstulassa ja otti 1809 osaa taisteluihin Ruotsin Länsipohjassa. Eli rauhan tultua everstinä Mikkelin pitäjässä ja kuoli 1835.

Gripenberg, Hannu Henrik, synt. Huittisissa Satakunnassa 1754, johti 1788-90 majurina osastoa Hämeen jalkaväessä. Vv:n 1808-09 sodassa hän kolmannen prikaatin (Hämeen rykmentin ym.) päällikkönä kunnostautui useissa taisteluissa; hän oli silloin eversti, myöhemmin kenraalimajuri. Tammik. 1809 hänelle Adlercreutzin ja Döbelnin ym. lähdettyä pois määrättiin raskas tehtävä olla armeijan ylipäällikkönä. Tällöin hän teki, pari päivää sen jälkeen kun talvella kestänyt aselepo oli loppunut, 25 p. maaliskuuta liian hätäisesti venäläisten päällikköjen kanssa Kainuun antautumissopimuksen, jonka mukaan suomalainen joukko jätti aseensa ja palasi kotipaikoilleen. Sen johdosta on Gripenbergiä syytetty taitamattomuudesta, vieläpä, tosin aiheetta, pelkuruudesta ja kavalluksestakin. Hänellä ei ollut pääjohtajan kykyä, mutta hänen tunnollisuuttaan ja urhoollisuuttaan ei voida epäillä. G. oleskeli sodan loputtua osaksi Suomessa, osaksi Tukholmassa ja kuoli siellä 1813.

Grönhagen, Juhana Aadolf, synt. Taivassalossa Varsinais-Suomessa 1753, oli Porin rykmentin majuri ja kuoli Mouhijärvellä Satakunnassa 1826.

Gyllenbögel, Antti, synt. Lempäälässä 1770, johti kesällä 1808 kapteenina vapaaehtoista suomalaista pataljoonaa ja taisteli myöhemmin Döbelnin alaisena Juuttaalla. Hän eli everstiluutnanttina Porin seuduilla, kuoli 1852.

Hatelmaa, Hattelma eli Hattelmala, harju Hämeenlinnan eteläpuolella; kulkee pitkin Vanajan vesijakson lounaisrantaa.

Heidemann, sodassa oli kaksi veljestä; Yrjö Gillis H., syntyi Iitissä 1787, oli Uudenmaan jääkäripataljoonan aliluutnantti, kohosi Ruotsissa everstiksi ja rykmentinpäälliköksi, kuoli 1856; ja Kaarle Reinhold H., s. Iitissä 1790 (tai 1786), oli 1808-9 Hämeen rykmentin vänrikki, yleni Ruotsissa everstiluutnantiksi, kuoli 1877. Molemmat kunnostautuivat Siikajoella.

Heinäkuun viides päivä; sinä päivänä 1809 oli tappelu Hörneforsin tehtaan luona Pohjois-Ruotsissa, Uumajan kaupungista joku peninkulma etelään päin, jossa Duncker kaatui.

Hertzen, Ernst Kustaa von, synt. Lapinjärvellä Uudellamaalla 1765. Oli mukana vv:n 1788-90 sodassa palvellen jo silloin Uudenmaan jääkäripataljoonassa. Majurina tässä joukossa hän haavoittui 1807 Pommerin sodassa. Voitti mainetta Siikajoen tappelussa johtaessaan sitä hyökkäystä, joka mursi Venäläisten keskustan ja ratkaisi tappelun. Erosi sodan päätyttyä everstinä armeijasta ja kuoli Ruotsin-Pyhtäällä Itä-Uudellamaalla 1834.

Hurtti, sotilasnimi; ruotsalainen sana "hurtig", rivakka, reipas.

Hämeenlinnaan kokoontui sodan syttyessä 1808 Suomen pääarmeija vastustaakseen venäläisten hyökkäämistä maahan. Sieltä se peräytyi kuitenkin aina Pohjanmaalle, Siikajoelle asti.

"Hämeen poikia"; H. H. Gripenberg komensi koko kolmatta prikaatia, jonka päävoiman muodostivat Hämeen läänin jalkaväkirykmentti sekä Hämeen jääkäripataljoona.

Imatra, tuo kuuluisa mahtava koski, jonka Vuoksi muodostaa muutamia kilometrejä juostuaan Saimaan järvestä ulos.

Joensuun kaupunki sama kuin Uus-Kaarlepyy.

Joutsijärvi, Hartolan ja Sysmän rajaseuduilla Itä-Hämeessä.

Juutas on kestikievaritalo kolme kilometriä etelään päin Uus-Kaarlepyyn kaupungista, pari kilometriä meren rannalta. Taistelu tapahtui 13. p. syysk.; 14. päivänä oli Oravaisten tappelu. Venäläiset olivat lähettäneet Kosatshkovskin joukon saartamaan Suomalaisten päävoimaa, joka vielä oli Oravaisten etupuolella, ja Kosatshkovski olikin jo sulkemaisillaan Adlercreutzilta kaikki tiet pohjoiseen päin, kun Döbeln Juuttaan voiton kautta kokonaan esti saartamistuuman ja aukaisi Adlercreutzin armeijalle esteettömän kulun pohjoiseen. Muuten olisi koko suomalainen sotajoukko kohta Oravaisten onnettoman tappelun jälkeen joutunut venäläisten vangiksi.

Kaarle XII (Kahdestoista), "Ruotsin Leijona", Ruotsin ja Suomen kuningas, kävi Venäjää vastaan sitä pitkällistä sotaa, joka on tunnettu

"ison vihan" nimellä. Ollen mainio erinomaisesta urhollisuudestaan on hän, suuremmassa määrässä kuin kukaan muu ruotsalainen kuningas tai sotapäällikkö, ollut Ruotsin kansan ihailtu mielisankari.

Kainuu (ruots. Kalix), pitäjä Länsipohjassa 6 peninkulmaa Torniosta länteen päin. Siinä tekivät sotapäälliköt 25 p. maalisk. 1809 sovinnon, jonka johdosta suomalaisten soturien täytyi lähteä kotipaikoillensa ja luvata, ett'eivät tekisi sotapalvelusta Venäjää vastaan. Tämä suostumus herätti katkeraa mielipahaa ja epätoivoa sotureissa, joiden mielet, huolimatta heidän kärsimyksistään, olivat innokkaat ja murtumattomat; he arvelivat, että he sitten "alttiiks pantihin". Vrt. Gripenberg.

Kamensky, Nikolai Mihailovitsh, synt. 1778, oli varsin taitava venäläisten päällikkö. Toimittuaan keväällä 1808 Etelä-Suomessa hän sai heinäkuussa venäläisten pääjoukon päällikkyyden, joka pääjoukko taisteli Adlercreutzia vastaan. Hän oli silloin kenraaliluutnantti. Hän rupesi käymään sotaa niin tarmokkaasti ja kokoamaan niin suuria sotajoukkoja, että suomalaiset eivät voineet ajan pitkään pitää puoliaan. K. johti venäläisiä Ruonassa, Salmella, Oravaisissa ja 1809 Länsipohjassa.-- Sittemmin v. 1810 hän sai voittoja turkissa, mutta kuoli jo 1811.

Karstula, silloin kappelikirkko Saarijärven alla luoteisessa Hämeessä, jonka lähellä Fieandt (ks. häntä) 21 p. elok. 1808 voitettiin ankarassa tappelussa.

Kauhajoki, seurakunta Vaasan läänin etelärajalla; kirkon tienoossa sai Döbeln 10 p. elok. 1808 kauniin voiton Venäläisten yli.

Kauppilan talo Iisalmen pitäjässä on aivan Virran sillan vieressä, sen länsipäässä. Virran tappelussa Venäläiset, tungettuaan sillan yli, valloittivat rynnäköllä tämän talon, mutta ajettiin sitten taas siitä pois.

Kihlström, Antti Yrjö, synt. 1762, oli luutnantti Hämeen rykmentissä. Siikajoen tappelussa hän sai Hertzenin kanssa tehdä päähyökkäyksen vihollisten keskustaa vastaan; tässä hän kaatui, kuoliaaksi ammuttuna.

Klercker, Kaarle Natanael af, alkuansa Klerck, synt. Etelä-Ruotsissa

1734, oli siis iäkäs soturivanhus ja olikin jo 1757-62 taistellut Pommerissa. Vv. 1788-90 hän osoitti taitoa etenkin laivaston varustamisessa sotaa varten ja sen korjaamisessa Ruotsinsalmen ensimmäisen taistelun jälkeen. Sodan syttyessä 1808 hän oli kenraaliluutnantti ja ylipäällikkö Suomessa. Hän oli jo ennen sodanjulistusta ruvennut kokoamaan armeijaa rajalle ja aikoi Hämeenlinnassa käydä ratkaisevaan taisteluun; vihollinen oli tosin hiukan lukuisampi, mutta suomalaiset olivat täynnä palavaa taisteluintoa. Silloin tuli paikalle Klingspor, jonka kuningas oli määrännyt ylipäälliköksi; ohjeisiinsa vedoten hän käski armeijan peräytymään huolimatta siitä, että Klercker lausui panevansa harmaan päänsä pantiksi, että urhea vastustus tällä hetkellä pelastaisi isänmaan ja päättyisi onnellisesti. Sitten Klercker taas tuli ylipäälliköksi v:n 1808 lopussa saamatta enää mitään mainittavaa toimeen. Hänet aateloitiin 1780 ja korotettiin 1809 vapaaherraksi. Kuoli Tukholmassa 1817.

Klingspor, Vilho Mauri, "sotamarski", oli synt. 1744. Vv. 1788-90 hän oli hoitanut armeijan varastohuoneita ja näkyy siinä virassa toimineen onnellisesti sekä taidokkaasti (muutaman kumminkin väittävät hänen siinä varastaneen kruunulta melkoisia summia). Nimitettynä v. 1808 suomalaisen sotajoukon ylipäälliköksi, on hän saanut surkean maineen tässä osoittamastaan kykenemättömyydestä. Sotilaat pitivät häntä äärettömänä pelkurina, ja todella hän pysyikin aina pitkän matkan päässä tappelukentistä. Koska kuningas oli käskenyt hänen koettaa, etenkin talven kestäessä, säilyttää suomalainen armeija eheänä, pelkäsi hän myös kuninkaan oikullisuutta, eikä sentähden tohtinut ruveta tappeluun, vaan sotajoukko peräytyi hänen käskystään varsinaisesti vastustukseen ryhtymättä tuon äärettömän pitkän matkan Hämeenlinnasta aina Siikajoelle asti, enemmän kuin kuusikymmentä peninkulmaa. Ne voitot, joita sitten Adlercreutzin y.m. melkein vastoin ylipäällikön tahtoa voittivat, jäivät myös suureksi osaksi juuri hänen taitamattomuutensa ja ylenmääräisen varovaisuutensa takia käyttämättä kyllin pontevasti. Lohtajan aselevon jälkeen hänet erotettiin päällikkyydestä. Klingspor oli yksisilmäinen; toinen silmä oli mennyt puhki tapaturmasta--ei maineen tanterella. Hän oli ystävällinen seurustelussa, taitava hovimies ja yleensä hyvänsuopa luonteeltaan, mutta taipuvainen herkkuilemisiin. Kuoli 1814.

Konow (lue: kuunov), Kaarle Juhana von, synt. Akaassa 1773. Otti jo 1788-90 osaa moniin taisteluihin. Porin rykmentin kapteenina hän 1808 kunnostautui varsinkin Lapualla. Rauhan tultua hän asui Suomessa ja toimi täällä vielä pataljoonanpäällikkönä. Kuoli Helsingissä everstinä 1855. Oli kuulu karskista esiintymistavastaan.

Kosatshkovski, Kiril, venäläinen kenraalimajuri, päällikkö Juuttaalla.

Kothen (lue: kuuten), Kustaa Konstantin von, synt. 1771, oli Porin rykmentin kapteeni ja kunnostautui Lapualla; jäi sodan jälkeen Suomeen ja kohosi täällä majuriksi; hukkui 1815.

Kulnev, Jaakko Petrovitsh, oli synt. 1764. Taisteltuaan Venäjän sodissa turkkilaisia, puolalaisia ja ranskalaisia vastaan hän saavutti mainetta Suomen sodassa venäläisten etujoukon rohkeana päällikkönä. Hänen johdossaan oli husaareja tai kasakoita. Hänen mainitaan harrastaneen inhimillistä sodankäyntiä, suojelleen aseettomia ja vankeja sekä rangaisseen ryöstämisiä. Talvella 1809 hän Ahvenanmaalta käsin hyökkäsi jään yli Ruotsiin, mutta sai heti käskyn palata takaisin. Korotettiin sodan aikana kenraalimajuriksi. Kaatui v:n 1812 sodassa.

Kustaa III hallitsi Suomea ja Ruotsia 1771-92 ja kävi 1788-90, ja kävi Suomenmaassa ankaran, kolmivuotisen sodan Venäjää vastaan, jossa suurin osa vv:n 1808-09 sodan sotureista ja johtajista sai sotilas-ammattiin harjaantua; he tunsivat toistensa kuntoa aina "Kustaan sodast' asti". Kustaa oli jäntevä ja nerokas hallitsija, ja sotaa "Venään rouvaa" vastaan käytiin silloin pontevasti, jonka tähden sotilaat astuivat taisteluun riemulla ja Hurtti ukko ihastuksella muistelee hänen aikaansa. Anjalassa tehdystä salaliitosta upseerien joukossa ks. Anjala. Kustaa kuningas sai surmansa salamurhaajan luodista, joka hänet ampui eräässä hovijuhlassa v. 1792; hän oli synt. 1746.

Kustaa IV Aadolf, Ruotsin ja Suomen kuningas 1792-1809, oli itsepäinen, oikullinen ja kummallinen herra. Hän oli Kustaa III:n poika, syntynyt Tukholmassa 1778; yleensä oli hän kokonaan taitamaton johtamaan valtakuntaa kovissa sotavaiheissa, jonka tähden suomalainen armeija ei saanut kylliksi apua Ruotsista; aikaa voittaen hänen oikkunsa

kävivät yhä järjettömämmiksi. Hän luuli itsensä "Ruotsin Leijonan", Kaarle Kahdennentoista, vertaiseksi, vaikk'ei kyennyt toimittamaan mitään soturintekoja, uskoi varmasti että maailman viimeiset ajat olivat käsissä ja että hänen vihollisensa olivat juuri ne pedot, joista ilmestysraamatussa puhutaan, jonka tähden odotti "pääenkeliä" taivaasta avuksensa tulevaksi. Hän ei ollenkaan ymmärtänyt niitä vaaroja ja kärsimyksiä, jotka sota tuotti isänmaalle ja kansalle, vaan tahtoi ruveta sotaan vaikkapa kaikkia maailman mahtavimpia valtakuntia vastaan. Kun kuninkaan mielettömyys oli saattamaisillaan Ruotsin valtakunnan perikatoon, ottivat muutamat upseerit, Adlercreutz etunenässä, hänet vangiksi; hän pantiin pois kuninkaanvirasta ja Ruotsissa asetettiin uusi hallitus. Sitten hän lähti Saksaan ynnä muille maille, ja kuoli 1837.

Kustaanmiekka (ruotsiksi Gustafssvärd), Viaporin päälinnoitus, jonka alla on varsinainen laivakulkuväylä Helsinkiin. Aljettu rakentaa v. 1748, valmistunut Kustaa III:n aikana.

Ladau, Kaarle Reinhold, synt. 1762, oli Savon jalkaväkirykmentin kapteeni, otti osaa jo edelliseen Venäjän sotaan, haavoittui Karstulassa, erosi sotapalveluksesta 1810 everstiluutnanttina ja kuoli Heinolan postimestarina 1823.

Lagerbring, Kaarle, synt. 1751, oli sota-asioiden valtiosihteeri, sittemmin maamarsalkka, valtioneuvos ja kreivi, kuoli 1822.

Lange, Kaarle Henrik, synt. luultavasti 1767, oli Hämeen rykmentin kapteeni ja Adlercreutzin adjutantti, muutti sodan jälkeen majurina Suomeen ja kuoli 1835.

Lappehelta, Lappeella tarkoittaa Lappeenrannan kaupunkia, jonka vieressä niin sanotun "pikku vihan" sodassa v. 1741 oli verinen ja tärkeä tappelu, missä Venäläiset voittivat ja hajoittivat ruotsalais-suomalaisen sotajoukon.

Lapuan kirkon luona Etelä-Pohjanmaalla voittivat Suomalaiset Adlercreutzin johdolla kauniin voiton 14. p. heinäkuuta 1808. Edellisinä päivinä oli oteltu Kauhavassa, pari peninkulmaa

pohjoisempana; kun sitten 14. p. Suomalaiset marssivat eteläänpäin, olivat Venäläiset heitä vastustamassa maantien varrella Lapuan kirkon pohjoispuolella ja jonkun peninkulman päässä; siitä kohdasta asti yhä ammuttiin ja taisteltiin, Suomalaisten edetessä Lapuaa kohti. Kirkonkylään asti päästyään iltapäivällä klo 4:n tienoissa he tässä tapasivat Venäläisten pääjoukon ja kävivät tämän kimppuun ja tappeluun. Urhealla rynnäköllä valloitti Döbeln Porilaisineen itse kirkonkylän, ja Venäläisten oli kiittäminen Rajevskin taitoa ja tyynimielisyyttä siitä että pääsivät peräytymään hyvässä järjestyksessä.

Lemun kylän luona Ala-Lemun niemellä, muutamien kilometrien päässä Turusta kaakkoiseen (erotettava Lemun pitäjästä), astui 19 p. kesäk. 1808 maihin kenraalimajuri Vegesack ruotsalainen sotajoukon kanssa; hänen tarkoituksensa oli valloittaa Venäläisiltä takaisin Turun kaupunki, joka jo muutamia kuukausia oli ollut heidän hallussaan, ja ruveta ahdistamaan venäläisten sotajoukkoja etelästä päin. Mutta illalla tuli vastustamaan voimallinen vihollisjoukko, joka yhä sai vahvistusta Turun kaupungista, ja Ruotsalaisten täytyi, taisteltuaan läpi koko yön, väistyä ylivoiman alla, mennä uudestaan laivoihin ja lähteä pois.

Lintulahti, pari taloa Karstulassa, pari peninkulmaa luoteispohjaan päin Vaasan ja Kokkolan teiden risteyksessä. Siellä Fieandt kärsi tappion 3 p. heinäk. 1808.

Lode, Kaarle Leonard, oli syntynyt Turussa 1752. Kolmivuotisessa sodassa 1788-90 hän ansaitsi majurin, 1808 everstin arvon. Alavudella hän sai vaarallisen haavan. Tämä yleisesti kunnioitettu ja rakastettu soturi, "lumitukka, tulirinta", jonka lapsellinen hurskaus varsinkin ihastutti hänen tovereitansa, kuoli Kuopion tienoilla 1816.

Lützenin kaupungin lähellä Saksanmaalla oli v. 1632 se tappelu, jossa Ruotsin ja Suomen mainio kuningas, uskonsankari Kustaa II Aadolf kaatui, mutta hänen soturinsa saivat verisen voiton.

Länsipohja, Ruotsin pohjoisin rannikkomaakunta. Se luetaan ulottuvaksi hiukan matkaa Suomenmaahankin, Kaakamajoen paikoille asti, joka on pienoinen joki vähä länteenpäin Kemijoelta.

Malm, Kaarle Vilho, synt. Kerimäellä 1772, oli muassa taistelemassa ja johtamassa melkein kaikkialla, missä vaan Sandelsin osasto toimitti jonkun urostyön. Hänen soturi-uransa loistokohtana oli etenkin, kun hän partioretkeilyllä toukokuussa 1808 valloitti parin sadan miehen voimalla Kuopion kaupungin Venäläisiltä. Ollen sodan alussa kapteeni, korotettiin hän muutamia päiviä ennen Virran tappelua everstiluutnantiksi. Kaksi viikkoa viime mainitun ottelun jälkeen M. yöllisessä kahakassa saman sillan vieressä haavoittui ja joutui Venäläisten vangiksi. Loppu-ikänsä rauhan jälkeen hän asui Joroisissa, missä kuoli 1826. Malm oli koko armeijan nerokkaimpia upseereja.

Matkamiehen näky, ks. Ramsay.

Mensa, latinalainen sana merkitsee "pöytää"; käytetään kieliopeissa taivus-esimerkkinä, jonka kaikkia sijamuotoja oppilaille opetetaan kohta, kun rupeavat latinan kielen oppimiseen.

Munter, sotilasnimi, merkitsee ilomielinen.

Möttönen eli Isomöttölä, kylä Karstulassa, toista peninkulmaa kirkosta pohjoiseen päin.

Narvan luona Inkerinmaalla voittivat Ruotsalaiset ja Suomalaiset kuningas Kaarle XII:n johdolla v. 1700 loistavan voiton monin kerroin lukuisamman venäläisen sotajoukon yli.

Nordensvan, Sakari, synt. 1767, oli kapteeni, haavoittui Karstulassa pahasti käsivarteen, palasi Suomeen takaisin majurin arvoisena ja kuoli Hausjärvellä 1823.

Näsijärvi; Runeberg asui ylioppilaana, loppuvuodesta 1825, kotiopettajana kapteeni Enehjelmin perheessä Ritoniemen talossa Ruoveden kirkonkylässä, ihanassa paikassa Näsijärven seudulla. Siinä pitäjässä hän tutustui useaan soturivanhukseen. Ks. Stool.

Oravaisten kirkko Etelä-Pohjanmaalla on meren rannalla melkein puolivälissä Vaasan ja Uus-Kaarlepyyn välimatkalla. Sen eteläpuolella tapahtui 14 p. syysk. 1808 viimeinen suuri, ratkaiseva tappelu koko

sodassa, jossa Suomalainen sotajoukko 14:n tunnin verisen ottelun perästä joutui kokonaan tappiolle. Jo olivat Ruotsalaiset (joita oli tässä paikassa muassa muutamia rykmenttejä kenraalimajuri Vegesackin johdolla) ja Suomalaiset torjuneet muutamia vihollisten hyökkäyksiä; vihdoin rupesivat he ajamaan ahdistajia takaa, ja tunkeusivat voitollisesti eteenpäin pari virstaa. Mutta silloin sai Kamensky vereksiä apujoukkoja, uusi taistelu syttyi; ruotsalais-suomalaiset soturit olivat peräti väsyneet pitkällisistä ponnistuksistaan eivätkä jaksaneet enää pysyä koossa; he peräytyivät, joutuivat epäjärjestykseen, heidän rintamansa murrettiin ja hajoitettiin. Yön saapuva pimeys lopetti verenvuodatuksen ja esti vihollisia pahemmin ahdistamasta.

Palmfelt, Aukusti Fredrik, synt. Mikkelissä 1767, johti everstinä Siikajoella yhtä prikaatia. V. 1809, kun tuo epäedullinen Kainuun sovinto tehtiin, oli hän Gripenbergin yliajutantti. Siinä tilassa hän käyttäytyi suorastaan konnamaisesti; hän ei ainoastaan kehottanut kaikin mokomin G:iä hätäiseen pakkosovintoon suostumaan, vaan petti keskustelemisissa röyhkeästi G:iä. Sittemmin tuli Palmfelt Suomessa senaattoriksi, kuoli 1814.

Partala, kylä Iisalmessa, noin virstan päässä Virran sillasta pohjoiseen.

Perho, siihen aikaan kappeli Etelä-Pohjanmaalla, Karstulasta luoteispohjaan päin viidettä peninkulmaa.

Piper, Kaarle Klaus, synt. 1770, oli v. 1808 everstin arvoinen, ja kapteeniluutnantti henkivartiossa, nousi sitten yli-kamarijunkariksi y.m.; kuoli 1850.

Porin urhot, Porilaisten marssi. Porilaisten päällikkönä oli Döbeln. Todisteena heidän tunnustetusta sotamaineestaan kerrotaan esim., että Lapuan päivänä Savon jääkärit olivat koko aamupäivän kulkeneet armeijan etunenässä, yhä taistellen peräytyviä Venäläisiä vastaan, niin pyysivät Porilaiset hekin vuorostaan saada käydä siihen sijaan; mutta Savolaiset vastasivat: "Porilaisten urhoollisuus on tunnettu; mutta me tahdomme osoittautua heidän vertaisikseen". Iltapäivällä saivat sitten Porilaisetkin näyttää kuntoaan ja tehdä vaarallisen pääryntäyksen kirkonkylässä seisovia Venäläisiä vastaan.

Rajevski, Nikolai Nikolajevitsh, kenraalimajuri, sittemmin ratsuväen kenraali, synt. 1771, oli kesän alussa 1808, toukokuusta heinäkuuhun, Venäläisten pääjoukon johtaja. Hän oli yksinkertainen, vakava ja kunnioitusta herättävä soturi. Leipzigin tappelussa hän haavoitettiin. Kuoli 1829. Kuoli 1829.

Ramsay (lue ramse) veljekset, kaksi nuorta etevää upseeria, jotka kaatuivat Suomen sodassa melkein samaan aikaan, vaikka eri paikoissa. Antero Vilho, synt. 1777, oli voittanut arvon muun muassa eräällä kirjoituksella sotatieteessä ja oli jo majurina, kun hän 20 p. kesäk. 1808 Vegesackin yliajutanttina kaatui Lemulla; Kaarle Kustaa, synt. 1783, oli luutnantin arvoinen ja palveli sodassa toisen prikaatin ajutanttina sekä sai kuolinhaavan Lapualla 14 p. heinäk.; Siikajoella he olivat kumpikin läsnä ja kumpikin muassa ryntäyksessä tappelun lopussa. Heidän äitinsä Sofia Loviisa R. asui sittemmin Espoon kartanossa Uudellamaalla, jossa siis "Matkamiehen näky" tapahtuu.

Rantsila (Frantsila), silloin kappeli Siikajoen varrella, noin neljä peninkulmaa yläpuolella Revonlahtea. Cronstedtin joukko piti siinä leiriä juuri Siikajoen taistelun jälkeen. Muutamia päiviä jäljemmin hyökkäsi Cronstedtin joukko Venäläisten päälle Revonlahdella ja sai siellä voiton, jossa tilaisuudessa kaikki "Sotamarskissa" mainitut upseerit itseään kunnostivat.

Reiher, Kaarle Juhana, synt. Savossa 1781, luutnantti tai vänrikki, mainitaan miehuudestaan Karstulassa, sai Ruotsin sotapalveluksesta eronsa majurina ja kuoli Sulkavan pitäjässä 1846.

Revonlahti, kappelikirkko Siikajoen varrella, lähes kaksi peninkulmaa Siikajoen kirkolta. Sen luona löi everstin, kreivi Cronstedtin osasto Venäläiset 27 p. huhtik. 1808.

Ristiinan pitäjä Mikkelin läänissä, Fieandtin ja Dunckerin syntymäpaikka.

Ruonan silta, Ruonan kylän vieressä Kuortaneella. Siinä ahdisti Kamensky 1 p. syysk. 1808 kovasti Adlercreutzin johtamaa suomalaista sotajoukkoa, joka urhoollisesti torjui kaikki Venäläisten

hyökkäykset. Yöllä vetäytyi Adlercreutz kuitenkin pois, peräytyen Salmelle.

Ruotsinsalmi, nykyisen Kotkan edustalla, on tunnettu kahdesta verisestä meritaistelusta, 24 p. elok. 1789 ja 9-10 p. heinäk. 1790. Edellinen päättyi Ruotsalaisten tappioksi, mutta jälkimäistä pidettiin loistavimpana voittona, minkä ruotsalaiset aseet olivat saavuttaneet Narvan tappion jälkeen. Siinä kunnosti itseään etenkin Kaarle Olavi Cronstedt, joka sittemmin 1808 oli Viaporin päällikkönä.

Röikön torppa Alavudella, aivan lähellä tai keskellä sitä paikkaa, jossa 17. elok. taisteltiin, on Röikön talo, mitään Röikön torppaa ei tätä nykyä näillä paikoin löytyne.

"Salmen sadat lahdelmat"; nuo avarat vedet, jotka ulottuvat Lappeenrannasta Mikkeliin asti ja Savonlinnaan päin, sekä vielä Savonlinnan ohitse aina Joroisiin saakka, ovat niin monilahtiset ja monisaariset, ett'ei voi määrätäkään, missä varsinainen Saimaan järvi loppuu ja toiset vähemmät järvet alkavat.

Salmi, kylä Kuortaneella, puolen peninkulman päässä Ruonasta länteen ja luoteeseen päin. Siinä taisteltiin ankarasti 2 p. syysk. 1808. Illalla vetäytyi suomalainen sotajoukko Klingsporin käskystä pois meren rannikolle päin ennen taistelun päättymistä ja tärkeä tienristeys joutui Venäläisille.

Sandels, Juhana Aukusti, synt. Tukholmassa 1764, oli eversti ja Savon jääkärirykmentin päällikkö sekä johti 1808 sitä erityistä armeijaosastoa, joka taisteli Itä-Suomessa, enimmäkseen Pohjois-Savossa. Tämä osasto voitti ensin 2. p. toukok. Venäläiset Pulkkilassa, Pohjanmaalla ja tunkeusi sitten Kuopioon asti, joka kaupunki valloitettiin (ks. Malm), sekä kauas sen etelä- ja itäpuolellekin. Sittenkin, kun Venäläiset heitä vastaan kokosivat monta kertaa lukuisamman sotajoukon, piti S. koko kesän puoltansa Barclay de Tollya ja Tutshkovia vastaan Kuopion tienoilla. Hän pakotettiin sitten peräytymään sen epäedullisen suostumuksen kautta, minkä ylipäälliköt olivat tehneet Lohtajalla. Voitti vielä tuon loistavan voiton Virran luona, mutta koska pääarmeija kokonaan vetäytyi

Suomenmaasta pois, täytyi hänenkin siihen yhtyä ja siirtyä Ruotsiin. Sodan päätyttyä hän nousi Ruotsin ja Norjan korkeimpiin valtiovirkoihin ja kuoli 1831. Hän oli urhea ja taitava sotapäällikkö, osasi suuressa määrässä voittaa sotilaitten rakkautta ja innostuttaa heidän mieltään taistelussa. Taistelun välissä hän kernaasti piti hauskaa elämää, rakasti vilkasta seurustelua, juhlailemista ja herkkuatrioita.--Tarkoittaako Sandelsin ajutantti, "nuori luutnantti", ketään määrättyä henkilöä, ei voi varmaan sanoa. Brusin (ks. häntä) teki siihen aikaan ajutantin palvelusta, mutta hänen luonteensa ei kuvaan soveltune.

Savon miehet; Savon rykmenteistä seurasi osa Cronstedtin johdolla pääarmeijaa, toinen osa kuului Sandelsin osastoon ja taisteli Savossa. Vrt. Porilaiset.

Savon varajoukko, ks. Varajoukko.

Schantz; Porin rykmentissä palveli kaksi veljestä. Kapteeni Kaarle Konstantin von S., synt. 1773, sai Lapuan taistelun päivänä, 14 p. heinäk. 1808, kultaisen urheusmitalin, haavoitettiin kahakassa Lapvärtissä, sai virkaeronsa everstiluutnanttina, eli sitten Suomessa kruunumakasiinin hoitajana ja kuoli Turussa 1851. Luutnantti Juhana Eberhard v. S., synt. 1774, kunnosti itseänsä Lapualla, mutta joutui Venäläisten vangiksi eikä liene ollut muassa Juuttaalla, vaikka Runeberg häntä tarkoittaneekin runossa "Döbeln Juuttaalla". Palattuaan Ruotsista sodan jälkeen Suomeen S. meni sotapalvelukseen ja kohosi täällä everstiluutnantiksi, kuoli Porissa 1837.

Schwerin, Vilhelm Juhana Ludvig von, kreivi, oli synt. jouluk. 1792. Sodan syttyessä hän oli kadetti Karlbergin opistossa. Sinne tuli silloin käsky, että ne kadetit, joiden arveltiin voivan palvella sodassa, päästettäisiin kesällä 1808 opistosta; näiden joukossa oli Schwerin. Hän tuli elok. 1808 Suomeen kenraalimajuri Vegesackin osaston kanssa. Hänen lyhyt soturi-uransa on kerrottu runoelmassa. Ensimmäinen taistelunsa oli Lapvärtin tienoilla, missä Drufva vähäisellä joukolla vastusti vahvempaa venäläistä osastoa. Toinen soturikokeensa oli Oravaisissa 14 p. syysk. Siellä hän sai kaksi haavaa ja kuoli niistä sekä sotataudista 27 p. syysk. 1808. Runo perustuu säilyneeseen Schwerinin

kirjeeseen.

Siikajoen kirkko on meren rannalla, muutamien peninkulmien päässä Oulusta lounaaseen päin. Taistelu täällä 18 p. huhtik. 1808 oli ensimmäinen alku Suomalaisten voittoretkeen, mikä sitten kesti kesäajan 1808. Taistelun kulku, joka kuvataan "Adlercreutz'issa", oli seuraava: Suomalaisilla oli yhä Klingsporin käsky peräytyä, jota Adlercreutz oli toimeenpanemassa. Jo joen eteläpuolella rupesivat Venäläiset Suomalaisia ahdistamaan ja kova ampuminen syntyi. Kulnev, joka Venäläisten etujoukon päällikkönä oli Venäläisten ylin johtajansa paikalla, lähetti joukkoja kiertämään Suomalaisia ja ahdistamaan heidän siipiänsä sivulta. Siten Venäläisten keskusta heikontui, ja silloin Adlercreutz lähetti joukkojansa keskustaa vastaan ankaraan hyökkäykseen, joka täydellisesti onnistui; Venäläisten täytyi nopeasti peräytyä ja heitä ajettiin takaa puolen peninkulman matka.

Stolt; kerrotaan v:n 1808 sodassa usein todella tapahtuneen, että tuntemattomat miehet asettuivat sotilaitten riviin ja ottivat osaa tappeluihin.

Stool, vänrikki. Asuessaan Näsijärven seuduilla, Ruovedellä (ks. Näsijärvi) tutustui Runeberg useihin vanhoihin sotureihin, joilta kuuli juttuja sodasta. Samassa talossa asui entinen aliupseeri Adolf Fredrik Pelander, "vänrikki arvoltaan, vaikk' onni näytti menneen". Hänen tavallisena toimenansa oli kutoa nuottaa y.m. semm., ja yleensä kuvaus vänrikki Stoolin ulkoasusta ja R:n ilveilemisistä ukon kanssa kuvannee häntä. Samaan aikaan asui näillä seuduin monta muutakin soturia. Itse kapt. Enehjelm, jonka perheessä R. oli opettajana, oli luutnanttina ottanut osaa sotaan ja R. kuuli paljon häneltä sen tapahtumista. Kurun kappelissa, Hainarin talossa löytyi eräs entinen lipunkantaja Kaarle Kustaa Polviander, jonka kanssa R. seurusteli metsästysretkillään ja joka osasi runsaasti sotajutelmia kertoella. Vielä muutamat luulevat tietävänsä että miehekäs luutnantti Kaarle Palmroth, joka myös asui Ruovedellä, kertomuksillaan sodasta suuresti sytytti R:n innostusta. Itse R. lausuu kirjeessä Montgomerylle: "Mitä lähteihini tulee olen seurannut arv. veljeäni (Montgomeryn historiaa sodasta) sekä suusanallisia kertomuksia. Vänr. Stool on johonkin määrin

historiallinen, kumminkin on hän kertonut minulle paljon toistenkin suun kautta. Myöskin tuo runossani mainittu kirjanen on ymmärrettävä yleisemmässä merkityksessä. Kun nuorena ylioppilaana olin kotiopettajana yhden luona noista sodan urhoista ["bussar"], olin tilaisuudessa lukea moniaita lyhyempiä kertomuksia sotatapahtumista."

"Suursaaren aikuinen"; Suursaaren lähellä, keskellä Suomenlahtea, oli heinäk. 1788 ratkaisematta jäänyt meritappelu Ruotsin ja Venäjän laivastojen välillä. Siis "Suursaaren aikuinen" on sama kuin "soturi 1788 v:n sodassa".

"Svean maa", "Svean kansa", Ruotsin maa ja kansa. "Svean linna" on Viapori, nykyään Suomenlinna, ruotsiksi "Sveaborg" se on "Ruotsin linna".

Tigerstedt, Eerik Aleksanteri, synt. Pieksämäellä 1781, mainittu "Sotamarskissa", oli luutnantti Savon jalkaväessä, kaatui luodista Revonlahdella 27 p. huhtik. 1808.

Tigerstedt, Gregori Fredrik, synt. 1784 Joroisissa, vänrikki Savon jalkaväessä, oli edellisen serkku; hän pahasti haavoittui Revonlahdella kahdesta painetinpistoksesta, niin että parani vasta sodan loputtua. Siirtyi takaisin Suomeen ja oli täällä taas sotapalveluksessa, josta erottuaan eli everstiluutnanttina Helsingissä; kuoli täällä 1863.

"Toll marski", synt. 1743, toimitti osaansa v:n 1772 vallankumouksessa, kun Kustaa III lavensi kuninkaallista valtaa Ruotsissa; korotettiin sittemmin vapaaherraksi ja kreiviksi, oli 1801-09 Skånen kenraalikuvernööri ja hoiti samaan aikaan korkeita sotapäällikön toimia. Oli yleensä tiedokas ja etevä virka- ja valtiomies; kuoli 1817.

Tornio; joulukuun keskipaikoilla 1808 sijoittui suomalainen armeija sitten kun Olkijoen aselepo oli Venäläisten kanssa tehty, talvimajoihin Tornion kaupunkiin ynnä läheisiin pitäjiin. Siinä se viipyi siksi, kunnes aselepo loppui maaliskuun loppupuoliskolla. Talvi oli ankaran kylmä, majat riittämättömät, ravitsevia ruoka-aineitakaan ei ollut kylliksi. Niin urhoolliset soturit saivat täällä nähdä kovia kärsimyksiä, ja heidän joukossaan syntyi sotatauteja, jotka tappoivat väkeä suurin joukoin.

Turun urhot, "Turun läänin jalkaväkirykmentti", jota tässä tarkoitetaan, ei käsittänyt Porilaisia eikä siis koko lääniä, vaan ainoastaan sen Turunpuolisen osan. Tämä rykmentti kuului Siikajoella, ynnä Uudenmaan rykmentin kanssa, siihen prikaatiin, jonka päällikkö Palmfelt oli.

Tutshkov, Nikolai Aleksejevitsh, synt. 1761, venäläinen kenraaliluutnantti; johti keväällä 1808 jonkun aikaa, huhti- ja toukokuussa, Klingsporia vastaan taistelevaa venäläistä joukkoa. Sittemmin hän, heinäkuusta asti, sai päällikkyyden Sandelsia vastaan. Kuoli 1812.

Törne, Juhana Reinhold von, synt. Kirkkonummella Uudellamaalla 1752, Savon rykmentin majuri, ylennetty sodan kestäessä everstiluutnantiksi, kuoli Porvoossa 1810. Hänen kankean arvokkainen käytöksensä nosti valloilleen toverien pilan, joka sitten säilytti ja yhä paranteli naurettavia juttuja hänestä. Takin läpiampuminen jutellaan tapahtuneen Oravaisissa.

Utin kankaalla Valkealan pitäjässä (jossa nyt on rautatieasema), saivat Ruotsalaiset Kustaa III:n johdolla 1789 voiton Venäläisistä. Valkeala kuuluu "vanhaan Suomeen", joka siihen aikaan oli Venäjän alusmaata.

Uumaja (Umeå), kaupunki Ruotsin rannikolla melkein vastapäätä Vaasaa. Sen läheisyydessä tapahtui kahakoita maaliskuussa ja elokuussa 1809; krenatööri-vanhuksen käsivarsi oli siinä ammuttu pois.

Vaasan pojat; Vaasan uusi rykmentti (erotettava Pohjanmaan rykmentistä) järjestettiin vasta talvella 1807-8; reipas, miehuullinen henki elähytti tätä nuorta väkeä, kun se maaliskuussa 1808 oli kokoontunut Pietarsaaren kaupunkiin ja siellä harjoitettiin sotapalvelukseen.

Wadenstjerna; molemmat tässä mainitut Wadenstjernat eivät olleet itse teossa veljeksiä, vaan soturitovereita sekä tavallansa otto-isä ja ottopoika, vanhempi heistä, Kaarle Vilho W., syntyi 1751, oli kunnolla taistellut 1788-90 ja kohonnut everstiluutnantiksi; hän oli läsnä Viaporissa ja istui siellä sotaneuvoston jäsenenä, kun hyväksyttiin tuo

onneton suostumus, jonka johdosta Viapori joutui Venäläisille. Hän asui sodan jälkeen yksityisenä miehenä Suomessa ja kuoli Laukaalla 1819. Kaarle Vilho W. oli ruotsalaisen Wadenstjerna-aatelissuvun viimeinen miesjäsen; mutta 1802 aateloitiin ja kirjoittiin Wadenstjerna-aatelissuvun jäseneksi, Kaarle Vilho W:n lailliseksi "ottopojaksi", hänen sotatoverinsa ja lankonsa Otto Juhana Colliander, joka on toinen "veljeksistä", "Juhana Wadenstjerna vanhus". Tämä Juhana Colliander-Wadenstjerna oli synt. 1764 ja taisteli myöskin Kustaa-kuninkaan sodassa; sitten hän oli ottanut eron sotapalveluksesta majurina ja eli Kalhon kartanossa Hartolan pitäjässä likellä Joutsijärveä, mutta kuoli jo huhtik. 1809, siis sodan vielä kestäessä, noin vuosi Viaporin heittäymyksen jälkeen. Kerrotaan, että iloisessa seurassa tähän aikaan J. Colliander-Wadenstjerna oli ankarasti moittinut K. V. Wadenstjernaa Viaporin antaumuksen johdosta, niin että he joutuivat kiivaaseen sanakiistaan; tämä tapaus on antanut runoilijalle aiheen runoelmaan.

Varajoukot olivat rykmenttien melkein paraat soturit; nuorta väkeä, mutta olivat kumminkin monta vuotta harjoitetut.

Vegesack (lue: feisak), Eberhard Ernst Gotthard von, synt. Saksassa 1763. Hän taisteli urheasti, jopa uhkarohkeasti Suomessa 1788-90, Saksassa 1806-7 ja Norjassa 1808. Sittemmin kenraalimajuri Vegesack viimemainittuna vuonna oli niiden joukkojen päällikkönä, jotka Ruotsista lähetettiin laivoilla Suomeen. Kesäkuussa koetti hän turhaan nousta maalle Lemulla (ks. Lemu). Elokuussa toi hän laivoilla Kristiinan kaupunkiin ruotsalaisen sotajoukon, joka sitten oli läsnä esim. Oravaisissa. Sodassa hän sitten oli vielä Saksassa 1813, Norjassa 1814. Kuoli 1818. V. oli tulinen ja pelkäämätön päällikkö, joka ei säästänyt sotilaitaan, vaan uhkasi rangaistusta ja kuolemaa sille, ken väistyi. Mutta hän ei myöskään säästänyt itseään; oli sen ohessa niin vapaa itsekkyydestä, että kuoli kovassa köyhyydessä.

"Venään rouva ylpeä"; Kustaa III:n hallitessa Ruotsissa hallitsi Venäjällä keisaritar Katariina, joka oli jäntevä ja toimelias hallitsia.

Viapori, linnoitus meren saarissa Helsingin ulkopuolella, Augustin

Ehrensvärdin rakennuttama. Surkein kohta 1808 vuoden sotatapauksissa on tämän erinomaisen vahvan linnan heittäymys; se ei tehnyt Venäläisille ollenkaan mitään kunnollista vastustusta, vaan päällikkö, amiraali K. O. Cronstedt, antautui ja koko linna jätettiin toukokuussa Venäläisten haltuun.

Wibelius, Olavi, synt. 1752 Ruotsissa, mutta oli jo palvellut 27 vuotta lakimiestoimissa Suomessa, kun hän 1803 tuli Kuopion maaherraksi. Siinä virassa hän oli keväällä 1808, kun Venäläiset jo olivat valloittaneet maan, ja puolusti väsymättömällä huolella, pelkäämättä, asukkaiden oikeuksia sekä koetti lieventää sodan tuottamia rasituksia. Venäläisten ylipäällikköä kreivi Buxhövdeniä W. ei liene henkilökohtaisesti kohdannut, mutta esitti kirjallisesti miehekkään vakaumuksensa venäläisten suunnittelemien kostotoimien laittomuudesta, joita ei sitten pantukaan täytäntöön. Kun Sandelsin sotajoukko valloitettuaan takaisin nämä seudut syksyllä uudestaan peräytyi niiltä pois, seurasi Wibelius Sandelsia. Hän oli sen jälkeen muutamia vuosia Ruotsissa, Vermlannissa, maaherrana. Erosi siitä virasta 1813, eli sitten yksityisenä miehenä ja kuoli 1823.

Virran eli Koljonvirran tappelu oli merkillisimpiä ja loistavimpia voittoja sodassa; siinä taisteli 1,400 Suomalaista 6-8,000 Venäläistä vastaan. Virran silta on noin virstan päässä Iisalmen kirkosta luoteesen ja kulkee yli Koljonvirran; tämä on salmi eli aivan lyhyt joki, joka yhdistää kaksi järveä. Aamupäivällä 27. p. lokak. lähetti Sandels ajutantti Brusinin Tutshkovin luo viemään muutamia yksityisiä kirjeitä; mutta varsinainen tarkoitusperä oi siinä, että samalla Brusin sai tehtäväkseen peräyttää palatessaan muutamia etuvartioita sekä hajoittaa Virran sillan. Mutta venäläinen upseeri, joka otti vastaan kirjeet, kieltäytyi rupeamasta mihinkään pitempiin puheisin ja sanoi välirauhan jo olevan lopussa, väittämällä että Venäläisten kellot muka olivat tunnin määrää Ruotsalaisten kellojen edellä. Brusinin täytyi joutuisasti palata, venäläinen ratsuväki kantapäillään, niin ett'ei ehditty täydellisesti siltaa hajoittaa. Venäläiset tunkeusivat, huolimatta luotituiskusta, sillan yli ja valloittivat rynnäköllä Kauppilan talon, ajaen siitä pois Suomalaisten etujoukon; talon suojassa Venäläiset sitten taas kokoontuivat ja ryntäsivät suoraan vastoin Suomalaisten pattereja, jotka

olivat ylempänä. Heitä ei voitu pidättää, ennenkuin tehtiin heitä vastaan kiivas painettihyökkäys.--600 miestä, etunenässä tuo "urhea, hyvin tunnettu kolmonen: Fahlander, Malm ja Duncker". Ja tämä onnistui niin, että Venäläiset täydellisesti viskattiin takaisin ja sorrettiin aina jokeen asti.

"Virtain järvet"; Virtain kappeli kuuluu Ruoveden alle ja on Ruoveden kirkosta luoteesen päin; se on järvirikasta ja kaunista samoin kuin Ruoveden kirkonkylän seudut. "Virtain järvet" merkitsee tässä melkein samaa kuin "Näsijärven rannat", s.o. niitä seutuja, joissa Runeberg ja vänrikki Stool toisensa tapasivat.

Vlastov, Jegor Ivanovitsh, synt. 1770, eversti, Venäläisten päällikkö Karstulassa; kuoli 1837.

Volga, iso joki Venäjällä.

Vuoksi, tuo Saimaasta Laatokkaan juokseva virta, on vesirikkain ja mahtavin joki Suomenmaassa.

Vänrikki; tätä arvonimeä on käytetty eri aikoina vähän eroavalla tavalla, mutta yleensä kahdessa eri merkityksessä: alin yliupseerin arvo, joka on nuorimmilla oppineilla upseereilla; arvonimi, joka annetaan kokeneille, ansiokkaille aliupseereille tai vääpeleille ("ala-vänrikki"). Entisaikoina kuitenkin erotus aliupseerein ja yliupseerein välillä oli paljon vähemmin jyrkkä kuin nykyänsä; tapahtui paljon useammin että aliupseerit kohosivat yliupseereiksi.

Zidén, Jaakko Henrik, synt. 1785, otti sotaan osaa vänrikkinä tai luutnanttina Vaasan rykmentissä. Hän oli pojasta pitäen osoittanut vallattomuutta ja uhkarohkeaa mieltä; sitä jälkimmäistä hän myöskin sodassa aina osoitti. Palveluksessaan hän kuuluu olleen hiukan huolimaton, mutta sotamiehet häntä kiittivät hyvästä kohtelusta. Kaatui Virralla useista haavoista.

End of Project Gutenberg's Vänrikki Stoolin tarinat, by J. L. Runeberg

0. END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK VÄNRIKKI

STOOLIN TARINAT ***

0. This file should be named 12688-8.txt or 12688-8.zip *****
This and all associated files of various formats will be found in:

. http://www.gutenberg.net/1/2/6/8/12688/

Produced by Tapio Riikonen

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

. START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at

http://gutenberg.net/license).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the

Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs

1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works

provided that

0. You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from
. the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

0. You provide a full refund of any money paid by a user who notifies
. you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

. You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any
. money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

. You comply with all other terms of this agreement for free
. distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT **LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.**

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to

give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER **WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTIBILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.**

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at http://www.pglaf.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at http://pglaf.org/fundraising. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at http://pglaf.org

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations ($1 to $5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit http://pglaf.org

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: http://pglaf.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

http://www.gutenberg.net

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

from http://www.dertz.in/